

Passende beoordeling voor achtste partiële herziening Bestemmingsplan Buitengebied Epe

Toetsing van het bestemmingsplan aan wet- en regelgeving voor natuur van
de 8^e partiële herziening bestemmingsplan Buitengebied Epe 2005.

Definitief

Gemeente Epe

Grontmij Nederland B.V.
Zwolle, 5 januari 2010

Verantwoording

Titel : Passende beoordeling voor achtste partiële herziening Bestemmingsplan Buitengebied Epe

Subtitel : Toetsing van het bestemmingsplan aan wet- en regelgeving voor natuur

Projectnummer : 262099

Referentienummer : 11/99051759

Revisie : 0

Datum : 5 januari 2010

Auteur(s) : drs. H.G.A. Reimerink

E-mail adres : herman.reimerink@grontmij.nl

Gecontroleerd door : drs. G.G.J. van Adrichem

Paraaf gecontroleerd :
i.o.

Goedgekeurd door : drs. ing. P. van den Hengel

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Noordzeelaan 50
8017 JW Zwolle
Postbus 1364
8001 BJ Zwolle
T +31 38 499 16 00
F +31 38 422 76 97
oost@grontmij.nl
www.grontmij.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	5
1.1	Aanleiding en doel	5
1.2	Natura 2000 en Natuurbeschermingswet	5
1.3	Passende beoordeling	5
1.4	Toetsingskader ammoniak.....	6
2	Beschrijving plangebied plus voorgenomen- en autonome ontwikkeling	8
2.1	Plangebied	8
2.2	Huidige situatie	9
2.3	Voorgenomen ontwikkelingen.....	14
2.4	Autonome ontwikkeling	14
3	Toetsingskader beleid en wetgeving	17
3.1	Inleiding.....	17
3.2	Natuurbeschermingswet	17
3.3	Streekplan	21
3.4	Flora- en faunawet	22
4	Ecologische waarden en instandhoudingsdoelen Natura 2000.....	24
4.1	Inleiding.....	24
4.2	Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel	24
4.3	Natura 2000-gebied Veluwe	26
4.4	Natuurmonument Buitenplaats Vosbergen	32
4.5	Streekplan	33
5	Methodiek effectbeoordeling.....	36
5.1	Inleiding.....	36
5.2	Abiotische factoren	36
6	Effectbeoordeling	46
6.1	Effecten extra ammoniak emissie en NH3 depositie	46
6.2	Effecten van opvullen plaatsingsruimte voor mest	47
6.3	Overige effecten.....	48
6.4	Conclusies.....	48
7	Conclusies.....	50
8	Literatuurlijst.....	51
Bijlage 1	Tabel met overzicht bestemmingsplanonderdelen met effectbeoordeling	
Bijlage 2	Stappenschema bij ecologische beoordeling in kader van Natuurbeschermingswet 1998	
Bijlage 3	Intensieve Veehouderij en bouwblokken in verwevingsgebied	
Bijlage 4	Habitattypen en habitat- en vogelrichtlijnsoorten zoals voorkomen in het concept aanwijzingsbesluit van de minster van LNV	

- Bijlage 5 Uiterwaarden IJssel – doelstelling en staat van instandhouding van soorten en habitattypen
- Bijlage 6 Habitattypenkaart Veluwe deelkaarten van grondgebied van Epe
- Bijlage 7 Kaarten van Habitatrichtlijnsoorten en Vogelrichtlijnsoorten
- Bijlage 8 Verspreiding Zwarte Specht en Wespendief en Draaihal en Nachtzwaluw en Roodborst tapuit (bron: site van Vogelbescherming en Sovon Nederland)

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De aanleiding voor de Passende beoordeling als onderdeel van een plan-MER is de achtste partiële herziening van het bestemmingsplan 'Buitengebied 2005' van de gemeente Epe. Deze gedeeltelijke herziening is een planologische doorvertaling van het Reconstructieplan Veluwe (2005). Dit was nodig omdat de provincie begin 2006 delen van dit bestemmingsplan Buitengebied Epe, 2005 niet heeft goedgekeurd¹. Zo is wijze waarop de omschakeling van grondgebonden - naar intensieve veehouderij in het plan was opgenomen niet goedgekeurd. De gemeente Epe is voornemens een correctieve herziening van het bestemmingsplan Buitengebied Epe door te voeren enkel met betrekking tot omschakelingsmogelijkheden naar de intensieve veehouderij in het verwevingsgebied voor agrarische bedrijven groter dan 1 hectare. Dit verwevingsgebied bestaat uit een deel met sterlocaties en een deel zonder sterlocaties (figuur 2.1).

Dit bestemmingsplan is MER-plichtig² en vanwege de nabijheid van Natura 2000-gebieden is tevens een ecologische beoordeling (passende beoordeling) nodig voor activiteiten waar 'significante effecten op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden niet zijn uit te sluiten'.

Dit bestemmingsplan gaat **niet** over de ontwikkelingen in de LOG Beemte-Vaassen. Daar wordt een apart intergemeentelijk bestemmingsplan voor gemaakt. De bestemmingsplanonderdelen welke getoetst worden, zijn uitsluitend agrarische ontwikkelingsmogelijkheden zoals die vanuit reconstructieplan nu in het bestemmingsplan worden geregeld. Het meest dominante effect voor natuur dat op kan treden is de toename van emissie en depositie van ammoniak. Het accent van deze Passende beoordeling ligt daarom bij ammoniakdepositie.

1.2 Natura 2000 en Natuurbeschermingswet

In en nabij het plangebied van de gemeente Epe heeft Nederland de gebieden 'Veluwe' en 'de uiterwaarden van de IJssel' aangewezen als Natura 2000-gebieden. Tevens ligt in de gemeente Heerde het beschermde natuurgebied Vosbergen. Dit gebied is op 16 december 1985 aangewezen als Beschermde Natuurmonument.

Op 1 oktober 2005 is de nieuwe Natuurbeschermingswet 1998 in werking getreden en deze heeft als doel het beschermen en in stand houden van bijzondere gebieden (Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten) in Nederland. De gemeente Epe heeft Grontmij Nederland B.V. gevraagd een passende beoordeling uit te voeren. Deze beoordeling betreft het onderzoeken van de effecten van bestemmingsplanonderdelen op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden Veluwe en uiterwaarden IJssel en het Beschermde Natuurmonument Buitenplaats Vosbergen.

1.3 Passende beoordeling

Een passende beoordeling op grond van de Europese Habitatrichtlijn is noodzakelijk, indien significante effecten op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden niet zijn uit te sluiten.

¹ GS hebben bij besluit van 14 februari 2006 goedkeuring onthouden aan diverse onderdelen van het bestemmingsplan omdat de reconstructiedoelen niet goed waren opgenomen in het bestemmingsplan. Door de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State d.d. 16 januari 2008 is dit bestemmingsplan buitengebied onherroepelijk geworden.

² Betreft Plan-MER volgens gewijzigd Besluit m.e.r. 1994 (2008). Drempelwaarden staan vermeld in bijlage C en D.

Wat is precies een Passende beoordeling en kan die nu op dit moment in het kader van een bestemmingsplan buitengebied wel opgesteld worden? Onlangs heeft de Commissie MER via een soort handreiking aangegeven hoe omgegaan moet worden bij het toetsen van effecten van ammoniakdepositie bij MER-plannen. De samenvatting hiervan is opgenomen als Bijlage I. Bij een beoordeling van effecten bij Natura 2000 is vaak sprake van twee typen beoordelingen.

- Een beoordeling in het kader van plan-MER bestemmingsplan, waarin met name getoetst moet worden of het bestemmingsplan ontwikkeling toestaat die nadelige effecten *kunnen* hebben. Of de negatieve effecten ook optreden is lang niet altijd zeker. Het kan zijn dat de ontwikkeling niet op gang komt of dusdanig is dat negatieve effecten op het moment van realisatie niet optreden (door maatregelen aan de bron bijvoorbeeld).
- Een beoordeling in het kader van de vergunningverlening van de Natuurbeschermingswet die uitgevoerd moet worden op het moment dat een ontwikkeling uitgevoerd gaat worden. Immers dan moet volgens de Natuurbeschermingswet feitelijk vastgesteld worden of significante negatieve effecten zich ook daadwerkelijk voordoen. Als dit het geval is dan is een Passende beoordeling en mogelijk een ADC-toets (Alternatieven, Dwingende redenen van openbaar belang en Compensatie) aan de orde. Zijn er geen effecten, dan is ook geen Nb-wet vergunning nodig. Zijn er wel effecten maar geen blijvende effecten, dan is wel een vergunning nodig. Bij de vergunningaanvraag wordt aangegeven welke extra maatregelen (bijvoorbeeld mitigeren of salderen) getroffen worden om effecten zo beperkt mogelijk te laten zijn.

In dit rapport wordt een passende beoordeling uitgevoerd in het kader van de procedure 'plan-MER-bestemmingsplan'. Dit betekent dat deze beoordeling globaler is dan een beoordeling in het kader de Nb-wetvergunning, omdat in het plan de concrete uitwerking ontbreekt. Anders gezegd, de beoordeling is 'passend' bij het niveau van de plan-MER voor een bestemmingsplan.

1.4 Toetsingskader ammoniak

Momenteel ontbreekt het toetsingskader voor ammoniak bij provincies die bevoegd gezag zijn in het kader van de Natuurbeschermingswet en de Ecologische Hoofdstructuur. Een eerder kader is vanwege een uitspraak van de Raad van State niet meer toepasbaar. Provincies en partners overleggen momenteel intensief om afspraken te maken over groei van bedrijven en salderen op een wijze dat voldaan kan worden aan Europese wetgeving en de doelen van nationaal milieu- en natuurbeleid worden bereikt. De provincie Gelderland hanteert voorlopig de beleidslijn dat bij individuele bedrijfsuitbreidingen wél onder bepaalde voorwaarden een Natuurbeschermingswetvergunning door de provincie kan worden verleend.

De provincie Gelderland is van oordeel dat ontwikkelingen in de landbouw bij autonome ontwikkeling dusdanig zijn dat er afname van depositie op zal treden. Vooral de toepassing van de AMVB huisvesting zal flink effectief zijn in de Gelderse situatie en bijdragen aan deze afname. Deze technische maatregelen ter beperking van NH₃-emissie zijn goed mogelijk bij intensieve veehouderij.

Bij de open stallen van melkveehouderijen zijn technische maatregelen veel minder goed mogelijk. De provincie baseert deze afname bij autonome ontwikkeling op trend- en ontwikkelingstudies van het LEI over de ontwikkelingen in de landbouw. Een studie³ uit 2006 van Oosterkamp e.a. geeft al aan dat door technische ontwikkelingen niet ammoniak maar veel meer mest (vanwege het mestbeleid en de Europese richtlijnen nitraatrichtlijn en kaderrichtlijn water) de grenzen aan landbouwontwikkelingen zullen geven.

In Gelderland heeft een sterke afname (meer dan 50%!) van het aantal varkensbedrijven de afgelopen 10 jaar plaats gevonden. Hierbij is het aandeel grote bedrijven toegenomen; er is dus sprake van schaalvergroting. In deze beoordeling zal worden aangenomen dat het aantal dieren gelijk zal blijven.

³ Oosterkamp, E.B., M.G.A. van Leeuwen, C.J.A.M. de Bont, J.H. Wisman en J.W. Kuhlman, 2006: Agrocluster Oost in beeld; Een onderzoek naar het belang van en de perspectieven voor het agrocluster in Gelderland en Overijssel: Lei rapport 30602, Den Haag

Verder is landelijk de ammoniakemissie uit de landbouw in de periode 1997-2007 gedaald tot een niveau van 115-120 miljoen kg (een daling van 35%). De EU-doelstelling voor Nederland van 114 miljoen kg in 2010 is daarmee bijna bereikt.

De trendontwikkeling die het LEI aangeeft is de reden dat de provincie toch mogelijkheden ziet voor ontwikkeling van de landbouw onder een aantal stringente voorwaarden. Als bedrijven willen uitbreiden moet duidelijk zijn dat:

- de emissie op het Natura 2000-gebied niet toeneemt;
- de depositie veroorzaakt door het bedrijf maximaal 0,5% is van de kritische depositiewaarden van de aangewezen Natura 2000 habitattypen in het invloedsgebied;
- bij groei van een bedrijf, middels de overname van een ander bedrijf, via saldering maximaal 50% van de ammoniakdepositie van het overgenomen bedrijf wordt meegenomen zodat feitelijke stappen⁴ worden gezet om de totale depositie van stikstof omlaag te brengen.

Uit jurisprudentie blijkt dat de bestuursrechter op basis van de huidige wettelijke regelgeving elke toename van ammoniakdepositie op Natura2000-gebieden als significant negatief effect aanmerkt.

Momenteel vindt overleg en afstemming tussen de reconstructieprovincies onderling en met het rijk plaats om de toetsingskaders ammoniak onderling consistent (maar met maatwerk voor elke provincie) te ontwikkelen en af te stemmen en juridisch houdbaar te maken. In deze beoordeling zal worden uitgegaan van de jurisprudentie, die elke toename van ammoniakdepositie op Natura 2000 gebieden en natuurmonumenten, boven de kritische depositiewaarde, als significant negatief effect aanmerkt.

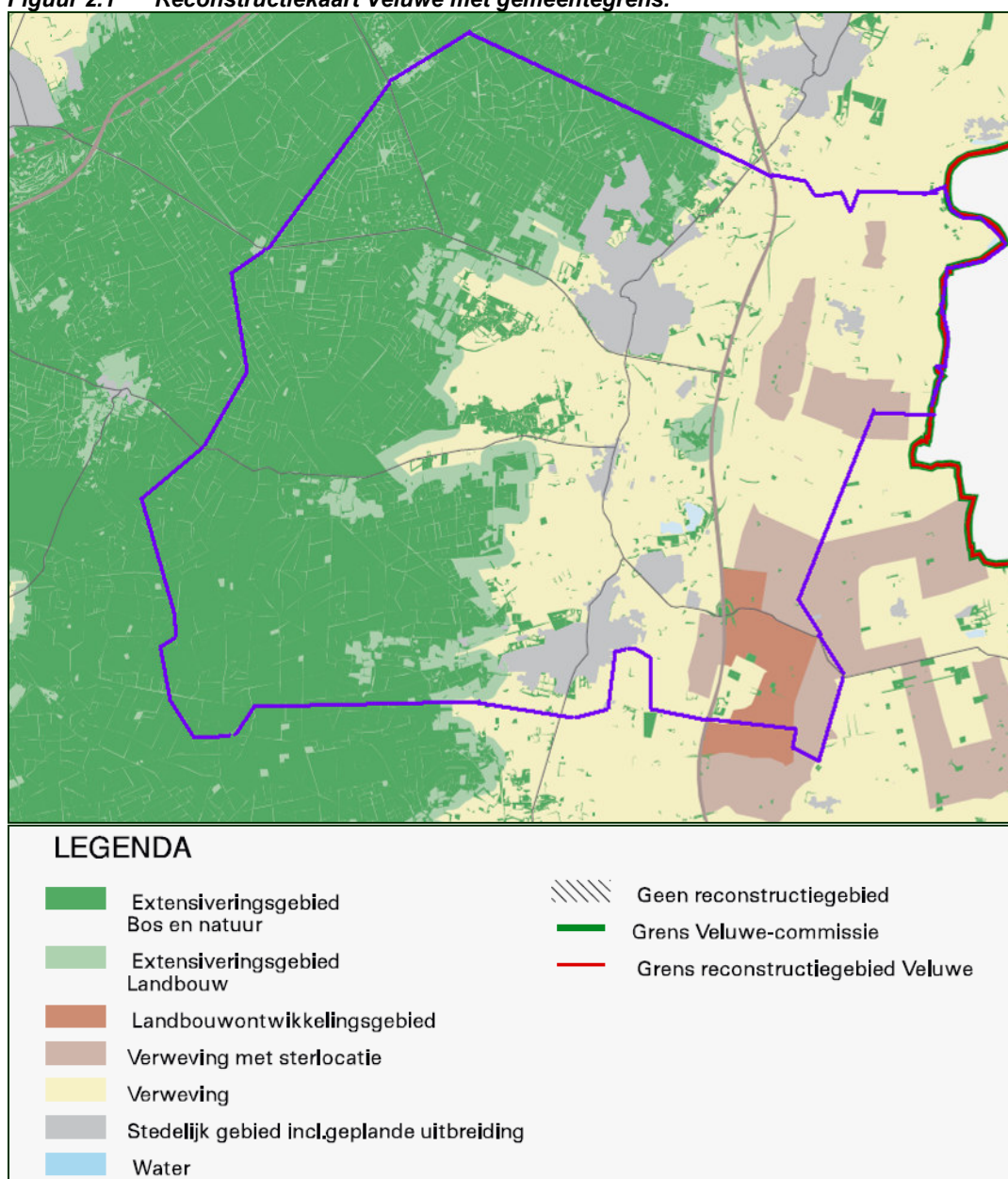
⁴ Op dit moment is nog niet bekend met welke stappen de vermindering van depositie in de provincie Gelderland zal plaats vinden. Tijdstip en hoogte van uiteindelijk toegestane depositie zijn nog onbekend.

2 Beschrijving plangebied plus voorgenomen- en autonome ontwikkeling

2.1 Plangebied

De grens van de gemeente (buitenste bestemmingsplangrenzen) staat weergegeven in de onderstaande figuur 2.1. De bebouwde kernen binnen de begrenzing behoren niet bij het bestemmingsplan. Ook het LOG Beemte-Vaassen maakt geen deel uit van het bestemmingsplan.

Figuur 2.1 Reconstructiekaart Veluwe met gemeentegrens.

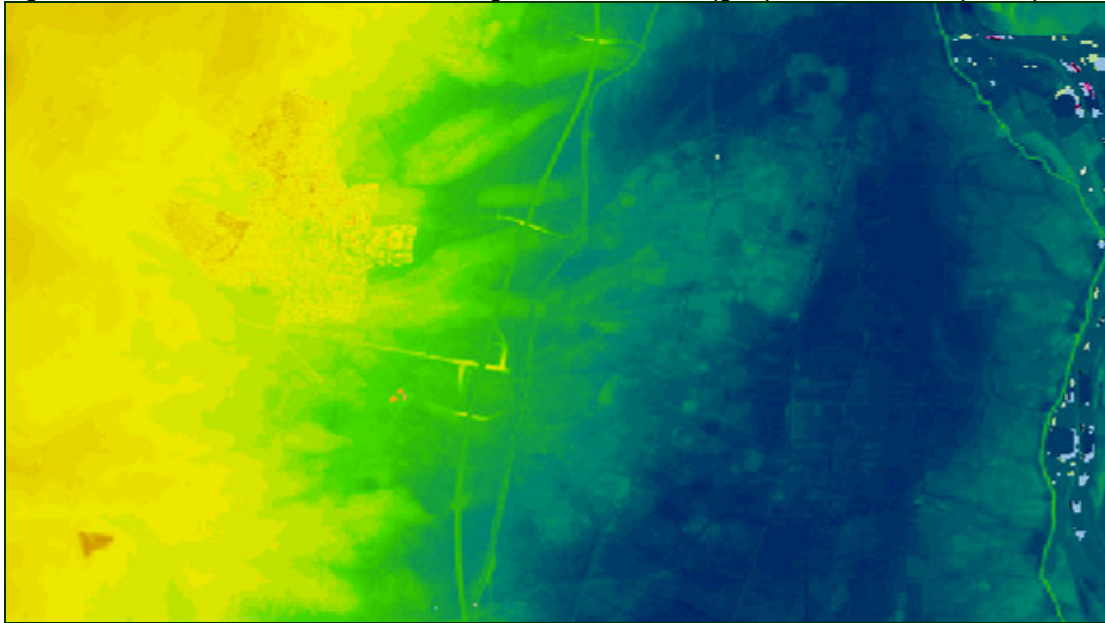

2.2 Huidige situatie

De gemeente Epe ligt aan de oostflank van de Veluwe en loopt bij Oene door tot aan de IJssel. Het landschap gaat van de hoge, droge beboste stuwwal van de Veluwe (zo'n 20m +NAP) over naar het lager gelegen, nat rivierengebied van de IJssel op circa 2m +NAP.

De overgang van oost naar west vormt een gradiënt die is gekenmerkt door de volgende aspecten: hoog-laag, droog-nat, besloten-open, voedselarm-voedselrijk. De Algemene Hoogtekaart Nederland (figuur 2.2) geeft een mooi beeld van de west-oost gradiënt.

Figuur 2.2 AHN kaart Nederland met hoogtes van circa 20m (geel) naar 2 m +NAP (blauw)

De diverse landschapstypen zijn verbonden met deze gradiënt en het eeuwenlange daaraan gerelateerde grondgebruik.

Dwars op deze natuurlijke gradiënt Veluwe-IJssel ligt de zone met sterke menselijke invloeden. Het is de landschapslaag met infrastructuur (dorpenweg Apeldoorn-Zwolle, het Apeldoorns kanaal, de A 50) en bebouwing van Epe, Vaasen en andere dorpen.

Voor een uitgebreide beschrijving van natuur en landschap wordt verwezen naar het bestemmingsplan 2005⁵ en een toelichting daarbij en naar de landgoederennota⁶ van de gemeente Epe (Vliet, 2006). Hier wordt volstaan met de beschrijving van het landschap op hoofdlijnen. Het landschap van de gemeente is te verdelen (aan de hand van hierboven genoemde gradiënt van Veluwe naar IJssel) in vijf zones.

1. De zone met bos en natuurgebieden van de Veluwe. Het is een droog gebied met naaldbossen, gemengde naald- en loofbossen en heide. De neerslag stroomt naar de ondergrond en voegt zich bij het grondwater dat oostwaarts stroomt. Waar sprengen zijn gegraven in deze bosgebieden wordt het grondwater naar een sprengenbeek geleid.
2. De zone met kleinschalig cultuurlandschap met als opvallende landschapsvormende eenheden de sprengbeken en de kampen. De bovenlopen zijn ingegraven in het Veluwe massief om maar zo veel mogelijk water in deze beeksystemen te krijgen voor papier- en watermolens die hier vroeger talrijk waren. Op diverse plaatsen kwelt ook buiten de beek-loop het ijzerrijke water omhoog. Het zijn natte, tamelijk voedselarme graslanden. Deze zone met bovenlopen en middenlopen loopt van het Veluwemassief tot globaal de lijn Wissel-Schaveren-Vaassen. Rondom Epe, Wissel, Schaveren en Emst zijn kernen voor verblijfsrecreatie.

⁵ Gemeente Epe, 2005. Bestemmingsplan Buitengebied.

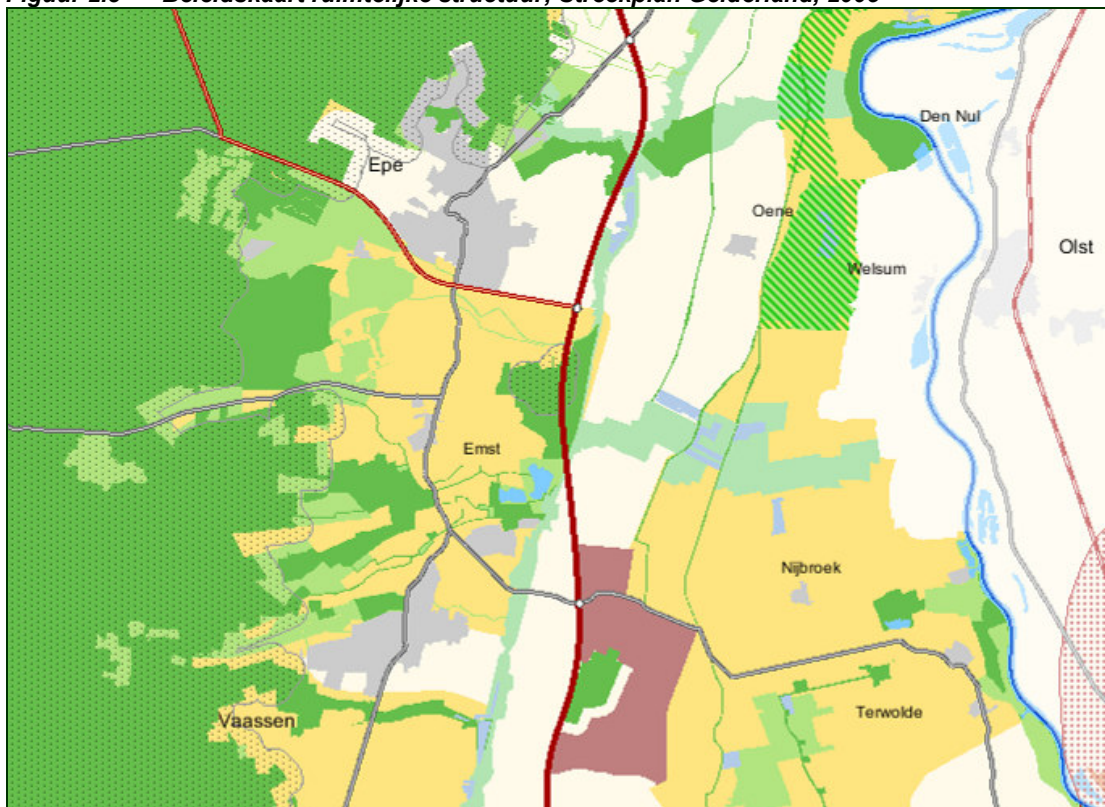
⁶ Vliet, j. van, 2006. Kwaliteitsimpuls buitengebied Epe tevens toetsingskader beoordeling landgoederen. Opdrachtgever Gemeente Epe Opgesteld door: SIR-Groep.

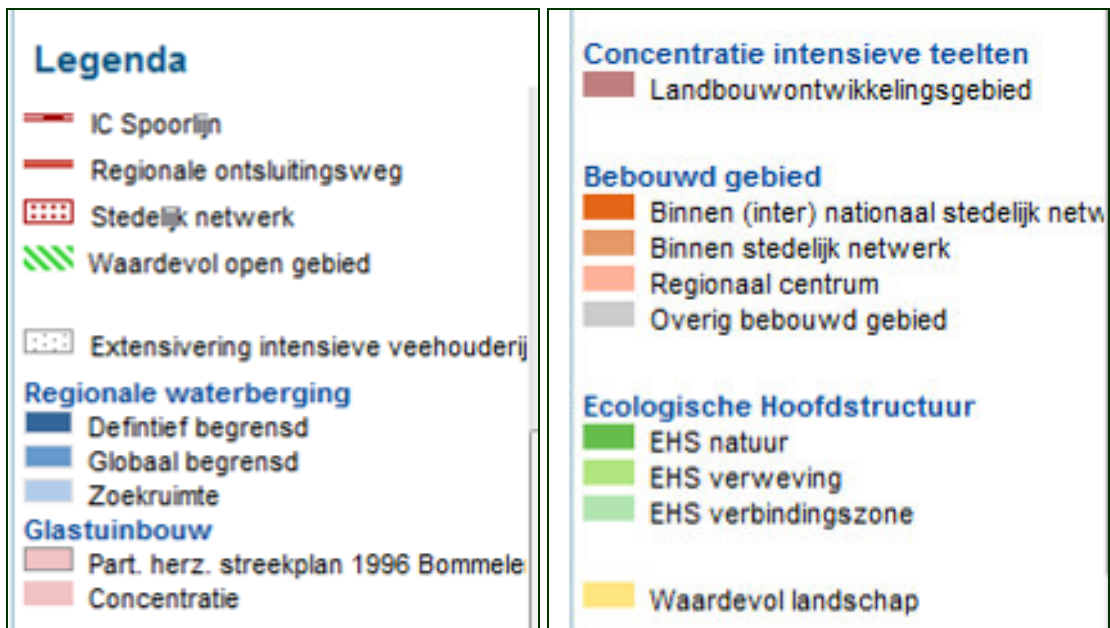
3. De overgangszone met daarin de benedenlopen van de beken die uitmonden in het Apeldoorns kanaal. In deze zone liggen Epe en Vaassen en vele verspreide bebouwing. Er zijn ook enkele landgoederen te vinden, waarvan Cannenburch de beroemdste buitenplaats is. In deze middenzone loopt van oost naar west de dorpenweg Apeldoorn-Zwolle en de A-50. In het verleden heeft er ook een spoorlijn gelopen (Apeldoorn-Zwolle/Kampen-zuid, gesloten 1933).
4. Het oostelijke deel van de gemeente bestaat overwegend uit intensief en grootschalig agrarisch grondgebruik. Veehouderij (vooral in de broeklanden), fruitteelt en akkerbouw (nabij de IJssel) bepalen het landschapsbeeld. Het is een landschap waar komkleigebieden voorkomen en richting de IJssel stroomdalruggen aanwezig zijn. De bebouwing is schaars en binnen de gemeentegrenzen komen geen dorpskernen voor. Agrarisch grondgebruik bepaalt het landschapsbeeld en diverse wateringen doorsnijden het gebied in noord-zuid richting.
5. Voor een heel klein stukje maken de IJsseldijk en de uiterwaarden deel uit van de gemeente Epe. Bij Welsum (gemeente Olst) liggen meer oude geulen, kleigaten met moeras en riet en 'waarden' met natte graslanden.

2.2.1 Reconstructiezonering Veluwe en streekplan

In het reconstructieplan voor de Veluwe is het natuurgebied (inclusief bosgebied) extensiveringsgebied. Rond deze kwetsbare natuurgebieden is een 150 m zone aangegeven (eveneens extensiveringsgebied) waarin de bedrijven met intensieve veehouderij geen uitbreidingsmogelijkheden meer hebben. Daarbuiten bestaat de gemeente Epe uit verwevingsgebied voor de landbouw. Oostelijk van de A 50, ten noorden van Broekland (deels Epe en deels Apeldoorn) is een landbouwontwikkelingsgebied aangegeven. De reconstructiezonering van het reconstructieplan Veluwe is opgenomen in het streekplan Gelderland 2006. Onderstaande figuur geeft de EHS, het extensiveringsgebied en het landbouwontwikkelingsgebied weer.

Figuur 2.3 Beleidskaart ruimtelijke structuur; Streekplan Gelderland, 2005

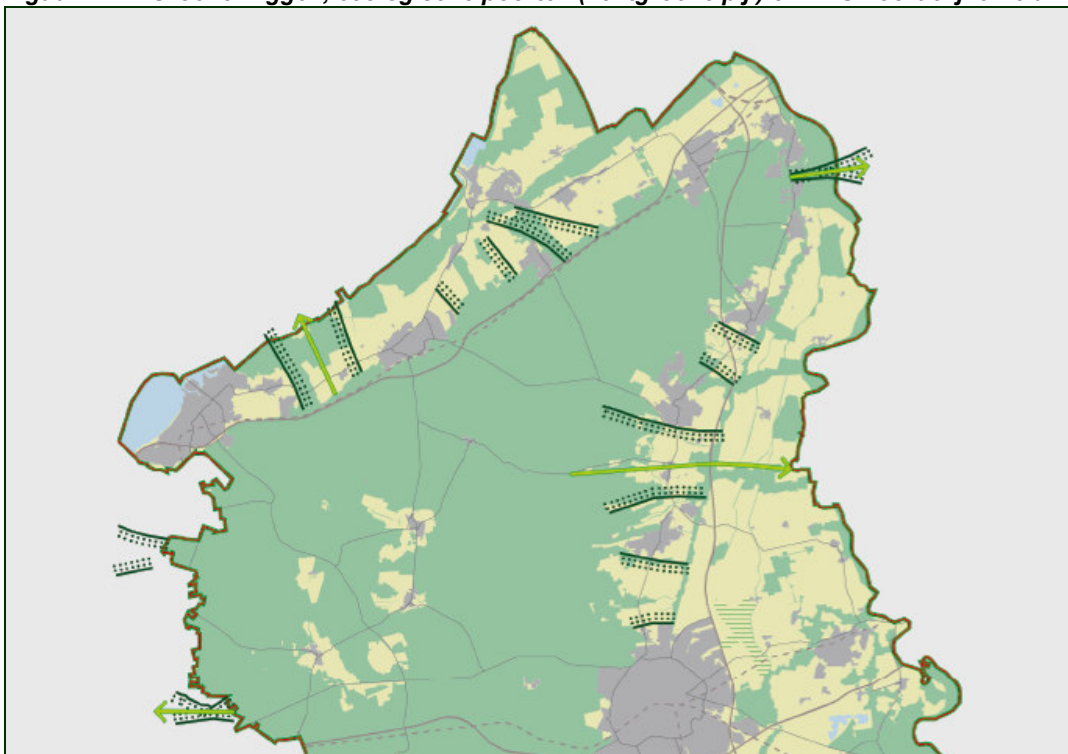

Wisselse Poort (figuur 2.4)

Het landelijk gebied tussen de kernen Vaassen en Epe is in het Reconstructieplan Veluwe in z'n geheel bestempeld als groene wig en ecologische poort (Wisselse poort). De hoofddoelstelling van een groene wig is: *'behoud en versterking van de landschappelijke en natuurlijke overgangen tussen het Centraal Veluwe Natuurgebied en de randgebieden en het tegengaan van ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen.'* Getracht wordt met name om het verder dichtgroeien met bebouwingen van de Veluwerand tegen te gaan. De groene wig valt hier samen met het begrip ecologische poort. Het Reconstructieplan gaat ook uit van kleinschaliger maatregelen, zoals de aanleg van nieuwe landschapselementen en erfbeplantingen. Tevens worden nieuwe landgoederen en buitens genoemd als maatregel om het landschap te versterken.

Figuur 2.4 Groene wiggen, ecologische poorten (lichtgroene pijl) en EHS noordelijke Veluwe

LOG Beemte Vaassen

Het LOG maakt geen deel uit van het bestemmingsplan. Voor een goed begrip is korte aandacht voor deze ontwikkeling gewenst. Het ontwerp-gebiedsplan⁷ is in de zomer van 2008 onderwerp geweest van inspraak. Het ontwerp-gebiedsplan is samen met het inspraakverslag begin december door de colleges van Apeldoorn en Epe vastgesteld.

In de januarivergadering heeft de raad van Epe ingestemd met het gebiedsplan LOG Beemte-Vaassen. De raad heeft met betrekking tot het eindverslag van het ontwerp-gebiedsplan LOG Beemte Vaassen wel voorwaarden gesteld en wel:

- dat er in het plan een absoluut maximum opgenomen wordt voor de mogelijke vestiging van acht nieuwe bedrijven (inclusief hervestiging en vestiging op 'maagdelijke' grond).
- de acht bedrijven evenredig verdeeld moeten worden over het grondgebied van de gemeente Epe en Apeldoorn.
- op de percelen bouwblokken mogen komen van 3 ha, maar daarvan mag maximaal 60% bebouwd worden waarbij het de voorkeur heeft om de afstand tussen de bouwblokken tenminste 250 meter te laten zijn en daar waar dat onmogelijk is, de minimale afstand 100 meter moet zijn.

2.2.2 Aantal bedrijven in de landbouw

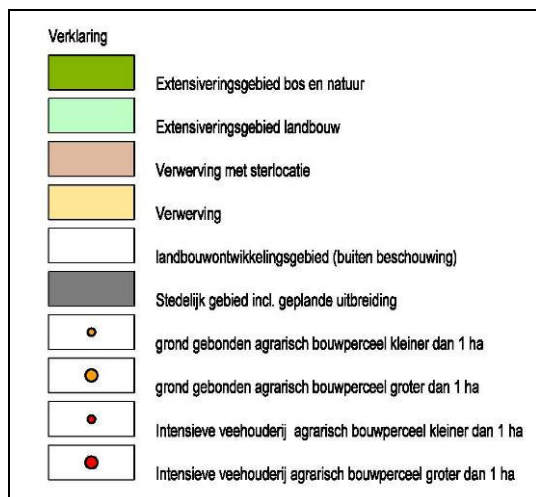
In Epe is aan de rand van de Veluwe veel kleinschalige landbouw aanwezig. Van de kleine bedrijven is het merendeel geen intensieve maar grondgebonden landbouw. Een flink deel van de kleine bedrijven betreft naar verwachting nevenberoepers of particulieren met vee (paarden, schapen). Wat verder opvalt, is het geringe aantal grotere bedrijven. Oostelijk van het Apeldoorns kanaal en A 50 ligt het landbouwareaal van de gemeente en bevinden zich het merendeel van de agrarische hoofdberoepers.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal bedrijven verdeeld over drie zones. Dit is afgeleid van figuur 2.3.

Tabel 2.1 Veehouderij in gemeente Epe in verwevingsgebied (incl.verweving sterlocatie)

	Zone A: Veluwe-dorpenweg (weg die loopt door de dorpen)	Zone B: Dorpenweg- kanaal	Zone C: oost van kanaal
Veehouderijen	Circa 0-3 km van Natura	Circa 3-5 km van Natura	> 5 km van Natura
Intensief < 1 ha	9 bedrijven	6 bedrijven	14 bedrijven
Intensief > 1 ha	7 bedrijven	10 bedrijven	20 bedrijven
Grondgebonden < 1 ha	63 bedrijven	51 bedrijven	93 bedrijven
Grondgebonden > 1 ha	9 bedrijven	10 bedrijven	32 bedrijven
Totaal	88 bedrijven	77 bedrijven	159 bedrijven

⁷ Dienst landelijk gebied, 2008 : Ontwerp gebiedsplan LOG Beemte Vaassen In opdracht van gemeente Epe en Apeldoorn

Figuur 2.3 Overzicht van agrarische bedrijven.

In het kader van de LOG Beemte Vaassen is de landbouwstructuur van de intensieve veehouderij voor de gemeenten Apeldoorn en Epe apart uitgezocht. Hierbij is vooral gekeken naar de hoeveelheid agrarisch bedrijven en de verhouding daarvan met de gehele provincie Gelderland. De meeste agrarische bedrijven in Epe en Apeldoorn zijn graasdierbedrijven (bedrijven met runderen, paarden, schapen en geiten).

Daaruit bleek voor Epe het volgende:

- In de periode tussen 1986 en 2005 nam het aantal graasdierbedrijven af met 47%.
- In de periode tussen 1986 en 2005 nam het aantal hokdierbedrijven af met 63%.

- In de periode tussen 1986 en 2005 nam het aantal gecombineerde bedrijven af met 70%.
- In de gemeente Epe is in de periode 1985-2005 de procentuele afname in de (intensieve) veehouderijbedrijven (graasdier, hokdier en gecombineerde bedrijven) 60% bij een gemiddelde van 57% in de provincie. Echter men moet rekening houden met het feit dat de bedrijven met andere graasdieren behalve vleeskalveren niet zijn meegenomen bij de cijfers van de provincie.

2.3 Voorgenomen ontwikkelingen

De voorgenomen ontwikkelingen ten aanzien van intensieve veehouderijen zijn in de onderstaande tabel samengevat. In tabel 2.2 is beschreven hoe het reconstructieplan Veluwe heeft geregeld en hoe dat in het de 8^e partiele herziening van bestemmingsplan Epe wordt geregeld.

Tabel 2.2 Voorgenomen ontwikkelingen

Verwevingsgebied	Verwevingsgebied met sterlocaties ten oosten van Apeldoorns kanaal
Nieuw vestiging uitgesloten	Nieuw vestiging uitgesloten
Hervestiging/omschakelen bij recht toestaan, maar niet in het ALN (Agrarisch gebied met landschappelijke en natuurlijke waarden). Dit kan op bestaande bouwblokken; groei tot 1 ha mogelijk	Hervestiging/omschakelen bij recht toestaan, maar niet in het ALN (Agrarisch gebied met landschappelijke en natuurlijke waarden). Dit kan op alle bestaande bouwblokken; groei tot 1.5 ha met wijzigingsbevoegdheid mogelijk
Bestaande bouwblokken die groter zijn dan 1 hectare worden gerespecteerd	Bouwblokken groter dan 1 ha worden gerespecteerd maar uitbreiden bouwblok tot maximaal 1,5 hectare is via wijzigingsbevoegdheid mogelijk enkel in het rivierkleilandschap
Uitbreiding groter dan 1 ha kan niet, alleen bij dierenwelzijn zonder uitbreiding kan bouwblok groter worden	Meer mogelijkheden voor IV tot 1,5 ha, gemeente wil niet verder gaan dan 1,5 ha met landschappelijke inpassing

Het LOG Beemte Vaassen maakt geen deel uit van deze herziening. Ter informatie wordt vermeld dat er op dit moment vier aanvragen zijn voor nieuw vestiging van intensieve veehouderij in het LOG. Het gaat hier om één bedrijf met 120.000 vleeskuikens en één bedrijf met ongeveer 5.100 vleesvarkens. Deze aanvragen zijn al in procedure.

2.4 Autonome ontwikkeling

Verwachte ontwikkeling van grond- en niet grondgebonden veehouderijen

Voor de autonome ontwikkeling van de intensieve veehouderij in de Gemeente Epe is een globale analyse gedaan van verwachte ontwikkelingen in de landbouw. Deze is gebaseerd op de landelijke trend in de landbouw. De landbouw bevindt zich in een sterke transitieperiode. In 2006 is het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) van start gegaan. Kort gezegd komt deze wijziging erop neer, dat alle productondersteuning door de overheden is beëindigd (bijvoorbeeld de maïspremie). Deze zijn vervangen door toeslagrechten per bedrijf op basis van historisch verkregen staatsteun.

Deze trend laat landelijk de volgende drie ontwikkelingen in de agrarische sector zien;

1. Schaalvergroting: dat wil zeggen grotere bedrijven en meer specialisatie;
2. Multifunctionaliteit: dat wil zeggen het verbreden van de landbouw met andere economische takken;
3. Versterking in ketenbeheer: dat wil zeggen dat individuele bedrijven meer schakels van de productieketen individueel of collectief beheersen. Bijvoorbeeld zelf kaas maken, en andere streekproducten met een eigen label.

Vanuit de Gemeente Epe is in 2004 een plattelandsvisie opgesteld, waarin een enquête is gehouden onder agrariërs (Gemeente Epe, 2004). Dat levert als resultaat op dat een groot deel van de agrarische bedrijven wil uitbreiden. Uit aannames, landelijke trends en projectie op de Gemeente Epe komt het volgende beeld naar voren:

- Het aantal intensieve en rundveehouderijen neemt sterk af;
- Er vindt een schaalvergroting plaats in de intensieve veehouderij in de komende jaren. Tot welke omvang deze schaalvergroting in de Gemeente Epe gaat plaatsvinden, valt moeilijk in te schatten;
- Omdat het melkquotum vervalt in 2015, zal er schaalvergroting plaatsvinden bij de rundveehouderij. In welke mate dat plaats vindt, zal vooral afhankelijk zijn van de aanwezige milieugebruiksruimte;
- Intensieve veehouderijen die nog verder willen/kunnen ontwikkelen, zijn sterk afhankelijk van de nog aanwezige milieugebruiksruimte.
- De akkerbouwsector zal met vier á vijf procent per jaar dalen. Een deel van de grond wordt aan melkveehouders verkocht. Mogelijk kunnen er ook mogelijkheden zijn tot grondruil en andere vormen van samenwerking.

Om een algemene groeitrend te bepalen is literatuuronderzoek gedaan en naar het gebied gekeken. Het blijkt dat op dit moment veel veranderingen plaatsvinden voor de veehouderij (melkquotum opheffing, strengere wetgeving e.d.). Daarom is een aanname voor een toekomstige ontwikkeling moeilijk te bepalen. Een aanname die veelal gehanteerd wordt, is een scenario waarbij de bedrijven die relatief groot zijn (> 70 NGE) zullen blijven bestaan en zullen groeien en bedrijven < 40 NGE zullen afbouwen en stoppen (Alterra, Gies, T.J.A. en Bleeker A., 2007). Er wordt vanuit gegaan in deze passende beoordeling dat het aantal dieren binnen de gemeente Epe gelijk zal blijven.

Autonome ontwikkeling volgens vigerend bestemmingsplan

Het huidige bestemmingsplan kent een drietal bestemmingen, waarbinnen de agrarische bouwpercelen zijn geregeld. Het gaat daarbij om de bestemmingen 'Agrarische doeleinden, klasse A (grote landschappelijke waarde); klasse B (landschappelijke waarde) en klasse C (agrarisch productiegebied)'. Van Veluwe naar IJssel gaat het van A, via B naar C. (vergelijk ook tabel 2.1).

Het huidige bestemmingsplan geeft minder ruimte aan de intensieve veehouderij dan het reconstructieplan Veluwe dat doet. De essentie van het huidige bestemmingsplan is:

Agrarische doeleinden, klasse A (overeenkomend met extensiveringsgebied uit het reconstructieplan Veluwe)

- bestaande intensieve veehouderijen mogen daar worden voortgezet, nieuwe zijn niet toegestaan (dus omschakeling naar intensieve veehouderij en de hervestiging van intensieve veehouderij op bouwpercelen van grondgebonden bedrijven is niet toegestaan);
- vrijstellingsbevoegdheid ten behoeve van uitbreiding bestaande intensieve veehouderijen (binnen het agrarisch bouwperceel);
- grenzen van de agrarisch bouwpercelen kunnen worden verlegd met 30 meter, mits de totale oppervlakte van het agrarisch bouwperceel niet wijzigt (wijzigingsbevoegdheid);

Agrarische doeleinden, klasse B

- bestaande intensieve veehouderijen mogen daar worden voortgezet, nieuwe zijn niet toegestaan (dus omschakeling naar intensieve veehouderij en de hervestiging van intensieve veehouderij op bouwpercelen van grondgebonden bedrijven is niet toegestaan);
- vrijstellingsbevoegdheid ten behoeve van nieuwe intensieve veehouderijen en de uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen (beide binnen het agrarisch bouwperceel);
- wijzigingsbevoegdheid ten behoeve van het vergroten van het agrarisch bouwperceel tot maximaal 1 hectare en het verleggen van de grenzen van het agrarisch bouwperceel met 30 meter, mits de totale oppervlakte niet wijzigt.

Agrarische doeleinden, klasse C

- omschakeling, hervestiging en uitbreiding van intensieve veehouderij is binnen het agrarisch bouwperceel gewoon mogelijk;
- wijzigingsbevoegdheid ten behoeve van het vergroten van het agrarisch bouwperceel tot maximaal 1 hectare en het verleggen van de grenzen van het agrarisch bouwperceel met 30 meter, mits de totale oppervlakte niet wijzigt.

Voor de rundveehouderij wordt aangenomen dat er schaalvergroting zal plaatsvinden. Voor schaalvergroting van de rundveehouderij wordt de relatie met het bouwblok niet als beperkende randvoorwaarde gehouden. Bij vigerend beleid moet wel bedacht worden dat vanwege het re-constructieplan goedkeuring onthouden is aan het bestemmingsplan dat beperkte groei van intensieve veehouderij in zich had. Bijlage 2 geeft uitleg over de mogelijkheden van intensieve veehouderij bedrijven in verwevingsgebied.

3 Toetsingskader beleid en wetgeving

3.1 Inleiding

De natuurwetgeving wordt in Nederland gevormd door de Natuurbeschermingswet (onder andere Natura 2000-gebieden) en de Flora- en faunawet. Verder bevat het Streekplan beleidsmatig beschermde gebieden (onder andere Ecologische Hoofdstructuur). In dit hoofdstuk wordt het toetsingskader van de verschillende wetgevingen en beleidsstukken uiteengezet.

De effectbepaling in deze rapportage richt zich uitsluitend op de effecten op Natura 2000-gebieden en het staatsnatuurmonument Vosbergen. Op het moment dat bestemmingen feitelijk ook gerealiseerd worden, moet toetsing aan andere wetgeving zoals de Flora- en faunawet in verband met het mogelijk voorkomen van beschermde soorten, de Boswet e.d. zijn uitgevoerd. Ook moet dan duidelijk zijn dat de vereiste vergunningen en ontheffingen verleend zijn of worden.

Voor de volledigheid wordt in de volgende paragrafen het gehele toetsingskader weergegeven, zodat kan worden nagelezen of andere aspecten ook nog moeten worden uitgezocht in een vervolgfase.

3.2 Natuurbeschermingswet

Op 1 oktober 2005 is de nieuwe Natuurbeschermingswet 1998 in werking getreden en deze heeft als doel om bijzondere gebieden te beschermen en in stand te houden (Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten) in Nederland. Projecten of handelingen die negatieve effecten op deze beschermde gebieden kunnen hebben, zijn verboden. Ook activiteiten buiten de beschermde gebieden kunnen verboden zijn, indien deze negatieve effecten veroorzaken (externe werking). De Natura 2000-gebieden bestaan uit de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden.

- De Vogelrichtlijngebieden zijn aangewezen voor de bescherming van bepaalde vogelsoorten (kwalificerende soorten). Kwalificerende soorten zijn soorten waarvan geregeld meer dan 1% van de biogeografische populatie in het gebied verblijft of waarvoor het gebied tot de vijf belangrijkste gebieden in Nederland behoort.
- De Habitatrichtlijngebieden beschermen habitattypen (natuurtypen) waarvoor Europa op wereldschaal een bijzondere verantwoordelijkheid draagt. Bij de uitvoering van een project in of nabij een Natura 2000-gebied moet bepaald worden of de voorgenomen ingreep een significant negatief effect veroorzaakt op de instandhoudingsdoelen van het gebied. Hierbij is het onder andere van belang dat de gunstige staat van instandhouding van aangewezen soorten niet achteruit gaat.
- Gebieden die de minister van LNV aanwijst ter uitvoering van verdragen of andere internationale verplichting zoals wetlands.

Hieronder is weergegeven wat wordt verstaan onder de gunstige staat van instandhouding van een soort, conform de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (Ministerie van LNV, 2005). De 'staat van instandhouding' voor een soort wordt als 'gunstig' beschouwd wanneer:

- *uit de populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven;*
- *het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden;*

- *er een voldoende groot habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.*

Wat onder significantie valt, is minder duidelijk. Hieronder is aangegeven wat onder significantie wordt verstaan uit het document van Beheer van Natura 2000-gebieden. De bepalingen van artikel 6 van de Habitatrichtlijn (Europese Gemeenschappen, 2000).

'Wat als een „significant' gevolg moet worden aangemerkt, is geen kwestie van willekeur. Ten eerste wordt de term in de richtlijn als een objectief begrip gehanteerd (d.w.z. dat de term niet op zodanige wijze wordt gekwalificeerd dat hij op een arbitraire wijze kan worden geïnterpreteerd. Ten tweede is een consequente interpretatie van 'significant' noodzakelijk om te garanderen dat 'Natura 2000' als een coherent netwerk functioneert. Aan het begrip 'significant' moet een objectieve inhoud worden gegeven. Tegelijk moet de significantie van effecten worden vastgesteld in het licht van de specifieke bijzonderheden en milieukenmerken van het beschermde gebied waarop een plan of project betrekking heeft, waarbij met name rekening moet worden gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied'.

Als het project mogelijk een effect heeft op de instandhoudingsdoelen, dan moet bij het bepalen of de activiteit (significante) gevolgen kan hebben, ook rekening worden gehouden met de zogenaamde cumulatieve effecten. Hiervan is sprake als, naast het project of andere handeling in of rondom een Natura 2000-gebied andere projecten, handelingen en plannen plaatsvinden die in combinatie mogelijk schadelijk zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen.

Onderscheid dient te worden gemaakt tussen de verschillende stadia van projecten, handelingen of plannen, waarmee ook tijdens de beoordeling op verschillende wijze rekening dient te worden gehouden (Ministerie van LNV, 2005).

- *Voltooide plannen en projecten: hoewel reeds voltooide plannen en projecten niet direct hoeven te worden meegenomen, zijn er gevallen voorstelbaar waarbij dat wel moet, met name indien zij blijvende gevolgen voor het gebied hebben en er aanwijzingen bestaan voor een patroon van geleidelijke teloorgang van de natuurlijke kenmerken van het beschermde gebied.*
- *Goedgekeurde maar nog niet voltooide plannen en projecten: als deze zijn goedgekeurd, maar nog niet voltooid moeten deze volledig in de beoordeling worden meegenomen.*
- *Vorbereidingshandelingen: in principe behoren ook voorbereidingshandelingen voor een plan of project een toekomstige onzekere gebeurtenis is. Daarvan is bijvoorbeeld sprake als in een plan de mogelijkheid tot de ontwikkeling van de activiteit wordt geboden maar dat nog niet de zekerheid bestaat dat op de vastgestelde locatie daadwerkelijk het project wordt gerealiseerd en er nog een toetsmoment volgt waarop de activiteit (inclusief cumulatie) wordt beoordeeld.*

Indien significantie in het kader van de passende beoordeling niet is uit te sluiten dan dient een zogenaamde ADC-toets te worden uitgevoerd. Dit houdt in:

- **Alternatievenonderzoek:** onderzoek naar mogelijke alternatieven die voor de instandhoudingsdoelen minder negatieve effecten opleveren. Het gaat hier nadrukkelijk niet om economische alternatieven. De mogelijkheid tot alternatieven hangt sterk af van de specifieke karakter van de doelstellingen van het project.
- **Dwingende redenen van groot openbaar belang:** een groot openbaar belang betekent dat dit een relatief grote groep mensen aan moet gaan. Een particulier belang is in ieder geval onvoldoende, zelfs een regionaal belang is niet altijd voldoende. In ieder geval dient ondubbelzinnig vast te staan dat het belang van de verwezenlijking van het plan op lange termijn zwaarder weegt dan het belang van het behoud van de instandhoudingsdoelstellingen van de SBZ. Indien sprake is van een prioritair habitat, moet voor het plan toestemming worden gevraagd bij de Europese Commissie.
- **Compensatie:** compensatie van de effecten dient kwantitatief en kwalitatief plaats te vinden, zodanig dat de instandhoudingsdoelen hiermee worden gewaarborgd. De compensatie zal plaats moeten vinden voordat de activiteit wordt uitgevoerd, en moet plaatsvinden binnen de grenzen van het betreffende Natura 2000-gebied.

Aangezien in het bestemmingsplan uitbreiding van veehouderijen mogelijk wordt gemaakt waarbij de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden kan toenemen is tevens het toetsingskader ammoniak van belang.

3.2.1 Toetsingskader ammoniak van rijk en provincie

Voor de effectbeoordeling van de uitbreiding van agrarische bedrijven is door het Ministerie van LNV een toetsingskader opgesteld (uitbreiding mocht als belasting op het Natura-2000 gebied niet hoger zou zijn dan 5% van de kritische depositiewaarde). In een individuele zaak is begin 2008 door de Raad van State de uitspraak gedaan dat het toetsingskader niet voldoende waarborgt dat er geen effecten optreden in de Natura 2000-gebieden. Naar aanleiding hiervan is het toetsingskader niet meer bruikbaar en heeft het ministerie van LNV een taskforce ammoniak in het leven geroepen. Deze taskforce heeft het rapport 'Stikstof / ammoniak in relatie tot Natura 2000' opgesteld (Trojan *et. al.* 2008). In dit rapport wordt voor de korte termijn aangedragen dat voor iedere uitbreiding of nieuwvestiging een passende beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet moet worden gemaakt. Voorgesteld wordt dat de minister van LNV een handreiking maakt voor het bevoegd gezag, waarin de onderdelen van het toetsingskader worden opgenomen die overleidend zijn gebleven. Dit betekent dat uitbreiding vooralsnog mogelijk is als de nieuwe depositie lager is of gelijkblijvend aan de oude, of als de depositie zo laag is dat er geen negatief effect is op de vegetatie.

De minister van LNV heeft naar aanleiding van de commissie Trojan (2008) een handreiking opgesteld. In de brief aan de kamer is deze handreiking als volgt samengevat.

De handreiking bevat nadrukkelijk geen generieke grenswaarden of andere bepalingen, maar bevat aanwijzingen voor de beoordeling van bestaand gebruik en voorgenomen activiteiten in of in de omgeving van Natura 2000-gebieden die stikstofdepositie veroorzaken. Het is aan het bevoegd gezag om maatwerk te leveren bij de beoordeling van (voorgenomen) activiteiten en daarbij zoveel mogelijk relevante factoren te betrekken. De handreiking kan daarbij worden gehanteerd als hulpmiddel. Het behalen van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen staat centraal. Dit betekent dat bij de beoordeling van bestaand gebruik en voorgenomen activiteiten het steeds gaat om de vraag of deze zich wel of niet verhouden met de instandhoudingsdoelstellingen en of nadere voorwaarden of beperkingen aan de orde zijn. Er mag daarbij in principe geen verslechtering plaatsvinden ten opzichte van de huidige situatie en ook mag het op termijn halen van de instandhoudingsdoelstellingen niet in het gedrang komen.

Ten aanzien van het hanteren van de kritische depositiewaarde wordt in de brief het volgende opgemerkt.

De te behalen instandhoudingsdoelstellingen moeten in het vervolg centraal staan, niet de kritische depositiewaarde. De nieuwe handreiking geeft aan hoe verschillende factoren kunnen worden meegewogen bij het beoordelen van (voorgenomen) activiteiten. De staat van instandhouding van habitattypen en soorten wordt immers bepaald door een aantal abiotische condities. In een analyse van het betreffende Natura 2000-gebied wordt duidelijk wat de meest belemmerende factor is voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. In een aantal gevallen is dat stikstofdepositie, en in een aantal gevallen zullen dat andere factoren zijn zoals de hydrologische situatie. Het positief beïnvloeden van de bepalende abiotische condities kan de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen dichterbij brengen.

In de handreiking zelf staat het volgende aangegeven.

Habitattypen en soorten kennen vereisten ten aanzien van verschillende abiotische condities. Bij het beoordelen van bestaand gebruik of voorgenomen activiteiten is het van belang om na te gaan welke abiotische condities bepalend zijn voor de ontwikkeling van het te beschermen habitatype en/of de te beschermen soort en welke abiotische condities het meest beperkend zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren. Met andere woorden: welke abiotische condities zijn belangrijk voor de betreffende habitattypen en soorten en moeten worden verbeterd of worden behouden om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen bereiken? In eerste instantie moet daarbij vooral worden gelet op de meest beperkende abiotische conditie(s). Dit laat onverlet dat uiteindelijk alle abiotische condities die beperkend zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen op orde moeten worden gebracht.

Als de abiotische condities in een Natura 2000-gebied aantoonbaar gestaag verbeteren en deze verbeteringen zijn voldoende gezien de termijn waarop men de instandhoudingsdoelstellingen gerealiseerd wil hebben, dan zullen de effecten van (voorgenomen) activiteiten minder snel als significant beoordeeld hoeven te worden. Op het moment van vergunningverlening mag er geen redelijke wetenschappelijke twijfel over zijn dat deze positieve effecten zich daadwerkelijk zullen voordoen en zodanig zullen zijn dat het effect van de vergunde activiteit daarvoor niet significant zal zijn. Daarnaast is het belangrijk om te monitoren of de verwachte ontwikkeling van de abiotische condities ook daadwerkelijk plaatsvindt.

Over cumulatie wordt het volgende vermeld.

Bij het beoordelen van het cumulatief effect van stikstofdepositie, moet naast de depositie veroorzaakt in of nabij het Natura 2000-gebied ook rekening gehouden worden met de achtergronddepositie. Voor het effect op de abiotische condities maakt het immers niets uit of de depositie veroorzaakt wordt door een bron dichtbij of ver weg van het Natura 2000-gebied. Ook maakt het geen verschil of de depositie veroorzaakt wordt door een veehouderijbedrijf, een energiebedrijf of door wegverkeer. Het gaat om de totale depositie die neerkomt en de effecten die dat heeft op de voor stikstofdepositie gevoelige habitattypen of soorten.

Over de mogelijkheden tot saldering staat in de handreiking het volgende.

Mocht het zo zijn dat er sprake is van afname van de stikstofdepositie op de voor stikstofdepositie gevoelige habitattypen of soorten (bv. door beëindiging van activiteiten met stikstofuitstoot in of in de omgeving van het betreffende Natura 2000-gebied), dan kan de afname van de depositie eventueel verrekend worden met de stikstofdepositie veroorzaakt door de activiteit die ter beoordeling voorligt. Dit wordt ook wel 'saldering' genoemd. Een voorbeeld van een saldobenadering is een aanpak waarbij een bedrijf dat wil uitbreiden 'stikstofdepositie overneemt' van een bedrijf dat stopt. Een voordeel van saldering is dat er sprake is van economische ontwikkeling. Deze economische ontwikkeling kan investeringen in een verdere afname van de milieudruk bevorderen en daarmee het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen dichterbij brengen. In de aanpak van de stikstofproblematiek in het kader van het beheerplan voor de Natura 2000-gebieden Groote Peel en Deurnsche Peel & Mariapeel wordt deze filosofie concreet uitgewerkt. Salderen is op verschillende niveaus uit te voeren:

- binnen een bedrijf, met verschillende locaties en/of bedrijfstakingen;
- tussen bedrijven, doordat een bedrijf een ander bedrijf opkoopt en de verkregen depositieruimte benut;
- in gebiedsverband, in een constellatie met meerde bedrijven die hun depositie inkrimpen respectievelijk uitbreiden, bijvoorbeeld op basis van een beheerplan, eventueel gekoppeld aan een depositiebank.

Voor de beoordeling is het volgende van belang.

De uitkomst van een integrale, gebiedsgerichte beoordeling van bestaand gebruik of voorgenomen activiteiten in of in de omgeving van Natura 2000-gebieden die stikstofdepositie veroorzaken, kan zijn dat de (voorgenomen) activiteit zich niet verdraagt met de instandhoudingsdoelstellingen. Of de conclusie nu is dat er kans is op een significant negatief effect of op een onaanvaardbare verslechtering, in beide gevallen kan de activiteit niet worden toegestaan¹. Het bevoegd gezag heeft de volgende handelingsopties:

- In overleg gaan over nadere voorwaarden aan de (voorgenomen) activiteit (de initiatiefnemer kan bijvoorbeeld geadviseerd worden om dusdanige bron gerichte maatregelen te nemen dat alsnog een toereikende verlaging van de stikstofbelasting wordt bewerkstelligd);
- In overleg gaan over alternatieven voor de (voorgenomen) activiteit (de initiatiefnemer kan geadviseerd worden op zoek te gaan naar een alternatief, bijvoorbeeld verplaatsing naar een andere locatie);
- Extra maatregelen (laten) nemen, zodat realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen ondanks de (voorgenomen) activiteit toch dichterbij wordt gebracht. Gewaarborgd moet zijn dat deze extra maatregelen daadwerkelijk worden genomen.

Mochten alternatieven voor de (voorgenomen) activiteit of extra maatregelen geen soelaas bieden dan zullen deze niet kunnen worden toegestaan. Bij bestaande activiteiten kan het bevoegd gezag ervoor kiezen om beëindiging te faciliteren, bijvoorbeeld door subsidie voor bedrijfsverplaatsing.

3.3 Streekplan

De Nota Ruimte geeft het beleidskader voor de duurzame ontwikkeling en een verantwoord toekomstig grondgebruik in het landelijk gebied, onder andere in de vorm van Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De EHS is op provinciaal niveau uitgewerkt. Daarnaast zijn binnen de provincie beschermde ganzen- en weidevogelbeschermingsgebieden aangewezen.

3.3.1 Ecologische Hoofdstructuur

De EHS in de provincie Gelderland bestaat uit bestaande natuurgebieden, nieuwe natuurgebieden en ecologische verbindingzones die belangrijke gebieden met elkaar verbinden.

Voor de beoordeling van ruimtelijke ontwikkelingen binnen de EHS geeft het streekplan het volgende aan: 'Binnen de Ecologische Hoofdstructuur geldt het 'nee, tenzij'-beginsel. Dit houdt in dat bestemmingsplanwijziging niet mogelijk is, als daarmee de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied significant worden aangetast, tenzij er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. Om te kunnen bepalen of de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied significant worden aangetast, moet het bevoegd gezag erop toezien dat hiernaar door de initiatiefnemer onderzoek wordt verricht. Om een zorgvuldige afweging te kunnen maken zal de provincie de te behouden wezenlijke kenmerken en waarden per gebied specificeren.

Gedeputeerde Staten beschouwen een ruimtelijke ingreep waarvoor een bestemmingsplan moet worden aangepast, als een significante aantasting van kernkwaliteiten en omgevingscondities wanneer deze kan leiden tot de volgende effecten⁸.

- Een vermindering van areaal en kwaliteit van bestaande natuur-, bos- en landschapselementen en gebieden, die aangewezen zijn voor nieuwe natuur en agrarische natuur.
- Een vermindering van de uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren in verbindingzones en tussen de verschillende leefgebieden in de overige delen van de EHS. In het bijzonder de vrije verplaatsing van herten en wilde zwijnen binnen het gehele bos- en natuurgebied van de Veluwe.
- Een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied van alle soorten, waarvoor conform de Flora- en faunawet bij ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing vereist is en als zodanig worden genoemd in de AMvB Vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten van de Flora- en faunawet.
- Een vermindering van het areaal van de grote natuurlijke eenheden (aaneengeslotenheid).
- Een belemmering voor het verloop van natuurlijke processen in de grote eenheden.
- Een verstoring van de natuurlijke morfologie, waterkwaliteit, watervoering en verbondenheid met het landschap van HEN-wateren.

⁸ Uit de toelichting op de streekplanuitwerking kernkwaliteiten, www.gelderland.nl

- Een verandering van de grond- en oppervlaktewateromstandigheden (kwaliteit en kwantiteit) die de voor de natuurdoeltypen gewenste grond- en oppervlaktewater situatie (verder) aantast.
- En verhoging van de niet gebiedseigen geluidsbelasting in stiltebeleidsgebieden en stiltegebieden (in geval de norm van 40 decibel wordt overschreden).

3.3.2 Beschermde weidevogel- en ganzengebied

De provincie Gelderland neemt een bijzondere verantwoordelijkheid voor een aantal weidevogel- en ganzengebieden buiten de EHS. In de gemeente Epe komt een ganzenfoerageergebied voor bij Oene aan de gemeentegrens met Olst. Er liggen ook enkele kleinere weidevogelgebieden. Hierop is toegespitst beleid van toepassing, dat inhoudt dat doorsnijding, aantasting van rust en openheid, verlaging van het waterpeil en (licht)verstoring niet zijn toegestaan.

3.3.3 Bos- en natuurcompensatie

In aanvulling op de wettelijke bepalingen van de Boswet is in het streekplan Gelderland de bescherming van oppervlakte en kwaliteit bos en natuur geregeld. In het streekplan Gelderland van 1996 is het uitgangspunt dat bos en natuur niet mogen afnemen al opgenomen. De notitie Handreiking bestemmingsplannen verwijst daar ook naar. Het streekplanbeleid is uitgewerkt in de Richtlijn compensatie natuur en bos (1998). Die richtlijn geeft aan dat natuur en bos alleen plaats kunnen maken voor een ander ruimtegebruik als er voor de specifieke locatie gebonden activiteiten van groot maatschappelijk belang geen alternatieve locaties aanwezig zijn. Onttrekken dient altijd aansluitend aan een natuur- of boskern te worden gecompenseerd, binnen dezelfde of aangrenzende gemeente. De richtlijn geeft het afwegingskader aan en hoe te handelen als verlies van bos- of natuur aan de orde is.

3.4 Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet is sinds 1 april 2002 van kracht. In deze wet zijn (nagenoeg) alle van nature in het wild voorkomende vogels, zoogdieren, reptielen en amfibieën beschermd. Daarnaast zijn er selectieve lijsten van beschermde planten, vissen, vlinders en ongewervelde dieren. De beschermde soorten en hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen mogen niet opzettelijk worden verstoord of vernietigd. Indien dit onvermijdelijk is, dient ontheffing te worden aangevraagd. Vrijstelling of ontheffing kan slechts worden verleend 'wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat en indien geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'. In principe dienen bij verstoring mitigerende dan wel compenserende maatregelen te worden genomen. Sinds 23 februari 2005 is de Flora- en faunawet gewijzigd. De beschermde soorten zijn nu verdeeld in drie tabellen.

- Algemene soorten
Wat betreft ruimtelijke ontwikkelingen geldt een vrijstelling. Er hoeft voor ontwikkelingen geen ontheffing aangevraagd te worden.
- Overige soorten
Wat betreft ruimtelijke ontwikkelingen geldt een vrijstelling, mits wordt gewerkt volgens een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Is er geen gedragscode dan moet ontheffing aangevraagd worden, deze valt onder de lichte toets (geen aantasting van de duurzame instandhouding van de soort).
- Soorten bijlage IV Habitatrichtlijn en bijlage 1 AMvB
Voor deze soorten moet wat betreft ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing aangevraagd worden. De ontheffingsaanvraag valt onder de zware toets, hetgeen inhoudt dat:
 - er sprake moet zijn van een bij de wet genoemd belang;
 - er geen alternatief is;
 - er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Vogels zijn niet opgenomen in de tabellen, maar ze zijn wel strikt beschermd. Zonder een gedragscode wordt de ontheffing voor *opzettelijke* verstoring van vogels beoordeeld volgens de lichte toets. De ontheffing voor het doden, verwonden, vangen en met het oog hierop opsporen, voor het vernielen en beschadigen van nesten, holen en andere vaste rust- en verblijfplaatsen en voor het rapen, vernielen en beschadigen van eieren valt onder de zware toets.

Het is in principe niet mogelijk een ontheffing te verkrijgen, indien verbodsbepalingen worden overtreden ten aanzien van vogels (dit volgt vanuit de eisen van de Vogelrichtlijn). In veel gevallen is het namelijk mogelijk om verstoring van met name broedvogels te voorkomen.

Zorgplicht

Naast bovenstaande categorieën geldt voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving de zogenoemde 'zorgplicht' (artikel 2 van de Flora- en faunawet). De zorgplicht houdt in dat iedereen die weet of vermoedt dat zijn handelen of het nalaten daarvan, nadelige gevolgen veroorzaakt voor flora- of faunasoorten, verplicht is dergelijk handelen zoveel mogelijk achterwege te laten dan wel de gevolgen te voorkomen, te beperken of ongedaan te maken.

4 Ecologische waarden en instandhoudingsdoelen Natura 2000

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de aanwezige natuurwaarden. Deze beschrijving richt zich op de wettelijk beschermde natuurwaarden, weergegeven in de instandhoudingsdoelen die opgesteld zijn voor de Natura 2000-gebieden Veluwe en uiterwaarden IJssel en het Beschermde Natuurmonument Buitenplaats Vosbergen. De instandhoudingsdoelen zijn gegeven voor de habitattypen⁹, voor habitatsoorten en voor vogelrichtlijnsoorten. In Nederland zijn in totaal 51 habitattypen, 36 habitatsoorten en 95 vogelsoorten opgenomen in de aanwijzingsbesluiten van het ministerie. In het bestemmingsplan Buitengebied ligt een stuk van de oostelijke Veluwe (Natura 2000-gebied de Veluwe) en een heel klein stukje IJssel (Natura2000 uiterwaarden IJssel). Vanwege externe werking die geldt voor Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten moet ook gelet worden op nabij gelegen natuurgebieden: dat zijn de uiterwaarden IJssel in de gemeente Olst (Overijssel) en het Beschermde Natuurmonument Vosbergen in de gemeente Heerde. Het gebied Vosbergen is een landgoed dat op ongeveer 3 km van de noordgrens van de gemeente Epe ligt. De ecologische waarden van de drie gebieden komen hierna aan de orde.

4.2 Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel

4.2.1 Begrenzing en natuurwaarden

Het Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel is een zeer groot gebied dat begint daar waar de IJssel afsplitst van de Rijn bij Pannerden en loopt tot de uitmonding in IJssel. Een groot deel van de uiterwaarden valt binnen de Natura 2000 begrenzing. Het gebied is aangewezen in de derde tranche van aanwijzingen eind 2008.

Door verschillen in geomorfologie, ligging van de bandijken en rivierkundige processen verschillen de habitats tussen boven-, midden- en benedenloop van de IJssel. Er is momenteel nog geen habitattypenkaart beschikbaar, maar uit diverse karteringen van provincies¹⁰, Staatsbosbeheer en vogelonderzoeken is wel een goed beeld aanwezig van de natuurwaarden van het gebied.

In de uiterwaarden van de IJssel komen habitattypen voor zoals voedselrijke plassen, meestromende geulen, moeras, moerasbos, nat hooi- en grasland en dijkvegetaties. Verder zijn weidevogels, eenden, ganzen en moerasvogels kenmerkende soorten. De habitattypen zijn gebonden aan overstromingsdynamiek van voedselrijk water en de dijkgraslanden komen voor op kalkhoudende, zavelige bodems. Het deel van de IJsseluiterwaarden dat grenst aan de gemeente van Epe (Welsum gemeente Olst) is gekenmerkt door een matige diversiteit. In de uiterwaarden komt veel water (enkele diepere plassen en oude riviermeanders), wilgenstruwelen, natte ruigtes en verder nog veel cultuurland voor. Inundaties belemmeren een optimaal gebruik van de lager gelegen uiterwaarden; maar desondanks zijn de van nature voedselrijke uiterwaardgronden intensief in gebruik bij de landbouw.

⁹ Ministerie van LNV, 2009 Natura2000 profielendocument en erratum profielen habitattypen.

¹⁰ Gerritsen g.J., T.J. de kogel, A.J. Dijkstra en P. Bremer, 1986: Flora en fauna van de IJsseluiterwaarden
Bijlsma R.J. e.a. , 2008: Natura 200 Habitattypen in Gelderland. Rapport Alterra nr 1769

Er komen in de waarden van Hengfoord en Welsum géén rivierduincomplexen voor met schrale stroomdalgraslanden op ontkalkte zandgronden. De Glanshaver en Vossestaart hooilanden zijn bekend van kleiig zand tot matig zware klei. Ze komen voor op lager gelegen buitendijkse biotopen zoals lage oeverwallen en stroomruggen en op zowel laag als hooggelegen riviervlakten. Het type H6510 A (glanshaver graslanden) komt voor in het gehele rivierengebied zowel in de uiterwaarden, op de komgronden als dijken.

Goed ontwikkelde graslanden van type H6510B (schrale Vossestaart hooilanden) zijn beperkt tot de benedenlopen van rivieren en de overgangen van veen- naar kleigronden. Ze zijn met name bekend van het Zwarte water. De in de aanwijzing bedoelde schrale hooilanden met Vossestaart, kievitsbloem en grote pimpernel komen nabij het plangebied Epe niet voor.

4.2.2 Instandhoudingdoelen en invloeden vanuit landbouw daarop.

De instandhoudingdoelen voor de Uiterwaarden zijn beschreven in bijlage 4 en de gewenste ontwikkeling bij de habitats is opgenomen in bijlage 5.

Het gaat bij deze toetsing met name om de effecten van ammoniak vanuit de landbouw op habitattypen, habitatsoorten en vogelrichtlijnsoorten. De habitattypen en –soorten die regelmatig te maken krijgen met inundatie in dit Natura 2000-gebied zijn niet gevoelig voor effecten van ammoniak. Of beter gezegd het extra effect is ten opzichte van het slib en voedselrijke water dat van nature het systeem beïnvloed niet aanwezig. Vooral rivierprocessen, standplaats condities, vegetatiestructuren en de factor rust zijn bepalend voor habitattypen en de aangewezen soorten.

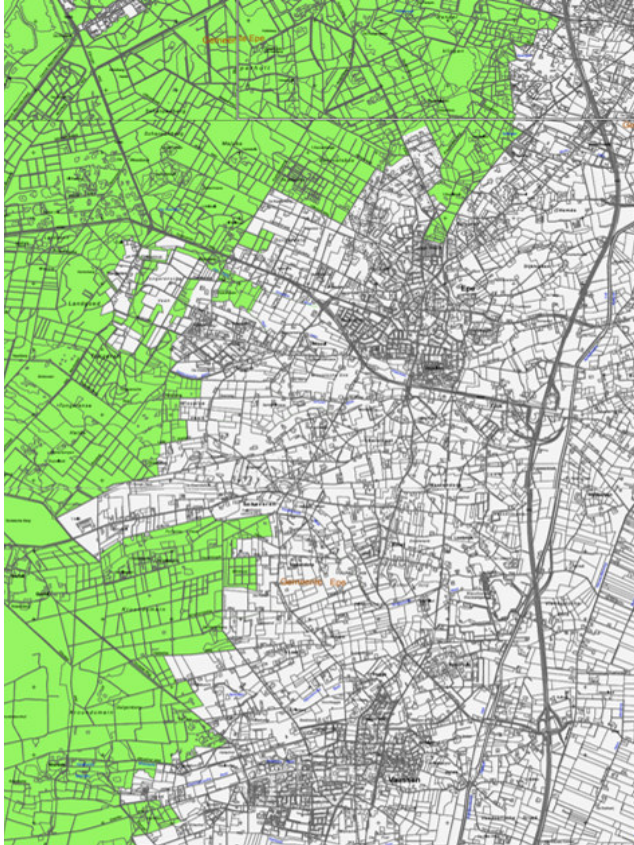
Voor de dijken ter hoogte van Welsum-Veessen is het van belang te vermelden dat dijken verbeterd zijn en van kleilaag zijn voorzien. Verder zijn bij Olst grote inrichtingswerken in het kader van Ruimte voor de rivier gaande. Aan de westzijde van de rivier bij Olst (Duursche waarden fase 4) wordt het maaiveld verlaagd en een nevengeul aangelegd om het waterbergend vermogen te vergroten. Hier door worden de cultuurgraslanden omgevormd naar natte graslanden, ruigten en zeggenmoeras op de lage plekken. De dynamiek van de overstroming zal toenemen (aantal en duur van de overstroming). Hierdoor zal het aangewezen doeltypen natte schrale Vossenstaart hooilanden met Grote Pimpernel niet ontstaan. In hoeverre op oeverwallen en hoogwatervluchtplaatsen stroomdal vegetaties zullen ontstaan, moet blijken uit de inrichtingsplannen.

Het overzicht in tabel 4.1 van kritische depositiewaarden laat zien dat de aangewezen habitattypen weinig kwetsbaar zijn voor verzuring en vermesting. De kritische depositiewaarde ligt voor de meeste typen hoger dan de totaal berekende depositie (Alterra; Gies e.a., 2009) van 1940 mol n/ha/jaar voor de Uiterwaarden van de IJssel. Kwetsbare stroomdalgraslanden komen niet in dit deel van de IJssel voor en de kwetsbare vorm van de Glandhaver en Vossenstaart hooilanden evenmin. In dit deel van de IJssel overheerst de overstromingsdynamiek en de voedselrijkdom van kleiige IJsseldijken.

Tabel 4.1 Overzicht kritische depositiewaarden habitattypen (bron: Gies e.a., 2009)

Habitattypen Uiterwaarden IJssel		
Code	Omschrijving	Kritische depositie (mol N/ha/jaar)
H3150	Meren met krabbescheer en fonteinkruiden	2100
H3260	Beken en rivieren met waterplanten	> 2400
H3270	Slikkige oevers	> 2400
H6120	Stroomdalgraslanden	1250
H6430	Ruigten en zomen	1870
H6510	Glanshaver en vossenstaart hooilanden	1400
H91E0	Vochtige alluviale bossen (subtype A en B)	2410/2000
H91F0	Droge hardhoutooibossen	2080

Ook andere effecten van landbouwkundige ontwikkelingen, zoals meer verkeer op de lokale wegen zullen het Natura 2000- gebied van de uiterwaarden niet significant negatief beïnvloeden.

Figuur 4.2 Detail begrenzing Natura2000 Veluwe in de gemeente Epe

Bron: www.minInv.nl (groen: Vogel- en Habitatrichtlijngebied,)

4.3.2 Beknopte beschrijving natuurwaarden

De Veluwe bestaat overwegend uit droge bossen, droge en natte heide, vennen en stuifzanden. Het gebied is uniek vanwege de omvang en samenhang en het voedselarme karakter (arme zandgronden). In de gemeente Epe komen enkele droge heidegebieden voor en de bossen bestaan uit gemengd naald-loofbos, eiken-berkenbos en uit de habitattypen beuken-eikenbos met hultst en oude eikenbos. Deze typen en enkele andere habitattypen zijn aangewezen als habitatgebied voor de broedvogels en enkele andere soorten die er voorkomen. Het gebied is zodanig begrensd, dat voor al deze soorten voldoende leefgebied aanwezig is om de soorten in stand te houden. De habitattypenkaart van de provincie is geraadpleegd, maar nog niet gepubliceerd.

Hieronder is een beschrijving gegeven van bos en heide van de Veluwe (bron: bestemmingsplan buitengebied Epe).

Bossen

De bossen van de Veluwe bestaan uit verschillende typen. Het loofbos op de voedselarme bodems bestaat uit eiken-berkenbos. De bossen van dit type hebben als voornaamste boomsoorten de zomereik, ruwe berk en zachte berk. In de struiklaag komen lijsterbes en vuilboom voor. De voornaamste kruiden in de ondergroei zijn bochtige smele, pijpestrootje en blauwe bosbes. Op meer voedselrijke bodems, langs de rand van de stuwwal, is vooral beuken-eikenbos aanwezig. De voornaamste boomsoorten in dit type zijn zomereik, beuk en wintereik. De jonge naaldbossen zijn soortenarm. De ondergroei van het oudere naaldbos vertoont grote overeenkomsten met die van het eiken-berkenbos.

Twee bosgebieden hebben een speciale betekenis als referentie voor natuurlijke bosgebieden in Nederland (zogenaamde A-locatie bossen), te weten het Gortelsche bos en Motketel. Het Gortelsche Bos is een voormalig malebos: een gesloten beukenbos met enige wintereik, waarin dikke kromme beuken domineren.

Vanwege een geschikt microklimaat in het bos (lage tempé ratuur en hoge luchtvochtigheid), zijn bijzondere paddestoelen en mossen aanwezig. Onder meer helmroestmos, flesjesroestmos, klein kringmos en trompetkroesmos zijn kwetsbare tot zeer kwetsbare rode-lijstsoorten. Het bosgebied Motketel is gelegen in een dalvormige laagte en bestaat uit oude boskernen en enkele bosweides. In het gebied liggen vele sprengenkoppen. Vanwege de bijzonder hydrologische omstandigheden kent het gebied een grote afwisseling van diverse bosgemeenschappen op kleine schaal: droog en vochtig wintereiken-beukenbos, gierstgras-beukenbos en in de laagste delen berken-elzenbroekbos.

Heide

De heideterreinen liggen voornamelijk op droog terrein en worden gedomineerd door vegetaties van struikhei, kruipbrem, stekbrem en bochtige smele. Delen van de heide zijn rijk aan blauwe bosbes, rode bosbes en kussentjesmos. Deze bosbesheide komt binnen West-Europa vrijwel uitsluitend op de Oost-Veluwe voor. Op vochtiger, lemiger bodems overheerst de dophei en ook komt kraaiheide voor. Op enkele plaatsen liggen vennen, waarlangs vaak een strook natte heide voorkomt met dopheide, veenbies, veenpluis, witte snavelbies en diverse soorten veenmossoorten.

Beken en schrale graslanden

In Epe komen in het deel tussen de Veluwe en de dorpenweg (Apeldoorn-Zwolle) diverse sprengerbeken voor. De bronnen liggen in het Veluwemassief en zijn gekenmerkt door bijzonder soorten zoals beekprik en goudveil. In de bovenlopen van deze beeksystemen liggen belangrijke kwelmilieus zoals het Wisselse Veen bij de Tongerense beek en schrale graslanden bij de Geelmolense beek/Rode beek en Egelbeek (Korte broek). De laatste twee gebieden zijn geen Natura 2000-gebied maar wel EHS-gebied. Het meest bijzondere gebied is het Wisselse veen.

Op de site www.ocbw.nl wordt dit gebied en het onderzoek voor herstelmaatregelen beschreven. Het Wisselse Veen is een beschermd natuurgebied nabij Epe, ten noordoosten van de Tongerensche Heide.

Het gebied wordt aan de noordzijde begrensd door de Tongerense beek. In het zuidelijke gedeelte stroomt de Verloren beek die ontspringt in het reeds uitgevoerde natuurontwikkelingsproject aan de zuidwest-zijde van het Wisselse Veen. Momenteel is in dit gebied een kwelwaterafhankelijke vegetatie tot ontwikkeling gekomen. Enkele jaren geleden is eveneens van enkele voormalige landbouwgronden de toplaag verwijderd. Op deze bodems vindt onder andere uitgebreide groei van diverse veenmossen en talloze andere bijzondere plantensoorten plaats. Het is van belang uit te zoeken hoe deze ontwikkeling wordt gestuurd. Een aantal van deze locaties zullen in het onderzoek worden meegenomen, evenals de pitrusweiden op vernatte landbouwgronden. Pitrus (*Juncus effusus*) is een soort die zich snel ontwikkelt op natte, voedselrijke (fosfaat-) bodems en lastig te beheren is. Bijzondere natuurtypen als zoals de schrale graslanden van het Wisselse veen vereisen een arm tot matig voedselrijk substraat.

Fauna

De diverse diersoorten van bos, water, beken en dekzandlandschap zijn eveneens in algemene zin beschreven in het bestemmingsplan. Hierna wordt verder op habitats en soorten in gegaan.

4.3.3 Instandhoudingsdoelen

Op dit moment is de aanwijzing van de Veluwe als Natura 2000-gebied in voorbereiding en zijn voor dit Natura 2000-gebied eveneens instandhoudingsdoelen in voorbereiding. Deze instandhoudingsdoelen geven per soort of habitat aan, welke doelen nagestreefd worden (zie tabel 4.2). De instandhoudingsdoelen zijn uitgebreid beschreven in het gebiedsdocument Natura 2000 gebied 57 – Veluwe (BIJLAGE II) maar hier in de tekst is het samengevat in een tabel (tabel 4.2).

Tabel 4.2 Voorlopige instandhoudingsdoelen van de Veluwe volgens het ontwerp aanwijzingsbesluit

				Kernopgaven
				Doelstelling kwaliteit
				Doelstelling oppervlakte
				Landelijke staat van instandhouding
Habitattypen				
H2310 - Stuifzandheiden met struikhei	--	>	>	6.08
H2320 - Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	-	=	=	6.08
H2330 – Zandverstuivingen	--	>	>	6.08
H3130 - Zwakgebufferde vennen	-	=	=	
H3160 - Zure vennen	-	=	>	6.03,W
H3260A - Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	-	>	>	
H4010A – Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	>	>	6.09
H4030 - Droge heiden	--	>	>	6.08
H5130 - Jeneverbesstruwelen	-	=	>	6.09
H6230 - *Heischrale graslanden	--	>	>	6.09
H6410 – Blauwgraslanden	--	>	>	
H7110B - *Actieve hoogvenen (heideveentjes)	--	>	>	6.04,W
H7150 - Pioniervegetaties met snavelbiezen	-	>	>	
H9120 - Beuken-eikenbossen met hulst	-	>	=	
H9160A - Eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden)	--	>	=	
H9190 - Oude eikenbossen	-	>	>	6.13
H91E0C - *Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	-	>	>	

Legenda

Habitatype, soorten, broedvogels en niet-broedvogels

Landelijke staat van instandhouding

+	Gunstig
-	Matig ongunstig
--	Zeer ongunstig

Habitattypen

Doelstelling voor oppervlakte en/of kwaliteit

=	Behoud
>	Uitbreiding
= (>)	Uitbreiding met behoud van goed ontwikkelde locaties
<	Vermindering is toegestaan, ten gunste van met name genoemde habitatype of soort
+ (<)	Achteruitgang ten gunste van ander habitatype of soort toegestaan

Soorten, broedvogels, niet broedvogels

Doelstelling voor leefgebied en/of omvang populatie

=	Behoud
>	Uitbreiding/verbetering

<	Vermindering is toegestaan
= (<)	Achteruitgang ten gunste van ander habitattype of soort toegestaan
Kernopgave	
W	Wateropgave
SG	Sense of urgency: beheeropgave
SB	Sense of urgency opgave m.b.t. watercondities
6.03	Kwaliteitsverbetering van zure vennen H3160
6.04	Kwaliteitsverbetering van actieve hoogvenen (heideveentjes) *H7110_B in heideterreinen en bossen
6.08	Vergroting areaal stuifzandheiden met struikhei H2310, binnenlandse kraaiheibegroeiingen H2320, droge heiden H4030 en zandverstuivingen H2330 én verbeteren van de kwaliteit door vergroting van de variatie in structuur en ontwikkeling van geleidelijke overgangen met bos, mede t.b.v. vogelsoorten als duinpieper A255, korhoen A107, nachtzwaluw A224, draaihals A233 en tapuit A277
6.09	Verbinden heide- en stuifzandencomplexen met oog op fauna
6.13	Behoud areaal oude eikenbossen (H9190, m.n. strubbebossen) en verbeteren kwaliteit, ook als habitat voor vliegend hert H1083

Bron: www.minInv.nl

4.3.4 Habitattypen

De habitattypen in tabel 4.2 gelden voor de gehele Veluwe. In de aanwijzingsbesluiten zijn de doelen voor de habitattypen en – soorten aangegeven. Als het om Vogelrichtlijngebieden gaat zijn ook de vogelrichtlijnsoorten vermeld.

Momenteel is de provincie Gelderland bezig met het opstellen van het beheerplan Natura 2000 voor het Natura 2000-gebied Veluwe. In dit plan wordt een kaart opgenomen met de verspreiding van de verschillende habitattypen. De conceptkaart met deze verspreidingsgegevens is geraadpleegd. De kaart is bij gereed komen van deze Passende beoordeling digitaal beschikbaar gekomen (http://geodata2.prvgld.nl/apps/beheerplan_veluwe/).

Een uitsnede uit de habitattypenkaart is opgenomen als bijlage kaart (zie bijlage 6). Deze kaart is belangrijk omdat bij verlenen van medewerking en verlenen van een milieuvergunning bij uitbreiding of vestiging van een IV bedrijf de effecten van stikstofdepositie getoetst kunnen worden aan het feitelijk voorkomen van een kwetsbaar type terwijl bij deze globale beoordeling uitgegaan is van de grens van het Natura2000 gebied.

De belangrijkste habitattypen voor het Natura2000 gebied Veluwe welke in de omgeving van het plangebied voorkomen zijn:

- H 3439: Droge heide;
- H 9190: Oude zuurminnende eikenbossen;
- H 2320: Binnenlandse kraaiheide;
- H 3260A: Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels);
- H 6410: Blauwgraslanden;
- H91E0C: Beekbegeleidende bossen (vochtige alluviale bossen);
- H4010A: Vochtige heiden (hogere zandgronden).

4.3.5 Habitatrichtlijnsoorten

In tabel 4.3 zijn de aangewezen habitatrichtlijnsoorten van de Veluwe weergegeven.

Tabel 4.3 *Habitatrichtlijnsoorten (Legenda zie tabel 4.2)*

					Kernopgaven
Doelstelling populatie					
Doelstelling kwaliteit leefgebied					
Doelstelling omvang leefgebied					
Landelijke staat van instandhouding					
Habitatsoorten					
H1042 - Gevlekte witsnuitlibel	- -	>	>	>	6.13
H1083 - Vliegend hert	-	>	>	>	
H1096 - Beekprik	- -	>	>	>	
H1163 - Rivierdonderpad	-	>	=	>	
H1166 - Kamsalamander	-	=	=	=	
H1318 - Meervleermuis	-	=	=	=	
H1831 - Drijvende waterweegbree	-	=	=	=	

Bij gereedkomen van deze Passende beoordeling kwam via de site van de provincie Gelderland de verspreiding van Habitatrichtlijnsoorten en Vogelrichtlijnsoorten beschikbaar. De informatie kon nog worden opgenomen in bijlage 7 van dit rapport.

Uitgezonderd de keversoort vliegend hert zijn de aangewezen habitatrichtlijnsoorten kenmerkende soorten van natte biotopen. In de beeklopen bij Vaassen en Epe en in de kwelmoerassen en poelen komen diverse soorten voor. Momenteel is de provincie Gelderland bezig met het opstellen van het beheerplan Natura 2000 voor het Natura 2000-gebied Veluwe. In dit plan worden kaarten opgenomen met de leefgebieden van de in het gebied beschermde vogel- en habitatrichtlijnsoorten. Deze kaarten zijn geraadpleegd, maar nog niet gepubliceerd door de provincie.

4.3.6 Vogelrichtlijnsoorten

In tabel 4.4 zijn de aangewezen vogelrichtlijnsoorten van de Veluwe weergegeven.

Tabel 4.4 *Vogelrichtlijnsoorten (Legenda zie tabel 4.1)*

Omvang populatie (indicatief t.b.v. draagkracht leefgebied)					
Doelstelling kwaliteit leefgebied					
Doelstelling omvang leefgebied					
Landelijke staat van instandhouding					
Broedvogelsoorten					
A072 - Wespendif	+	=	=		150
A224 - Nachtzwaluw	-	=	=		610
A229 - Ijsvogel	+	=	=		30
A233 - Draaihals	- -	>	>		100
A236 - Zwarte Specht	+	=	=		430
A246 - Boomleeuwerik	+	=	=		2400
A255 - Duinpieper	- -	>	>		40
A276 - Roodborsttapuit	+	=	=		1000
A277 - Tapuit	- -	>	>		100
A338 - Grauwe Klauwier	- -	>	>		40

De ijsvogel komt in de omgeving van de sprengenbeken en het Apeldoorns kanaal in de gemeente Epe voor. Bij de vogelrichtlijnsoorten van droge habitats gaat het om karakteristieke soorten van heide, stuifzand en halfopen terreinen. Het betreft de soorten nachtzwaluw, boomleeuwerik, duinpieper, roodborst tapuit, tapuit en grauwe klauwier. Een derde groep vogels bestaat uit de vogels van oud eiken- en beukenbos. Het gaat om wespendif, draaihals en zwarte specht. Ook vliegend hert is gebonden aan oude hakhoutwallen van eik.

In bijlage 6 is ingegaan op de verspreiding en ecologie van enkele van deze soorten. Daaruit blijkt dat de kenmerkende en beschermde soorten van oud bos en heide voorkomen in het deel van de Veluwe dat in de gemeente Epe valt (zie bijlage 7). Wel ligt het zwaartepunt van de verspreiding in het zuidelijk deel van de Veluwe (zie bijlage 8).

4.4 Natuurmonument Buitenplaats Vosbergen

4.4.1 Begrenzing

De buitenplaats Vosbergen ligt direct noordelijk van de kern Heerde westelijk van het Apeldoorns kanaal. Het is 33 ha groot en bestaat uit loofbos, lanen, graslanden, een bekenstelsel en een kasteel temidden van een kasteelvijver (figuur 4.3). De aanleg van de buitenplaats dateert uit de 17^e eeuw.

Figuur 4.3 Buitenplaats Vosbergen bij Heerde

Bron: www.synbiosys.alterra.nl/Natura2000/gebiedendatabase

4.4.2 Beknopte beschrijving natuurwaarden

De buitenplaats is aangewezen als Beschermd Natuurmonument vanwege de aanwezigheid van cultuurhistorische waarden en natuurwaarden die nauw met elkaar samenhangen. Het Buitenplaats is van belang doordat het een fraaie overgang vormt tussen Veluwe en IJsseldal.

Figuur 4.4 Kasteel Vosbergen met een gracht en een beukenlaan

Op het landgoed is vochtig loofbos (rabattenbos) met varens (dubbelloof, kamvaren), geoord- en middelst helmkruid en ijle-, elzen- en zompzegge aanwezig. Er is geen sprake van een berkenbroekbos maar van een verdroogd elzenbroekbos. Lanen zijn zeer talrijk en samen met de bebouwing de meest karakteristieke elementen. De bossen en lanen zijn rijk aan vogels (spechten, bosuil en zangvogels van oud loofbos). De beken op het landgoed vormen de benedenloop van een sprengenbeek en deze zijn altijd watervoerend. Samen met de sloten zijn ze voor de fauna van belang.

Tijdens een veldbezoek op 25 mei 2009 is vastgesteld dat de loofbossen overwegend eiken-beukenbossen zijn. Door een combinatie van verdroging en N-depositie is het merendeel van het bos in de kruidlaag verruigd (braam).

Milieuomstandigheden in het verleden en heden hebben gezorgd voor een 'zekere stress' waar de vitaliteit van het ecosysteem nadelig door beïnvloed is / wordt. Op diverse plaatsen zijn de eiken flink aangetast door eikenbladroller en lijken de eiken door de ongunstige verhouding tussen bladoppervlak en vochtopnemend vermogen gevoelig voor insecten.

4.4.3 Instandhoudingsdoelen.

Bij de aanwijzing tot beschermd Natuurmonument is het gewenste beheer aangegeven en is bepaald welke handelingen vergunningplichtig zijn. Bij de toetsing door het bevoegd gezag (de provincie) moet bepaald worden of de natuurwaarden geschaad worden of niet.

4.4.4 Habitattypen

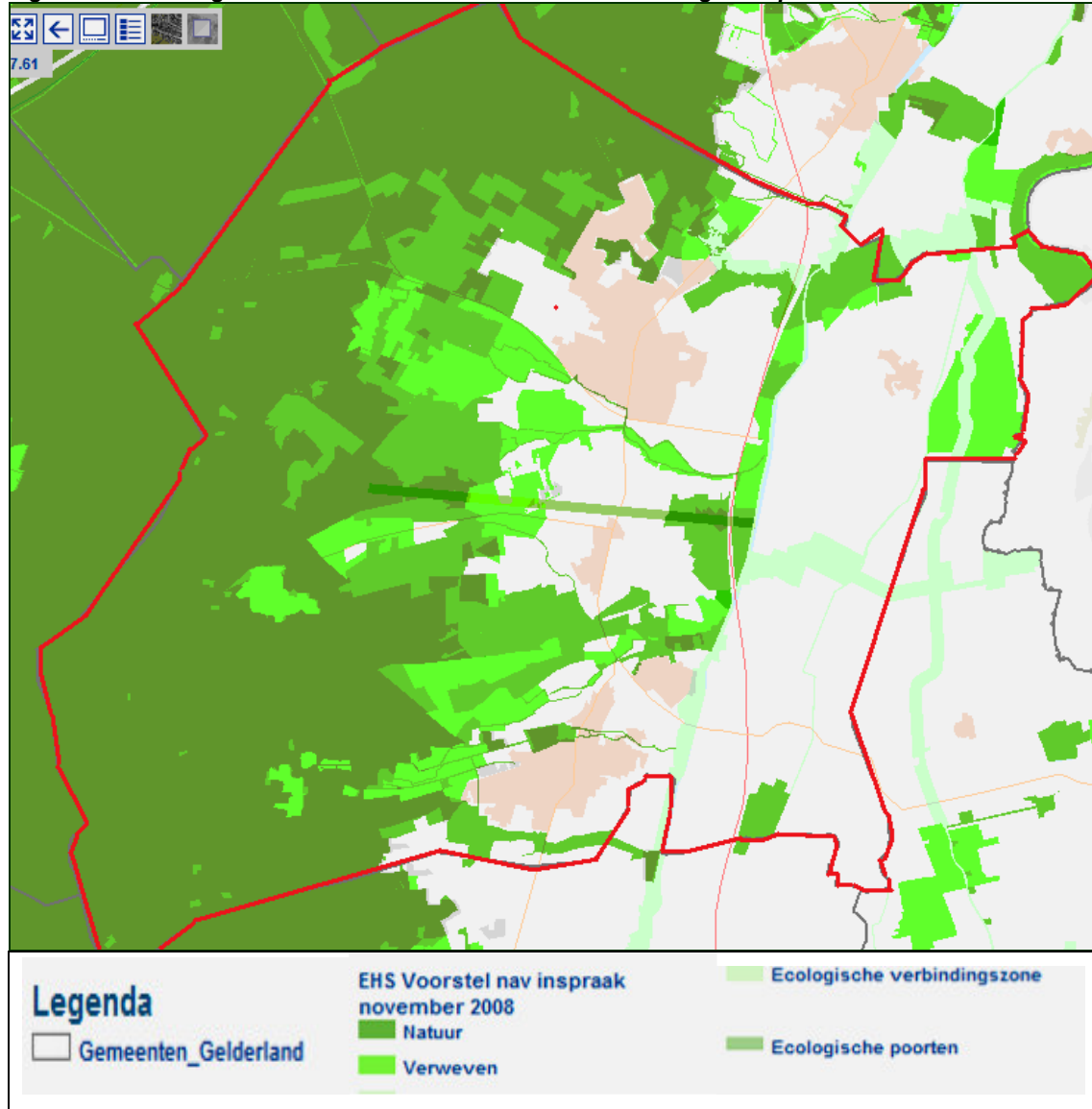
Buitenplaats Vosbergen is geen Natura 2000-gebied en daarom zijn geen habitattypen aangegeven. Om enigszins de systematiek te volgen voor deze studie zijn de voorkomende vegetaties vertaald in de habitattypen (zie tabel 5.4).

4.5 Streekplan

In het streekplan wordt aangegeven hoe om te gaan met onder andere de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), ganzen- en weidevogelbeschermingsgebied. Hieronder worden deze gebieden verder beschreven.

4.5.1 Ecologische Hoofdstructuur

Een groot deel van de gemeente behoort tot de Ecologische Hoofdstructuur. De bos- en heidegebieden en bovenlopen van de sprengbeeken zijn natuur. De kleinschalige agrarische gebieden rond de boven- en middenlopen zijn EHS verwevingsgebied. Het Apeldoorns kanaal is EHS-gebied en deels verbindingzone. De ecologische poort Wissel en de verbindingzones zorgen voor ecologische samenhang van Veluwe met het IJsselgebied.

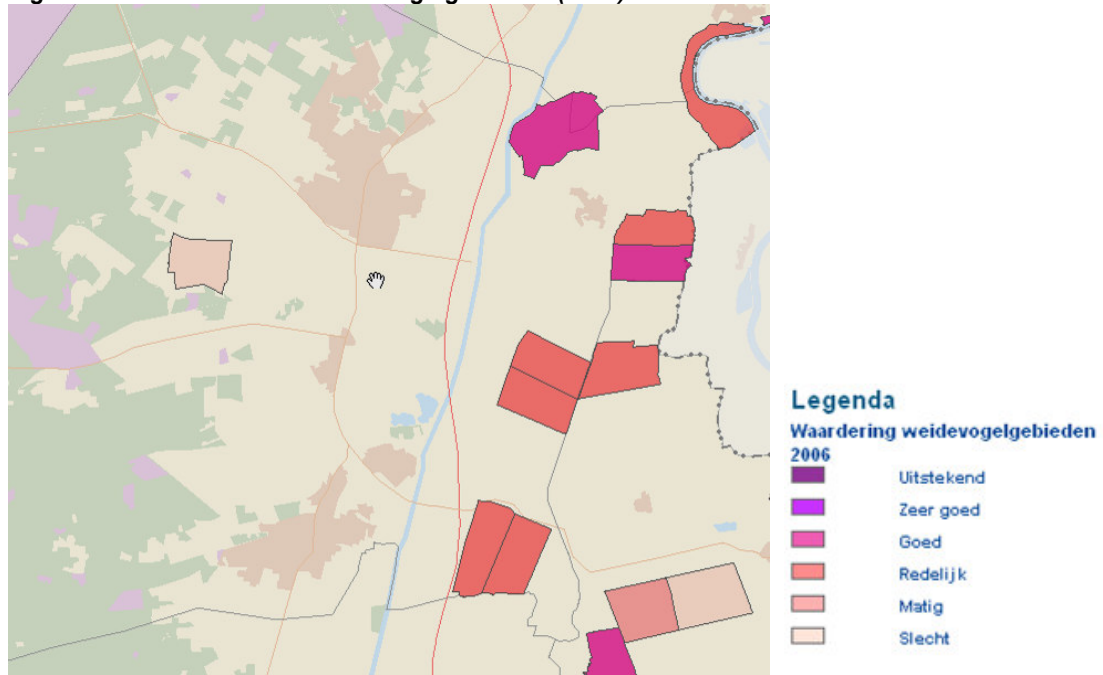
Figuur 4.5 Ecologische Hoofdstructuur Gelderland met ecologische poort Wissel

Bron: www.gelderland.nl

4.5.2 **Beschermde weidevogel- en ganzengebied**

In de gemeente Epe komen in het gebied oostelijk van het Apeldoorns kanaal enkele weidevogelgebieden voor (zie figuur 4.6). In het natuurgebiedsplan zijn deze gebieden opgenomen als zoekgebieden voor natuurbeheer. Voor ganzen is het gebied Het Voorbroek (oostelijk van de Groote Wetering) van betekenis. Het gebied is aangewezen als ganzenfoerageergebied.

Figuur 4.6 Beschermde weidevogelgebieden (2006)

5 Methodiek effectbeoordeling

5.1 Inleiding

De verschillende habitattypen en -soorten van de Natura 2000-gebieden de Veluwe en de IJsseluitwaarden en het Beschermd Natuurmonument Buitenplaats Vosbergen welke waardevol zijn, kunnen in verschillende mate hinder ondervinden van de agrarische ontwikkelingen die door de 8^e herziening van het bestemmingsplan worden mogelijk gemaakt. De mate van hinder wordt theoretisch bepaald door de volgende factoren:

- i. habitatvernietiging;
- ii. verstoring door geluid, licht, trillingen en betreding;
- iii. beïnvloeding van abiotische factoren zoals het grondwater en de nutriëntenhuishouding.

Omdat bij dit bestemmingsplan het uitsluitend gaat om landbouwkundige ontwikkelingen zijn effecten vooral te verwachten van wijzigingen in ammoniakemissie en – depositie. Ook kunnen effecten van meer verkeer en eventueel effecten vanwege het opvullen van plaatsingsruimte voor mest effecten op de natuurwaarden een rol spelen. Effecten als gevolg van wijzigingen van de waterhuishoudkundige inrichting zijn denkbaar bij verdere intensivering (en schaalvergroting) van de rundveehouderij, maar worden niet door dit bestemmingsplan geregeld. De overige effecten (verstoring, habitatvernietiging) doen zich niet voor omdat het gaat om ontwikkelingen op bestaande bouwblokken.

Het gaat dus om mogelijke effecten die worden veroorzaakt door beïnvloeding van de abiotische factoren in en om de beschermde gebieden.

5.2 Abiotische factoren

5.2.1 Grondwater

Voorals in het Natura 2000-gebied Veluwe komen een aantal verschillende habitattypen voor die gevoelig zijn voor verdroging. De ontwikkelingen die mogelijk worden gemaakt in het bestemmingsplan Epe hebben geen invloed op de grondwaterstromen. Daarnaast kunnen verharde oppervlakten ook verstoring werken doordat deze de inziging van regenwater naar het grondwater beïnvloeden. De extra verhardingen op bouwpercelen liggen niet in inziggebieden of beïnvloedingsgebieden van Natura 2000. De enkele bedrijven die in het extensiveringgebied liggen krijgen geen uitbreiding toegekend.

5.2.2 Nutriëntenhuishouding

Naast de beschikbaarheid van water is ook de beschikbaarheid van nutriënten in de bodem van groot belang voor de vegetatie op de Veluwe. Veel habitattypen in het Natura 2000-gebied Veluwe komen juist daar voor vanwege de extreem voedselarme milieus. Een toename van de hoeveelheid nutriënten in de bodem kan ertoe leiden dat snelgroeiende, niet bijzondere vegetatie de beschermde habitattypen wegconcurrereert.

Extra nutriënten kunnen in de bodem beschikbaar komen door mineralisatie van bijvoorbeeld venige bodems (door verdroging) en aanvoer via het grondwater of de lucht. In de voorgaande paragraaf is reeds besproken dat verdroging niet aan de orde is. Nutriënten zullen ook niet via het grondwater naar het Natura 2000-gebied Veluwe worden aangevoerd, want het grondwater stroomt van het Natura 2000-gebied af richting het plangebied en niet andersom.

Voor buitenplaats Vosbergen zijn de hiervoor gevoelige bossen door ontwatering en effecten van ammoniak en vermist uit de directe omgeving al erg achteruit gegaan. Bij de IJsselwaterwaarden is dit niet van toepassing, doordat er vaak overstroming aan de orde is en mest wordt uitgereden, en hier alleen maar habitattypen voorkomen die tolerant zijn ten aanzien van een hoog nutriënten niveau.

Door onnatuurlijke processen is het aanbod van N via de lucht sterk toegenomen. De belangrijkste bronnen zijn het verkeer, de industrie en de landbouw. De uitstoot van N-verbindingen bestaat bij verkeer en industrie voornamelijk uit stikstofoxiden (NO_x) en bij de landbouw uit ammoniak (NH_3). Deze stikstofverbindingen slaan uiteindelijk neer op de bodem, zogenaamde depositie, en in de bodem worden de verbindingen omgezet waardoor de stikstof beschikbaar komt voor planten.

5.2.3 Stikstofdepositie

Bij de beoordeling van de effecten van de landbouwkundige ontwikkeling in het kader van het bestemmingsplan zijn de volgende gegevens van belang:

1. De huidige N-depositie;
2. De toekomstige N-depositie (autonome ontwikkelingen);
3. De kritische depositiewaarden;
4. De bijdrage van de ontwikkelingen aan de N-depositie.

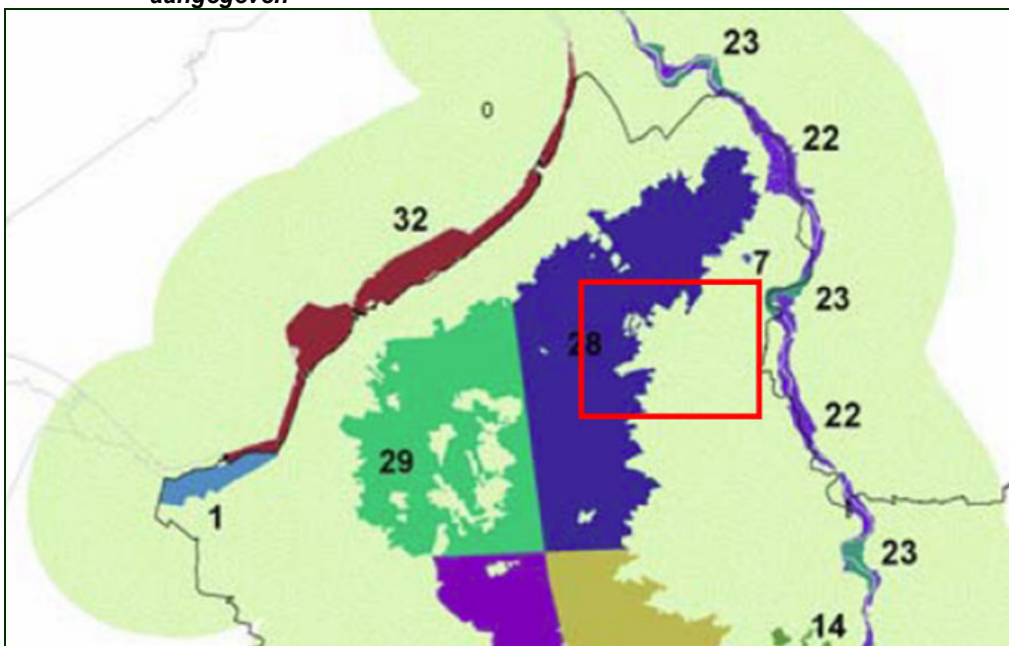
1. De huidige N-depositie

Het overzicht van kritische depositiewaarden op de IJsselwaterwaarden (zie hoofdstuk 4) laat zien dat de aangewezen habitattypen hier weinig kwetsbaar zijn voor verzuring en vermist. Daarom zal vooral in deze paragraaf het Natura 2000 gebied de Veluwe en het Beschermd Natuurmonument Buitenplaats Vosbergen worden beschreven.

De ammoniak- en stikstofdepositie in Gelderland is recent door Alterra voor de Gelderse beheerplannen Natura 2000 en natuurmonumenten berekend (zie tabel 5.1). De huidige N-depositie in het plangebied is te onderscheiden in de depositie van de landbouw in het plangebied zelf en de depositie vanuit overige bronnen, de zogenaamde achtergronddepositie.

De Veluwe is een groot gebied. Onderzoekers het gebied in enkele deelgebieden verdeeld. Bij Epe gaat het om de noordelijke Veluwe nr 28 en Buitenplaats Vosbergen nr 7 (figuur 5.1).

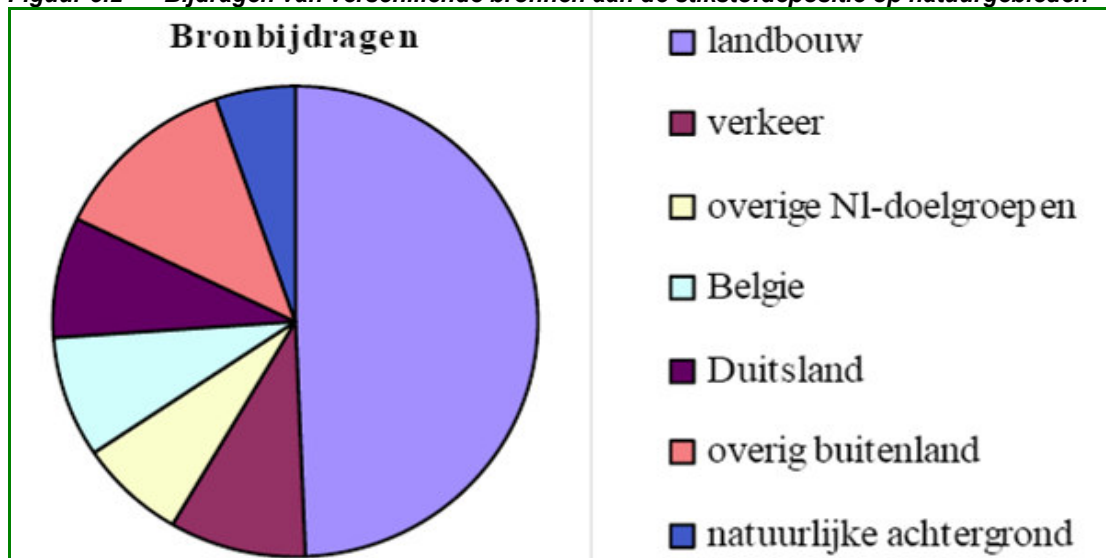
Figuur 5.1 Natura 2000-gebieden en Beschermd Natuurmonumenten in het noordelijk deel van Gelderland (Gies e.a., 2009), met rode rechthoek is indicatief gemeente Epe aangegeven

Een te hoge stikstofdepositie, ook wel vermestende depositie genoemd, op de natuurlijke ecosystemen kan leiden tot een verstoring en verslechtering van de biodiversiteit van deze ecosystemen. Overmatige depositie van stikstof (N) leidt tot verstoring van de voedingstoffenbalans in de bodem en verontreiniging van het grond- en oppervlaktewater, wat uiteindelijk leidt tot het verdwijnen van karakteristieke soorten in bossen en natuurterreinen. De N-depositie in Nederland bestaat uit ammoniak (NH_x) en stikstofoxiden (NO_x).

De N-depositie in Nederland bestaat uit ammoniak (NH_x) en stikstofoxiden (NO_x). De uitstoot van N-verbindingen bestaat bij verkeer en industrie voornamelijk uit stikstofoxiden (NO_x) en bij de landbouw uit ammoniak (NH₃). De landbouw krijgt veel aandacht bij de stikstofproblematiek. Deze sector veroorzaakt een groot gedeelte van de stikstofdepositie in Nederland. Echter, ook andere sectoren veroorzaken stikstofdepositie. De stikstofdepositie op natuurgebieden is voor de helft afkomstig uit de Nederlandse landbouw, in de vorm van ammoniak. Een kleiner deel van de stikstofdepositie is, in de vorm van stikstofoxides, afkomstig van verkeer en industrie. Ongeveer een kwart van de stikstofdepositie is afkomstig uit het buitenland' (figuur 5.2, bron: Commissie Trojan, 2008).

Figuur 5.2 Bijdragen van verschillende bronnen aan de stikstofdepositie op natuurgebieden

Bron: Milieu en Natuurplanbureau opgenomen in het rapport van de taskforce ovv hr C. Trojan

In het onderzoeksrapport van Alterra is per gebied de totale, actuele stikstofdepositie weergegeven. Deze is uitgesplitst naar verschillende bronnen (landbouw, overige bronnen, buitenland, enz.). Daarnaast is de actuele gebiedseigen (binnen 10 km zone) depositie als gevolg van de landbouw uitgesplitst naar sector. Tevens is het aandeel depositie weergegeven voor de zones van 0-3 km, 3-5 km en 5-10 km per N2000-gebied. In tabel 5.1 is een tabel weergegeven uit het rapport van Alterra waarin in de laatste kolom de totale depositie van stikstof staat aangegeven.

Tabel 5.1 Gemiddelde N-depositie uit 10 km zone en overige bronnen op Gelderse Natura 2000-gebieden (mol/ha/jr:)

N2000-gebied/ beschermd natuurmonument	Gemiddelde N depositie (mol ha ⁻¹ j ⁻¹)						
	NH ₃ emissie vanuit de 10 km zone rondom N2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten			Rest NL (NH ₃) ³⁾	Achter- grond (NH ₃ + NO _x) ⁴⁾	Totaal ⁵⁾	
	Stal- en opslagemissie			Aanwending/ beweiding ²⁾			
	Eigen zone	Ov. zone ¹⁾	totaal	totaal			
1 Arkemheen	238	136	373	440	232	927	1973
2 Bekendelle	402	271	673	364	346	1067	2450
3 Binnenveld	151	239	1390	530	258	765	2943
5 Bronnenbos ...	120	353	473	426	674	751	2324
6 Bruuk	337	196	533	371	754	817	2475
7 Btpl. Vosbergen	488	299	787	609	103	918	2417
8 De Zumpe	468	301	769	775	22	1504	3070
9 Geld. Poort (3 ^e tr.)	227	167	394	470	319	1070	2253
10 Geld. Poort (hbt 3 ^e tr.)	173	173	346	373	429	1018	2167
11 Groesbeekse Heide ..	205	255	460	198	1096	1435	3189
13 Korenburgerveen	944	232	1176	457	348	696	2676
14 Landg. Brummen	309	316	625	623	143	783	2174
15 Loevestein, ... (3 ^e tr)	260	87	347	483	296	782	1908
16 Loevestein, ... (hbt in 3 ^e tr.)	120	92	213	373	317	998	1901
17 Oeverlanden Langs Linge	248	105	353	508	271	1004	2136
19 Sint Jansberg	381	183	564	321	1038	711	2634
20 Stelkampsveld (Beekvliet)	744	407	1152	517	318	1070	3056
21 Teeselinkven	778	367	1144	400	422	656	2622
22 Uitw. IJssel (3 ^e tr.)	302	148	450	430	245	815	1940
23 Uitw. IJssel (hbt in 3 ^e tr.)	333	179	512	439	251	737	1940
24 Uitw. NederRijn (3 ^e tr.)	307	170	477	425	345	940	2187
25 Uitw. NederRijn (hbt in 3 ^e tr.)	327	252	579	493	300	1122	2494
26 Uitw. Waal (3 ^e tr.)	246	97	343	363	433	825	1964
27 Uitw. Waal (hbt in 3 ^e tr.)	182	123	305	419	381	787	1892
28 Veluwe Noordoost	256	372	628	221	399	1063	2311
29 Veluwe Noordwest	638	306	943	276	354	1006	2586
30 Veluwe Zuidoost	172	434	606	242	425	1223	2495
31 Veluwe Zuidwest	605	256	861	298	400	1084	2643
32 Veluwerandmeren	130	105	234	139	400	855	1629

Bron: Gies e.a., 2009 i.v.

Uit de studie van Alterra (Gies e.a., 2009) (zie tabel 5.2) blijkt, dat niet alleen de agrarische bedrijven, maar ook verkeer en industrie bijdragen aan emissie op de Veluwe, maar liefst 46% is afkomstig van achtergronddepositie NH₃ en van het verkeer. De emissie vanuit de stal en opslag is 27% en de bijdrage vanuit beweiding is 10%. De bijdrage van de agrarische bedrijven uit de gemeente Epe zal lager zijn dan van de westelijke gebieden vanwege de overheersende zuidwestelijke windrichting. Hoe de verdeling precies ligt kan niet opgemaakt worden uit de studie van Gies e.a. de verdeling is afhankelijk van aantal, omvang en afstand van bedrijven t.o.v. de Veluwe en het Buitenplaats Vosbergen.

Tabel 5.2 Relatieve bijdrage aan de NH₃ depositie uit 0-1, 1-3, 3-5 en 5-10 km zone als gevolg van landbouwemissies op de Gelderse Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten (%).

N2000-gebied/ natuurmonument	Relatieve bijdrage aan de NH ₃ depositie (%)										
	Stal- en opslag emissie						Aanwending en beweidings emissie				
	0-1 km	1-3 km	3-5 km	5-10 km	ov. zone	tot.	0-1 km	1-3 km	3-5 km	5-10 km	tot.
1 Arkenheem	19	18	11	16	36	100	71	10	7	11	100
2 Bekendelle	14	14	13	19	40	100	54	21	10	16	100
3 Binnenveld	54	20	3	7	17	100	62	21	8	10	100
5 Bronnenbos ...	1	6	2	16	75	100	65	11	8	15	100
6 Bruuk	35	11	6	11	37	100	64	11	8	17	100
7 Btpl. Vosbergen	35	10	7	11	38	100	71	16	6	7	100
8 De Zumpe	17	12	11	21	39	100	73	8	8	11	100
9 Geld. Poort (3 ^e tr.)	28	14	5	10	42	100	76	10	6	9	100
10 Geld. Poort (hbt 3 ^e tr.)	24	11	5	10	50	100	68	13	8	12	100
11 Groesbeekse Heide ..	1	7	13	24	55	100	15	21	22	43	100
13 Korenburgerveen	26	33	7	15	20	100	55	17	11	17	100
14 Landg. Brummen	25	13	5	7	51	100	75	12	6	7	100
15 Loevestein, ... (3 ^e tr)	35	19	9	13	25	100	71	14	6	10	100
16 Loevestein, ... (hbt in 3 ^e tr.)	12	15	12	18	44	100	65	16	8	12	100
17 Oeverlanden Langs Linge	29	13	13	15	30	100	66	13	8	13	100
19 Sint Jansberg	21	13	8	25	32	100	50	13	12	25	100
20 Stelkampsveld (Beekvliet)	25	18	7	14	35	100	51	18	12	19	100
21 Teeselinkven	17	19	11	21	32	100	35	22	16	28	100
22 Uitw. IJssel (3 ^e tr.)	29	13	9	16	33	100	69	14	8	9	100
23 Uitw. IJssel (hbt in 3 ^e tr.)	25	15	10	16	35	100	66	17	8	9	100
24 Uitw. NederRijn (3 ^e tr.)	33	12	6	13	36	100	62	16	9	12	100
25 Uitw. NederRijn (hbt in 3 ^e tr.)	27	11	7	12	44	100	60	15	11	14	100
26 Uiw. Waal (3 ^e tr.)	19	19	12	22	28	100	60	15	10	15	100
27 Uiw. Waal (hbt in 3 ^e tr.)	11	17	12	19	40	100	64	12	10	14	100
28 Veluwe Noordoost	7	10	9	14	59	100	37	27	15	21	100
29 Veluwe Noordwest	24	16	10	18	32	100	39	24	14	22	100
30 Veluwe Zuidoost	3	3	3	19	72	100	39	25	17	20	100
31 Veluwe Zuidwest	16	26	14	15	30	100	39	27	15	19	100
32 Veluwerandmeren	10	21	9	15	45	100	32	28	15	25	100
33 Wildenborch En Bosket	17	7	6	18	52	100	58	15	12	15	100
34 Willinks Weust	11	19	7	10	52	100	61	21	7	12	100
35 Wooldse Veen	3	16	5	12	63	100	35	25	13	26	100

Bron Gies e.a., 2009

Uit de studie van Alterra Gies e.a., 2009) blijkt verder dat er in het gebied rondom de noordelijke Veluwe zes bedrijven zijn die op de rand van het Natura gebied zorgen voor >1000 mol N/ha/jaar. Daarnaast zijn er veel bedrijven (550) die elk zorgen voor minder dan 5 mol N/ha/jaar op de rand van het Natura 2000-gebied. Hoeveel van deze 6 respectievelijk 550 bedrijven zich op grondgebied van Epe bevinden is onbekend.

Tabel 5.3 Aantal bedrijven (< 10 km zone) per klasse met maximale belasting op de rand van het natuurgebied per gebied.

beschermde natuurgebied	> 1000	800- 1000	600- 800	400- 600	400- 200	200- 100	100- 50	50- 25	25- 15	15- 10	10- 5	5-1
1 Arkemheen	0	0	1	1	3	4	5	8	16	15	31	203
2 Bekendelle	0	0	0	1	0	0	3	2	4	5	18	85
3 Binnenveld	2	1	1	0	2	2	0	6	11	9	20	77
5 Bronnenbos ...	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	39
6 Bruuk	0	0	0	1	2	3	1	2	4	3	8	64
7 Btpl. Vosbergen	1	0	1	0	0	0	0	1	0	3	9	101
8 De Zumpe	0	1	0	0	0	0	1	2	3	1	11	92
9 Geld. Poort (3 ^e tr.)	2	4	1	3	3	4	9	11	12	13	45	188
10 Geld. Poort (hbt 3 ^e tr.)	5	0	4	2	17	9	22	32	29	20	38	167
11 Groesbeekse Heide ..	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	8	69
13 Korenburgerveen	2	0	1	2	2	5	4	10	13	6	20	150
14 Landg. Brummen	0	1	0	0	3	6	11	11	8	9	21	95
15 Loevestein, ... (3 ^e tr.)	0	1	0	2	1	1	3	5	3	5	21	80
16 Loevestein, (hbt in 3 ^e tr.)	0	0	0	0	1	0	1	1	4	6	6	45
17 Oeverlanden Langs Linge	0	0	0	3	0	7	9	7	10	3	12	143
19 Sint Jansberg	1	0	1	0	0	0	1	3	3	4	10	92
20 Stelkampsveld (Beekvliet)	1	0	0	0	2	1	8	5	5	4	15	171
21 Teeselinkven	0	0	0	1	0	0	3	4	1	7	20	158
22 Uitw. IJssel (3 ^e tr.)	10	4	13	33	31	42	49	71	70	65	154	786
23 Uitw. IJssel (hbt in 3 ^e tr.)	4	1	2	5	5	10	10	25	31	27	61	357
24 Uitw. NederRijn (3 ^e tr.)	8	5	4	9	19	17	19	14	15	20	49	359
25 Uitw. NederRijn (hbt in 3 ^e tr.)	0	0	0	2	0	1	2	0	1	2	11	58
26 Uirw. Waal (3 ^e tr.)	1	1	1	4	13	17	23	32	39	30	90	397
27 Uirw. Waal (hbt in 3 ^e tr.)	0	0	0	0	1	0	2	3	4	6	15	95
28 Veluwe Noordoost	6	1	1	3	4	13	21	30	26	24	67	550
29 Veluwe Noordwest	17	6	8	18	41	29	39	62	51	48	118	514
30 Veluwe Zuidoost	3	2	0	3	3	6	7	6	10	4	28	364
31 Veluwe Zuidwest	14	3	10	8	14	25	28	82	84	88	191	784
32 Veluwerandmeren	2	0	0	1	3	1	16	10	20	18	63	306
33 Wildenborch En Bosket	0	0	0	0	0	1	1	4	4	2	7	98
34 Willinks Weust	0	0	1	0	0	0	1	3	3	3	14	78
35 Wooldse Veen	0	0	0	0	0	0	1	0	4	0	5	33
36 Z. Lingedijk - Diefdijk Z.	0	0	0	5	2	4	6	4	6	8	19	136

2. De toekomstige N-depositie

Er vinden in Nederland en omringende landen ontwikkelingen plaats die zorgen voor een afname van de stikstofdepositie. Landelijk blijkt de stikstofdepositie over de langere termijn af te nemen. Uit een onderzoek van het RIVM blijkt dat in de periode 1981 – 2002 de gemiddelde stikstofdepositie in Nederland is afgenomen van 3.100 naar 2.200 mol / ha (Ruiter *et al.*, 2006). Dit betekent een afname van 30% in 20 jaar. In 2005 en 2006 is de gemiddelde stikstofdepositie echter weer licht toegenomen (Gies *et al.*, 2009).

Het RIVM heeft in 2004 onderzocht wat de effectiviteit is van generiek en gebiedsgericht ammoniakbeleid (Pul *et al.* 2004). Het onderstaande is overgenomen uit deze rapportage:

Beleid op de reductie van de ammoniakemissies wordt reeds gevoerd vanaf 1989. Maatregelen en regelingen richten zich voornamelijk op het reduceren van emissies uit stal en opslag en het verplicht onderwerken van mest. De ammoniakemissie is in het laatste decennium hierdoor met een kleine 100 miljoen kg gedaald (MB04). Het merendeel van de reductie is een gevolg van het emissiearm aanwenden van mest. Echter niet alleen het ammoniakbeleid is van invloed op de ammoniakemissie en -depositie. Ook het mestbeleid en het EU-landbouwbeleid hebben een grote invloed op volumeontwikkelingen in de veehouderij en dus op stikstofuitscheiding. Ook het dierenwelzijnsbeleid is via stalsystemen van invloed op de ammoniakemissies.

Het vastgestelde en voorgenomen generieke beleid op ammoniak is er voornamelijk op gericht om de emissiedoelstelling van 128 kton zoals afgesproken in internationaal verband voor 2010 (UN-ECE, EU) te halen (Vaste waarden, nieuwe normen, VROM, 2002).

Kern van dit beleid is het besluit Ammoniakemissie huisvesting veehouderij, kortweg AMvB huisvesting (VROM, 2001). Daarnaast hebben andere beleidsmaatregelen als het mestbeleid en volumemaatregelen (onder andere de opkoopregelingen) effect op de ammoniakemissie. Berekend is dat met dit beleid en de autonome ontwikkeling in de landbouw de emissie in 2010 zal dalen met 33 kton (ten opzichte van 2000) en daarmee op circa 121 kton zal uitkomen (Hoogeveen et al., 2003, MB03, zie ook uitvoeringsnotitie Beck et al., 2004).

De depositie van ammoniak t.o.v. 2000 neemt dan af met circa 240 mol/ha per jaar. De reductie in de gesommeerde overschrijding (van de kritische stikstofdepositie van het natuurareaal) is circa 270 Mmol/jaar. Het grootste effect wordt bereikt door de AmvB-huisvesting, in iets mindere mate door de opkoopregeling en het mestbeleid. Het effect van het mestbeleid is hier ingeschat als een aanscherping van de MINAS-normen tussen 2000-2004. Ruim een kwart van de reductie wordt veroorzaakt door de autonome ontwikkeling. Dit is voornamelijk het gevolg van een reductie in de melkveestapel.

De totale reductie in de overschrijdingen inclusief de reductie in depositie van stikstofoxiden is 515 Mmol/jaar oftewel 55% ten opzichte van 2000. Het natuurareaal dat in 2010 beschermd is tegen een overmaat aan stikstofdepositie stijgt naar verwachting van circa 20% naar 35%. De daling in de stikstofdepositie in 2010 is voor ruwweg de helft het gevolg van een daling in de ammoniakdepositie en voor de andere helft door een daling in de stikstofdepositie. Naast het ammoniakbeleid is er beleid op stikstofoxides (NOx) die voor Nederland 30% van de totale stikstofdepositie uitmaken. Ook dit beleid is er op gericht om de internationale verplichtingen (NEC-richtlijn) na te komen. Indien ook de andere EU-landen de NEC-richtlijn volgen dan zal de NOx-depositie in 2010 met ongeveer 190 mol/ha per jaar dalen. Deze reductie is voor circa 65% het gevolg van de maatregelen bij NOx-bronnen in het buitenland.

In het RIVM-rapport is wel aangegeven dat bij de berekeningen de nodige onzekerheden spelen. De getallen worden daarom met de nodige voorzichtigheid gehanteerd.

De berekeningen van het RIVM zijn gebaseerd op de stikstofuitstoot van het gehele land en het buitenland. Het plangebied van het bestemmingsplan Buitengebied Epe is dus ook onderdeel van deze berekeningen. Ervan uitgaande dat de ontwikkelingen in het plangebied niet te veel afwijken van de landelijke trend en er rekening mee houdend dat een deel van de afname in het buitenland plaats vindt, zal de stikstofdepositie vanuit het plangebied tevens afnemen.

3. Kritische depositiewaarde

De hoeveelheid depositie die een ecosysteem nog kan verdragen zonder schade te ondervinden, wordt de kritische depositiewaarde of kritische belasting genoemd. Aangezien de depositie van invloed kan zijn op de vegetatie en habitattypen in de Natura 2000-gebieden, is er recentelijk een studie uitgevoerd naar de effectiviteit van ammoniakmaatregelen in en rondom de Natura 2000-gebieden in Nederland (Dobben & Hinsberg 2008). Hiervoor zijn de kritische depositiewaarden van de habitattypen bepaald (zie tabel 5.4). De kritische depositie is de hoeveelheid depositie die een ecosysteem nog kan verdragen zonder schade te ondervinden.

Tabel 5.4 Overzicht kritische depositiewaarden habitattypen (bron: Gies e.a., 2009)

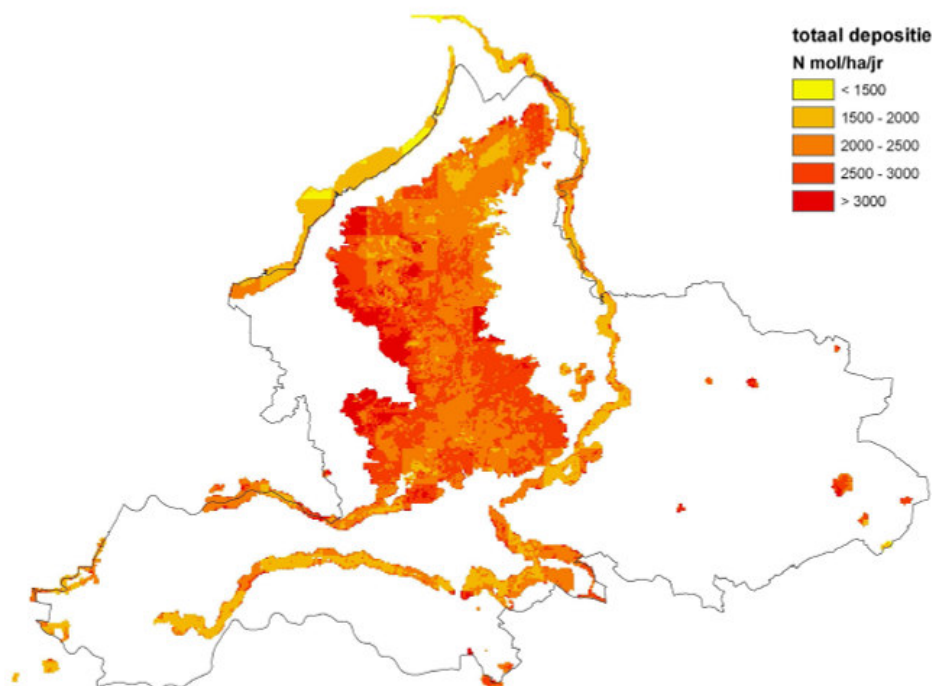
Habitattypen Veluwe		
Code	Omschrijving	Kritische depositie (mol N/ha/jaar)
H2310	Stuifzanden met struikhei	1100
H2320	Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	1100
H2330	Zandverstuivingen	740
H3130	Zwakgebufferde vennen	410
H3160	Zure vennen	410
H3260_A	Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	>2400
H4010_A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1300
H4030	Droge heiden	1100
H5130	Jeneverbesstruwelen	2180
H6230	Heischrale graslanden	830
H6410	Blauwgraslanden	1100
H7110_B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	400

Habitattypen Veluwe		
Code	Omschrijving	Kritische depositie (mol N/ha/jaar)
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	1600
H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	1400
H9160_A	Eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden)	1400
H9190	Oude eikenbossen	1100
H91E0_C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	1860

Habitattypen buitenplaats Vosbergen		
Code	Omschrijving	Kritische depositie
H91E0_C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	1860
H3260_A	Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	>2400
H6430	Ruigten en zomen	1870
H9120	Beuken-eikenbossen	1400

Als de waarden in tabel 5.1 en 5.4 met elkaar worden vergeleken, dan is te zien dat de meeste habitattypen op de Veluwe wel gevoelig zijn voor stikstofdepositie. De kritische depositiewaarden voor de voedselarme habitattypen op de Veluwe zijn 400 tot 1400 mol N / ha / jaar. De meest nabijgelegen habitattypen oude zuurminnende eikenbossen (H9190), binnenlandse kraaiheide (H2320), blauwgraslanden (H6410) en droge heiden (H3439) hebben een kritische depositiewaarde van 1100 mol N / ha / jaar. De totale depositie van 2311 mol N / ha / jaar is duidelijk hoger. In figuur 5.3 is te zien hoe de verdeling van de stikstofdepositie is over het gehele Natura 2000-gebied Veluwe. De Buitenplaats Vosbergen kent minder gevoelige habitattypen, maar is wel in het WAV beleid van de provincie aangegeven als voor verzuring gevoelig gebied.

Figuur 5.3 Totale N-depositie op de Natura 2000-gebieden in Gelderland

Bron: Gies e.a., 2009

4. De bijdrage van de ontwikkelingen aan de N-depositie

In het bestemmingsplan zijn in het verwevingsgebied (zonder en met ster) uitbreidingsmogelijkheden tot maximaal 1 ha opgenomen voor intensieve veehouderijen en kan er in dit gebied hervestiging/omschakeling van grondgebonden landbouw (al dan niet veehouderij) naar intensieve veehouderij plaats vinden (ook tot maximaal 1 ha). Deze hervestigingen/omschakelingen kunnen leiden, indien van akkerbouw naar intensieve veehouderij wordt omgeschakeld, tot een toename van de ammoniakuitstoot wat extra stikstofdepositie kan veroorzaken op de beschermde habitattypen op de Veluwe en de Buitenplaats Vosbergen. De hervestiging/omschakeling van grondgebonden veehouderij naar intensieve veehouderij kan (bij gelijkblijvende bouwblokgrrootte) ook leiden tot vermindering van de ammoniakdepositie. In de volgende tabel zijn er indicatieve berekeningen gemaakt waarin de ammoniakemissie is berekend van bedrijven van 1 hectare per type dier (rekening houdend met de huisvesting) bij mestopslag buiten de stal. Deze berekeningen zijn gemaakt op basis van theoretische uitgangspunten.

Dier	Netto dieren/ hectare	Bruto dieren/ hectare	Ammoniakuitstoot per dier (kg)	Ammoniakuitstoot kg per ha
Vleeskippen	23	210.000	0,045	9.450
Vleesvarkens	1	65.000	1,4	91.000
Melkkoeien inclusief 70% jongvee		100	12	1.200

Als er vanuit de vergunningaanvragen van de gemeente wordt gerekend, zijn er andere uitgangspunten. Deze zijn als volgt:

Aantal en soort dieren	Oppervlak in ha	Ammoniakemissie in kg	Emissie per ha
325 melkvee + 180 jongvee	1,4	3789,5	2706
230 melkvee + 160 jongvee	0,8	3094,0	3867
2240 vleesvarkens	0,7	3136,0	4480
2164 vleesvarkens	0,6	3029,6	5048
118.000 vleeskuikens	1,1	5310,0	4827
45.000 vleeskuikens	0,55	2025,0	3681

Uit deze tabellen is te zien dat indien er omschakeling plaatsvindt van grondgebonden veehouderij naar intensieve veehouderij, er een toename van ammoniakemissie is. In het geval van vergunningaanvragen is te zien dat een omschakeling van 1 hectare grondgebonden veehouderij naar intensieve veehouderij een minder grote toename van stikstofdepositie veroorzaakt dan vanuit de theoretische richtlijnen.

De conclusie is dat indien wordt omgeschakeld van grondgebonden agrarisch bouwblok naar intensieve veehouderij, er in alle gevallen een toename van ammoniakemissie en dus depositie op Natura 2000 gebieden plaatsvindt.

Om te laten zien hoeveel ammoniakdepositie van een veehouderij daadwerkelijk op de Veluwe terecht komt, zijn er indicatieve berekeningen gemaakt. Hierin zien we stikstofdepositie op de Veluwe van een fictief bedrijf op 1 en 3 km afstand van de Veluwe. Deze berekeningen gaan uit van gangbare bedrijfstvormen en huisvesting.

Tabel 5.3 Berekeningen NH3 stikstofdepositie

Soort bedrijf	Samenstelling	NH3 emissie totaal	1km depositie mol/ha	3 km Depositie mol/ha
1. melkveebedrijf met jong- vee	- 140 melkkoeien - 100 vrouwelijk jongvee	1720 kg	15.3	1.6
2. vleesvarkensbedrijf	- 2.200 vleesvarkens (= drempelwaarde mer)	3080 kg	27.4	2.9
3. pluimveebedrijf	- 45.000 legkippen (= drempelwaarde mer)	5625 kg	50.1	5.3

Hierin is te zien dat de afstand tot het kwetsbare gebied van groot belang is in de mate van stikstofdepositie op de kwetsbare gebieden.

De ontwikkelingen die mogelijk worden gemaakt in het bestemmingsplan kunnen ook leiden tot een toename van het verkeer in het gebied. Deze toename kan ook zorgen voor extra stikstofdepositie. De toename van het verkeer zal echter beperkt zijn. Aangezien er niets aan de wegenstructuur verandert vinden er in relatie tot wegen geen nieuwe ontwikkelingen plaats en worden de effecten van deze depositie buiten beschouwing gelaten.

6 Effectbeoordeling

6.1 Effecten extra ammoniak emissie en NH₃ depositie

Er zijn geen berekeningen gemaakt van de totale toe- of afname van de stikstofuitstoot afkomstig van het gehele gebied, omdat blijkt dat de huidige en autonome stikstofdepositie op de aangewezen habitattypen hoger te zijn dan de kritische depositiewaarden, zie paragraaf 5.2.2. Nutriëntenhuishouding.

Het overzicht van kritische depositiewaarden op de IJsseluiterwaarden (zie hoofdstuk 4) laat zien dat de aangewezen habitattypen weinig kwetsbaar zijn voor verzuring en vermesting. De kritische depositiewaarde ligt voor de meeste typen hoger dan de totaal berekende depositie (Alterra; Gies e.a., 2009) van 1940 mol n/ha/jaar voor de Uiterwaarden van de IJssel. Kwetsbare stroomdalgraslanden komen niet in dit deel van de IJssel voor en de kwetsbare vorm van de Glandhaver en Vossenstaart hooilanden evenmin.

Op de Veluwe en Natuurmonument Buitenplaats Vosbergen is wel een effect te verwachten. In figuur 5.1 is te zien hoe de verdeling van de stikstofdepositie is over het Natura 2000-gebied Veluwe.

De meest nabijgelegen habitattypen van de Veluwe bij het plangebied Epe zijn oude zuurminnende eikenbossen (H9190), binnenlandse kraaiheide (H2320) en droge heiden (H3439) met een kritische depositiewaarde van 1100 mol N / ha / jaar en beuken-eikenbos met 1.400 mol N / ha / jaar. In de huidige situatie is de depositie van 2300 mol op de Veluwe al een overschrijding van 200% ten opzichte van de kritische depositiewaarde.

Dit betekent dat met de huidige depositiewaarden de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Veluwe naar verwachting niet worden gehaald. Vervolgens betekent dit volgens de Natuurbeschermingswetgeving en jurisprudentie dat, totdat de depositie gedaald is tot onder de kritische depositiewaarde¹², elke toename van stikstofdepositie moet worden gekwalificeerd als een significant negatief effect.

Hetzelfde geldt voor de EHS want de Veluwe is ook EHS-gebied. Voor het EHS-gebied Veluwe geldt dat de ontwikkelingen leiden tot een kwaliteitsvermindering van de bestaande natuur.

Het Beschermd Natuurmonument Buitenplaats Vosbergen heeft een hoge totale depositiewaarde van 2417 mol/ha/jaar. Deze depositie is hoger dan de kritische depositiewaarde van alle habitattypen behalve voor de beken en rivieren met waterplanten. Dit betekent dat elke toename van stikstofdepositie een significant negatief effect heeft.

In paragraaf 5.2.3 is aangegeven wat de ontwikkelingen zijn rondom de stikstofdepositie. Aangegeven is dat verwacht wordt dat de stikstofdepositie van ammoniak vanaf 2000 tot 2010 zal dalen met circa 240 mol / ha / jaar. Aangezien deze berekening deels is gebaseerd op de landelijke trend en er geen reden is om aan te nemen dat de gemeente Epe hiervan afwijkt, zal de stikstofdepositie vanuit het plangebied naar verwachting tevens afnemen.

¹² Er bestaat ook de mogelijkheid locatiespecifiek op grond van andere standplaatsfactoren te analyseren en aan te tonen dat de instandhoudingsdoelen toch worden gehaald, ondanks een toename van stikstofdepositie. Dit vereist echter veel nader onderzoek.

De intensieve veehouderijen kunnen bedrijfseconomisch in principe sterk uitbreiden, afgezien van beperkingen die door regelgeving en beleid worden gesteld. Dergelijke bedrijven kunnen in bepaalde gevallen zorgen voor een sterke toename van de stikstofdepositie. Wel is het mogelijk om deze depositie met technische maatregelen te beperken.

In het bestemmingsplan kan in het verwevingsgebied (zonder en met ster) in theorie ieder agrarisch bedrijf groter dan 1 ha omschakelen naar een intensief bedrijf. Voor bedrijven tot 1 ha is dit al geregeld in het bestemmingsplan. De 8^e correctieve herziening van het bestemmingsplan richt zich op deze omschakeling van grondgebonden landbouw (akkerbouw en veehouderij) naar intensieve veehouderij tot een bouwblokgrootte van maximaal 1 ha (sterlocaties maximaal 1,5 ha), aangevuld met een regeling voor uitbreiding van het bouwblok tot 1,5 ha op grond van veterinaire en dierwelzijnseisen.

In het Reconstructieplan wordt de omschakeling (hervestiging) van grondgebonden agrarisch bedrijf in het verwevingsgebied naar intensieve veehouderij tot 1 ha toegestaan. Deze omschakeling kan leiden tot een toename van ammoniakemissie en depositie op het nabijgelegen N2000-gebied Veluwe en de Buitenplaats Vosbergen. Binnen de vigerende regelgeving zijn de mogelijkheden hiervoor dus zeer beperkt.

In de beoordeling van de effecten is gekeken naar omzetting die plaatsvindt van grondgebonden akkerbouw naar intensieve veehouderij (voorbeeld vleesvarkens) over de totale maximale oppervlakte van 1 ha. Daarmee is er altijd sprake van een toename van stikstofdepositie op de beschermde habitattypen van de Veluwe en Buitenplaats Vosbergen. Ook is er gerekend met omschakeling van grondgebonden veehouderij naar intensieve veehouderij. Vanuit de theoretische uitgangspunten gerekend geeft dit een forse toename van ammoniakemissie. Echter, als er uitgangspunten die vanuit de vergunning aanvragen worden aangehouden wordt er ook een toename in ammoniakdepositie veroorzaakt, echter een minder grote toename.

In beide gevallen geldt er, dat indien er wordt omgeschakeld van grondgebonden agrarisch bouwblok naar intensieve veehouderij, in alle gevallen een toename van ammoniakemissie plaatsvindt en dus depositie op Natura 2000 gebieden plaatsvindt. Dit is wel afhankelijk van de afstand tot de Veluwe en de Buitenplaats Vosbergen, de grootte van de veestapel en de intensiteit van technische voorzieningen. Daarnaast hoeft een toename van een bouwblok niet te betekenen dat er extra dieren worden gehouden.

Ervan uitgaande dat de grootte van de door het RIVM berekende afname min of meer correct is, en de verschuiving van bedrijven naar de zone op ongeveer 3 km afstand van de Veluwe doorgaat, betekent dat bij uitbreiding van enkele bedrijven, waarbij per bedrijf bijvoorbeeld 5 mol extra depositie wordt veroorzaakt, de totale depositie op de Veluwe en Buitenplaats Vosbergen blijft dalen. De verwachting is dat de stikstofdepositie, veroorzaakt door alle activiteiten in het plangebied, op alle beschermde habitattypen van de beschermde gebieden zal dalen (dit is een verwachting omdat er geen stikstofdepositieberekeningen zijn uitgevoerd in het gehele gebied en ontwikkelingen die stikstofdepositie veroorzaken gebaseerd zijn op inschattingen). De verwachte afname van de stikstofdepositie zal zorgen voor een afname van de negatieve effecten van de stikstofdepositie op de beschermde habitattypen en een mogelijke verbetering van de leefomstandigheden voor deze habitattypen. Echter, omdat jurisprudentie heeft uitgewezen dat elke mol toename ten opzichte van de kritische depositiewaarde een significant negatief effect is, blijft een toename van stikstof depositie vanuit de gemeente Epe juridisch niet haalbaar.

6.2 Effecten van opvullen plaatsingsruimte voor mest

De agrarische structuur in Epe is dusdanig dat in het westelijk gebied grenzend aan de Veluwe en het gebied nabij de Buitenplaats Vosbergen er veel kleinschalige landbouw is (< 1 ha, zie tabel 2.1) en daarvan een deel ook nevenberoeper of in gebruik bij een particulier. Hoewel de gemeente Epe mestoverschot gebied is kan plaatselijk nog plaatsingruimte zijn. Het bestemmingsplan regelt niet de mestaanwending.

Verder zal de autonome ontwikkeling er niet toe leiden dat in de kleinschalige gebieden waar extensief beheer plaats vindt of beheer met een beheerovereenkomst (SAN) aanwezig is, dit als gevolg van dit bestemmingsplan zal wijzigingen en de eigenaar zal besluiten tot meer bemesting. De effecten van opvullen van plaatsingsruimte mest op perceelsniveau zullen zich naar verwachting niet voordoen of op zo'n schaalniveau dat het geen effecten heeft op grond en oppervlakte. Effecten op de natuurwaarden van de sprengbeken zijn niet aanwezig.

6.3 Overige effecten

De meeste bedrijven liggen buiten de begrenzing van Natura 2000 en EHS en de ontwikkelingen vinden behoudens uitzonderingen uitsluitend op bestaande bouwblokken plaats. De enkele bedrijven die in het extensiveringgebied liggen krijgen geen uitbreiding toegekend. De uitbreidingen resulteren daarom niet in de directe vernietiging van beschermde natuurwaarden.

Er zijn geen effecten te verwachten van licht-, geluid-, trillings- of betredingsverstoring. De bedrijven bestaan reeds en liggen niet direct naast de beschermde natuurgebieden. Tevens zijn geen effecten van het toegenomen verkeer te verwachten, omdat die gebruik maken van de bestaande wegen die ook verder van de gebieden af liggen.

Naast de beoordeling van de effecten volgens de definities en afspraken die gelden voor de Natuurbeschermingswet kan tevens getoetst worden aan de criteria voor vergunningverlening in de provincie Gelderland. Elk agrarisch bedrijf dat uitbreidt moet namelijk een Natuurbeschermingswetvergunning aanvragen of aantonen dat de uitbreiding geen enkel effect heeft op de Natura 2000-instandhoudingsdoelen. De provincie toetst of een bedrijf minder stikstofdepositie veroorzaakt dan 0,5 % van de kritische depositiewaarden van alle beschermde habitattypen en of er geen toename plaatsvindt van de stikstofdepositie op de beschermde habitattypen door de ontwikkeling. Bij de overname van een ander bedrijf mag maar 50% van de depositie van het overgenomen bedrijf worden meegeteld. De verwachting is dat binnen dit provinciale kader de getoetste veehouderijen, indien nodig, een Natuurbeschermingswetvergunning kunnen krijgen om uit te breiden, mits de juiste maatregelen (luchtwassers) worden genomen en de vergunningaanvraag juist wordt onderbouwd.

Naast de bovengenoemde criteria voor vergunningverlening werkt de overheid (provincies en ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit) verder aan een toetsingskader voor de stikstofproblematiek. Mogelijk komen hieruit nog andere criteria of oplossingsrichtingen.

6.4 Conclusies

Licht-, geluid-, trillings- of betredingsverstoring

Van de omschakeling van de agrarische bedrijven zijn geen effecten te verwachten wat betreft licht-, geluid-, trillings- of betredingsverstoring. De agrarische bedrijven bestaan reeds en liggen niet direct naast de beschermde natuurgebieden. Er is daarom ook geen verstoring te verwachten vanaf de bedrijfslocaties. Tevens zijn geen effecten van het toegenomen verkeer te verwachten, omdat die gebruik maken van de bestaande wegen die ook verder van de gebieden af liggen.

Stikstofdepositie

Stikstofdepositie kan wel invloed hebben op het Natura 2000-gebied de Veluwe en het Natuurmonument Buitenplaats Vosbergen. Effecten op de Uiterwaarden IJssel het zijn niet te verwachten. Verwacht wordt dat de stikstofdepositie op het Natura 2000-gebied Veluwe autonoom afneemt.

In het kader van de omschakeling zijn enkele situaties te onderscheiden. De aangegeven verwachting voor toename of afname van ammoniakdepositie op de Veluwe is niet absoluut maar sterk afhankelijk van de in te zetten technische maatregelen, hervestigingrichting van het bedrijf, afstand tot het Natura2000-gebied en de diersoort intensieve veehouderij:

- bij omschakeling vanuit de akkerbouwsituatie is sprake van een toename van de emissie en stikstofdepositie;
- bij omschakeling vanuit de situatie met grondgebonden veehouderij is er een toename van de emissie en depositie te verwachten indien omzetting plaatsvindt naar intensieve veehouderij.

Ingeschat wordt dat de verlaging van de stikstofdepositie door aangescherpte wet- en regelgeving groter is dan de toename van depositie door de uitbreiding van de agrarische bedrijven. Wel wordt het effect van lokale toename van de emissie en depositie op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Veluwe en de Buitenplaats Vosbergen als significant negatief beoordeeld omdat de stikstofdepositie hoger is dan de kritische depositiewaarde en dit op korte termijn ook zal blijven. De vertraging in de daling van de stikstofdepositie kan daardoor de realisatie van de instandhoudingsdoelen van de Veluwe en de instandhouding van habitattypen van Buitenplaats Vosbergen in de weg staan. Elke mogelijke toename wordt daarom aangeduid als significant negatief effect.

De hoge stikstof depositie belemmert vooral de ontwikkeling van de habitattypen: droge heide, natte heide, kraaiheide, blauwgrasland, eikenbossen en in mindere mate de beuken-eikenbossen van de Veluwe en mogelijk (dit vanwege afstand van agrarische ontwikkeling tot landgoed) de eiken en beuken-eikenbossen op het landgoed Vosbergen.

De uitbreidingen van de agrarische bedrijven hebben een vergelijkbaar effect op de EHS want het gebied Veluwe is tevens aangewezen als EHS-gebied. De kwaliteit van de bestaande natuur wordt beperkt.

De uitbreidingen van de agrarische bedrijven zijn tevens getoetst aan de criteria die de provincie momenteel hanteert voor de vergunningverlening van Natuurbeschermingswetvergunningen. De verwachting is dat binnen het huidige provinciale kader omvorming en hervestiging in de 0-3 km zone vanaf de Veluwe zal kunnen leiden tot extra depositie van NH₃ en dus volgens de rechter strijdig is met de Nb wet. In de zone 3 tot 10 km rond de Veluwe is er ook een kans op significante negatieve effecten, maar deze effecten zijn mogelijk beter op te lossen met reducerende maatregelen. Vergunningverlening is alleen mogelijk mits de juiste maatregelen (luchtwassers) worden genomen en de vergunningaanvraag juist wordt onderbouwd.

Naast de huidige door de provincie Gelderland gehanteerde criteria voor vergunningverlening werkt de overheid (provincies en ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit) verder aan een toetsingskader voor de stikstofproblematiek. Mogelijk komen hieruit nog andere criteria of oplossingsrichtingen.

7 Conclusies

In hoofdstukken 5 en 6 zijn de effecten beschreven op de Natura 2000-gebieden Veluwe en de Buitenplaats Vosbergen.

De ontwikkelingen die het bestemmingsplan mogelijk gaat maken ten opzichte van de huidige situatie, betekenen een verruiming van de hervestiging/omvorming van een agrarisch bouwblok tot intensieve veehouderij op een bestaand bouwblok. De conclusie is dat indien wordt omgeschakeld van grondgebonden agrarisch bouwblok naar intensieve veehouderij, in alle gevallen een toename van ammoniakemissie en dus depositie op Natura 2000 gebieden plaatsvindt.

Bij een toename van ammoniakdepositie wordt het effect op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Veluwe en de habitattypen van het Natuurmonument Buitenplaats Vosbergen als significant negatief beoordeeld, omdat de stikstofdepositie reeds hoger is dan de kritische depositiewaarde. De stikstofdepositie kan daardoor de realisatie van de instandhoudingsdoelen van de Veluwe en habitattypen van Buitenplaats Vosbergen in de weg staan. Elke mogelijke toename wordt daarom aangeduid als significant negatief effect. Een toename van ammoniakdepositie heeft een vergelijkbaar effect op de EHS want het gebied Veluwe is tevens aangewezen als EHS-gebied. De kwaliteit van de bestaande natuur wordt beperkt. Dit betekent dat de omvorming van een agrarisch bouwblok naar intensieve veehouderij volgens deze passende beoordeling een significant negatief effect heeft op het Natura 2000 gebied de Veluwe en de Buitenplaats Vosbergen.

Bij een toename van ammoniakdepositie op de Uiterwaarden IJssel is er geen sprake van een significant effect, omdat er geen vegetatietypen aanwezig zijn die gevoelig zijn voor ammoniakdepositie vanuit de atmosfeer.

8 Literatuurlijst

- Adrichem G.G.J. en H.G.A.Reimerink, 2009. *Passende beoordeling voor het bestemmingsplan Buitengebied 2007 Oldebroek*, Zwolle, Grontmij Nederland bv,
- Beck et al., 2004 Beck, J.P., R.J.M. Folkert en W.L.M. Smeets, 2004. *Beoordeling van de uitvoeringsnotitie emissieplafonds verzuring en grootschalige luchtverontreiniging 2003*. RIVM Rapport 500037003..
- Dobben H. van, Hinsberg A. van, 2008. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1654.
- Gies, E., H. Kros en J.C Voogd, 2009: Ammoniakemissie en -depositie in en rondom de Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten in de provincie Gelderland Eindconcept Alterra-rapportage gelderland.
- Hoogeveen, M.W., H.H. Luesink, G. Cotteleer en K.W. v. d. Hoek, 2003. Ammoniakemissie 2010. Referentiescenario en effecten van bestaand beleid en mogelijke aanscherpingen. LEI 3.03.05/RIVM Rapport 680000001.
- Janssen, J.A.M. & Schaminée J.H.J., *Europese natuur in Nederland. Soorten van de Habitatrichtlijn*, Utrecht 2004.
- Ministerie van LNV, *Algemene handreiking Natuurbeschermingswet 1998*, oktober 2005..
- Ministerie van LNV (2004). Werken aan Natura 2000, handreiking voor bescherming van Vogel- en habitatrichtlijngebieden.
- Ministerie van LNV (2007). Toetsingskader ammoniak rondom Natura 2000-gebieden.
- Molenaar J.G., 2003. Lichtbelasting. Overzicht van de effecten op mens en dier. Alterra-rapport 778.
- Oosterkamp, E.B., M.G.A. van Leeuwen, C.J.A.M. de Bont, J.H. Wisman en J.W. Kuhlman, 2006: Agrocluster Oost in beeld; Een onderzoek naar het belang van en de perspectieven voor het agrocluster in Gelderland en Overijssel: Lei rapport 30602, Den Haag
- Pul W.A.J. van, Haan B.J. de, Dam J.D. van, Eerd M.M. van, Ruiter J.F. de, Hinsberg A. van, Westhoek H.J., 2004. (Kosten-) Effectiviteit Generiek en Gebiedsgericht ammoniakbeleid. RIVM rapport 500033001/2004.
- Ruiter J.F. de, Pul W.A.J. van, Jaarsveld J.A. van, Buijsman E., 2006. Zuur- en stikstofdepositie in Nederland in de periode 1981 – 2002, rapport 500037005/2006 RIVM.
- Steunpunt Natura 2000, 2008: Stappenplan cumulatietoets bij het beheerplan.
- SOVON & CBS, *Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000-netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09*. SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2005.
- Trojan C. et. al., 2008. Stikstof / ammoniak in relatie tot Natura 2000. Ministerie van landbouw, natuur en voedselkwaliteit, 30 juni 2008;
- www.terradesk.nl;
- www.vogelbescherming.nl;
- www.sovon.nl;
- www.minlnv.nl;
- www.gelderland.nl.
- www.ocbw.nl
- [www.synbiosys.alterra.nl/Natura 2000](http://www.synbiosys.alterra.nl/Natura%2000)

Bijlage 1

Tabel met overzicht bestemmingsplanonderdelen
met effectbeoordeling

Natura 2000 in milieueffectrapportage

Beoordeling van de gevolgen van atmosferische deposities.

Samenvatting

Hoe stikstofdeposities op Natura 2000 in m.e.r. behandeld moeten worden leidt regelmatig tot discussie. De Commissie hanteert de volgende praktische regels die zijn uitgewerkt voor de beoordeling van stikstofdepositie maar die breder toepasbaar zijn voor de beoordeling van gevolgen op Natura 2000.

De Commissie vraagt alleen bij projecten met aanzienlijke directe emissies om de deposities op natuur in beeld te brengen. Projecten met aanzienlijke directe emissies zijn: veehouderijen, (vaar)wegen en industrie. Hierbij hanteert de Commissie een 'Ja, tenzij' criterium. Bij andere type projecten hanteert de Commissie een 'Nee, tenzij' criterium. Kwantitatieve criteria zijn er (nog) niet.

In een besluit-MER moeten de algemene gevolgen op natuur worden beschreven. De Commissie adviseert in ieder geval op te nemen:

1. Waar ligt/liggen Natura 2000-gebied(en) t.o.v. de activiteit?
2. Wat is de staat van instandhouding/kritische depositiewaarde?
3. Wat is de achtergrondconcentratie in het Natura 2000-gebied?
4. Wat voegt de eigen activiteit toe aan atmosferische depositie?
5. Worden de kritische depositiewaarden (verder) overschreden?

In een plan-MER moet extra worden opgenomen:

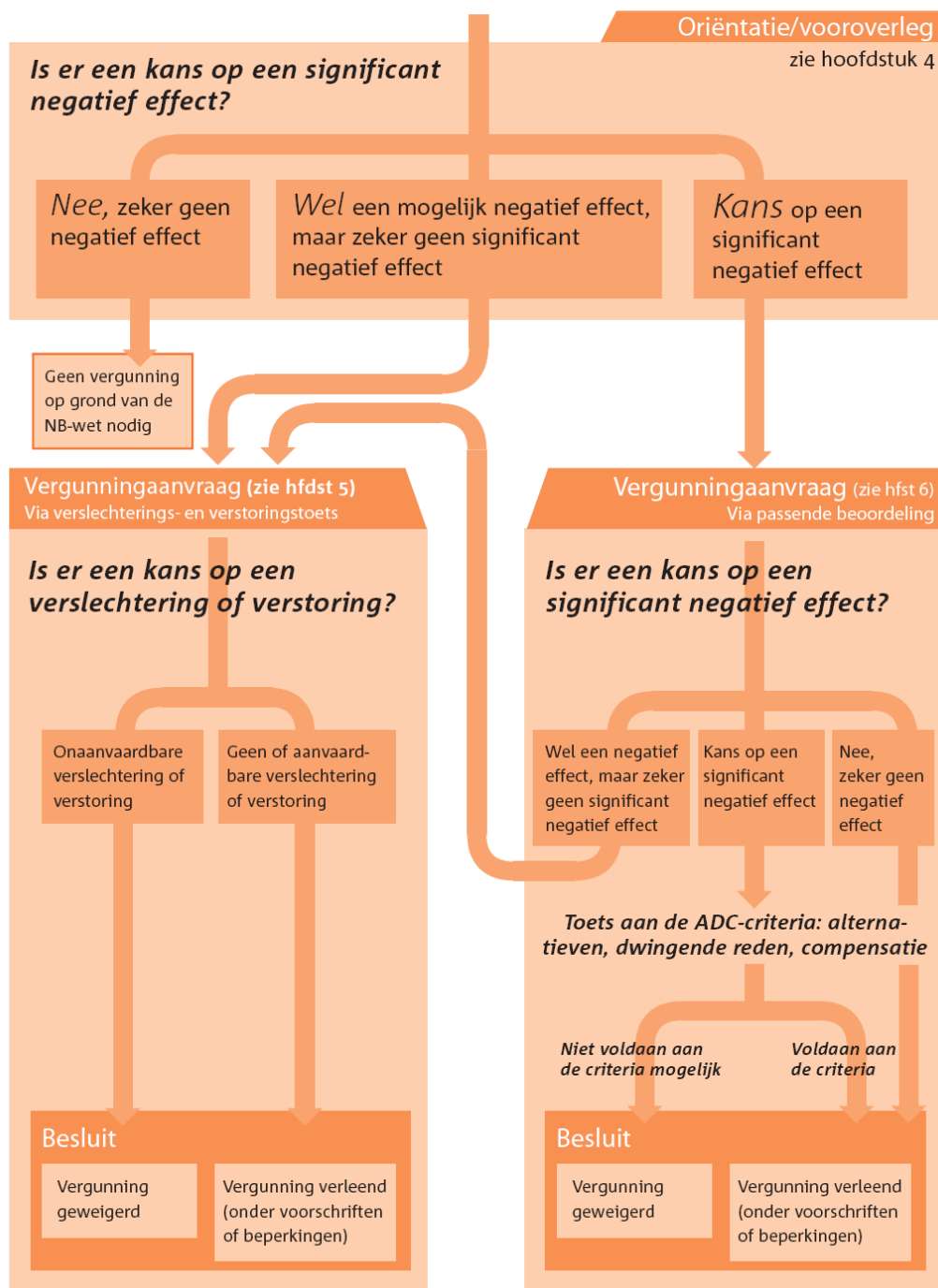
- óf de onderbouwing dat significante gevolgen kunnen worden uitgesloten;
- óf de passende beoordeling, waarin onderzocht wordt of er sprake is van 'aantasting van natuurlijke kenmerken'.

Het detailniveau van de passende beoordeling moet aansluiten bij het detailniveau van het te nemen plan/besluit. Voor een besluit (bv Wm-vergunning) zal meestal gedetailleerde informatie nodig zijn. Voor een plan kan dit verschillend zijn. Indien een plan 'slechts' richtinggevend is – en dus de feitelijke besluitvorming wordt doorgeschoven – is de passende beoordeling veeleer een risico-inventarisatie voor latere plannen of besluiten.

Bijlage 2

Stappenschema bij ecologische beoordeling in kader
van Natuurbeschermingswet 1998 a

Project of handeling

Stappenschema voor ecologische beoordeling van project of handeling uit de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998, LNV, oktober 2005

Bijlage 3

Intensieve veehouderij en bouwblokken

Bron: Witpaard en partners, 2009

Intensieve veehouderij en bouwblokken in verweving

Wat regelen voor agrarische bouwpercelen (groter dan 1 hectare) binnen 'verwevingsgebied' en 'verwevingsgebied met sterlocatie'?

Wat is het beleid voor deze gebieden op basis van Reconstructieplan Veluwe?

WITPAARD, 9 juni 2009

Verwevingsgebied

Beleid algemeen

Het beleid voor het verwevingsgebied is gericht op het bevorderen van een passende combinatie van landbouw, natuur, landschap, recreatie, werken en wonen met bijbehorende kwaliteiten.

Beleid Reconstructieplan Veluwe	Doorvertaling naar het bestemmingsplan
Nieuwvestiging	
1. Nieuwvestiging van intensieve veehouderij is uitgesloten.	1. In het bestemmingsplan worden geen nieuwe agrarische bouwpercelen mogelijk gemaakt.
Hervestiging/omschakeling	
2. De hervestiging van een bedrijf met intensieve veehouderij op een bestaand bouwblok waar op het tijdstip van inwerkingtreding van dit plan geen intensieve veehouderij vergund is, is mogelijk. Dit geldt ook voor het omschakelen van een niet-intensieve veehouderij naar een intensieve veehouderijbedrijf.	2. Hervestiging/omschakeling is bij recht toestaan.
Grootte bouwblok	
3. Bouwblokken voor bedrijven met Intensieve Veehouderij mogen voor het deel dat gebruikt wordt ten behoeve van de intensieve veehouderij maximaal 1 hectare groot worden, met uitzondering van zogenaamde "sterlocaties". Bestaande bouwblokken die groter zijn dan 1 hectare worden gerespecteerd.	3. Intensieve veehouderij wordt bij recht mogelijk gemaakt tot een bouwblok (oppervlakte) van 1 hectare. Wanneer in de huidige situatie sprake is van een groter bouwblok, is deze oppervlakte toegestaan.
Uitbreiding van het bouwblok	
4. Uitbreiding van het bouwblok groter dan 1 hectare is alleen aanvaardbaar als de uitbreiding aantoonbaar noodzakelijk is om te kunnen voldoen aan de wettelijke eisen van dierenwelzijn en veterinaire gezondheid, dus om de dieren meer ruimte te geven zonder dat er sprake is van toename van het aantal dierplaatsen. In het algemeen zal een uitbreiding van het staloppervlak die niet tot doel heeft het aantal dierplaatsen te vergroten, beperkt kunnen blijven tot circa 10%, tenzij op basis van dierenwelzijn een grotere oppervlakte nodig is.	4. Via een ontheffing op het gebruik en een wijziging (wanneer de begrenzing van het agrarisch bouwperceel moet worden gewijzigd) wordt een dergelijke ontwikkeling mogelijk gemaakt.
Aanwijzen sterlocaties	
5. Concentratie van intensieve veehouderij-onderdelen van één bedrijf in verwevingsgebieden is mogelijk indien een toetsing door de gemeente aan de ter plaatse van belang zijnde omgevingsfactoren leidt tot de slotsom dat een bouwperceel kan worden vergroot. Daarbij dient verzekerd te zijn dat de intensieve veehouderij op de andere locaties van het bedrijf in extensiverings- of verwevingsgebied wordt beëindigd. Het concentratiebouwperceel mag dan groter zijn dan 1 hectare. Toepassing van deze uitzondering is alleen mogelijk wanneer er veterinaire en/of bedrijfseconomische voordelen zijn en er ook qua omgevingsfactoren een (veel) betere situatie zal ontstaan, zulks primair ter beoordeling van de gemeente.	5. Voor het aanwijzen van sterlocaties wordt een wijzigingsbevoegdheid opgenomen. De voorwaarden uit het Reconstructieplan Veluwe worden hierin opgenomen. Voor wat betreft het concentratiebouwperceel wordt gesteld dat deze niet groter mag zijn dan 1,5 hectare en dat landschappelijke inpassing verplicht is. Beplanting mag eventueel ook buiten het agrarisch bouwperceel worden gerealiseerd. Wanneer toepassing wordt gegeven aan de wijzigingsbevoegdheid wordt aan het concentratiebouwperceel een aanduiding sterlocatie toegekend.

Verwevingsgebied met sterlocatie

Definitie

Bedrijfslocaties in verwevingsgebied, die zijn aangeduid als 'sterlocaties intensieve veehouderij' zijn bestaande bedrijfslocaties waar het op grond van ruimtelijke en milieutechnische overwegingen in principe mogelijk is dat op deze bestaande bedrijven een intensieve veehouderijtak zich kan ontwikkelen tot een omvang van minimaal 125 nge. De omvang van het bouwblok bedraagt in principe maximaal 1,5 hectare. Alleen gemeenten kunnen bepalen dat een bouwblok een sterlocatie is.

Begrenzing

Sterlocaties dienen voldoende ontwikkelingsmogelijkheden te bieden aan de intensieve veehouderij en bij te dragen aan de afwaartse beweging van natuur en wonen.

Gemeenten dienen op basis van maatgevende criteria vast te stellen of individuele locaties in aanmerking komen als sterlocatie. De tweedeling van de verwevingsgebieden in gedeelten met en zonder sterlocaties is samengesteld aan de hand van genoemde criteria. Deze kaart heeft geen bindende, maar slechts een indicatieve functie. Moet procedure voor gevolgd worden: wijzigingsbevoegdheid voor opnemen.

Binnen de delen van het verwevingsgebied die indicatief zijn aangeduid als verwevingsgebied met sterlocaties bestaan meer mogelijkheden voor de ontwikkeling van de intensieve veehouderij.

Beleid Reconstructieplan Veluwe	Doorvertaling naar het bestemmingsplan
Nieuwvestiging	
1. Staat expliciet niets over genoemd. Wel wordt genoemd: ook in een deel van de verwevingsgebieden is ruimte voor schaalvergroting en hervestiging van te verplaatsen intensieve veehouderijen. Dit noemen we de verwevingsgebieden met sterlocaties.	1. In het bestemmingsplan worden geen nieuwe agrarische bouwpercelen mogelijk gemaakt.
Hervestiging/omschakeling	
2. Hervestiging van een intensief veehouderijbedrijf is mogelijk op een grondgebonden bedrijfslocatie in verwevingsgebied met sterlocaties. Dit betekent ook dat grondgebonden bedrijven in verwevingsgebied met sterlocaties mogen omschakelen naar intensieve veehouderij.	2. Hervestiging/omschakeling is bij recht toegestaan.
Grootte bouwblok	
3. Staat niet expliciet iets over genoemd.	3. Intensieve veehouderij wordt bij recht mogelijk gemaakt tot een bouwblok (oppervlakte) van 1 hectare. Wanneer in de huidige situatie sprake is van een groter bouwblok, is deze oppervlakte toegestaan.
Uitbreiding van het bouwblok	
3. Bedrijven met Intensieve Veehouderij gelegen binnen gebieden die indicatief zijn aangeduid als "verwevingsgebieden met sterlocaties", kunnen met inachtneming van de geldende regels voor ruimtelijke ordening, milieu, water en landschap e.d., voor wat betreft de intensieve tak van het bedrijf, uitbreiden binnen een bouwblok van maximaal 1,5 hectare.	3. Via een wijzigingsbevoegdheid wordt een dergelijke ontwikkeling (onder voorwaarden) mogelijk gemaakt. Landschappelijke inpassing wordt verplicht gesteld (mag eventueel buiten het bouwperceel). Wanneer toepassing wordt gegeven aan de wijzigingsbevoegdheid wordt aan het bouwperceel een aanduiding sterlocatie toegekend.
Uitbreiding van het bouwblok tot meer dan 1,5 hectare	
5. Een (nog) groter bouwblok is in sommige gevallen via een plaanpassing mogelijk, maar dit staat ter beoordeling van de gemeente.	5. Een dergelijke ontwikkeling wordt in het bestemmingsplan niet mogelijk gemaakt.

Bijlage 4

Habitattypen en habitat- en vogelrichtlijn soorten zoals voorkomen in het concept aanwijzingsbesluit van de minister van LNV

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG (Habitatrichtlijn) van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Uiterwaarden IJssel**.

2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG (Habitatrichtlijn); prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:

- H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
- H3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het *Ranunculion fluitantis* en het *Callitricho-Batrachion*
- H3270 Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot het *Chenopodion rubri* p.p. en *Bidentation* p.p.
- H6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem
- H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zone
- H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
- H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
- H91F0 Gemengde oeverformaties met *Quercus robur*, *Ulmus laevis*, *Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia* langs grote rivieren (*Ulmenion minoris*)

3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG (Habitatrichtlijn); prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:

- H1134 Bittervoorn	- H1163 Rivierdonderpad
- H1145 Grote modderkruiper	- H1166 Kamsalamander
- H1149 Kleine modderkruiper	- H1337 Bever

Artikel 2

c. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG (Vogelrichtlijn):

- A037 Kleine zwaan	- A122 Kwartelkoning
- A038 Wilde zwaan	- A197 Zwarte stern
- A068 Nonnetje	- A229 IJsvogel
- A119 Porseleinhoen	

d. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende trekkende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG (Vogelrichtlijn):

- A005 Fuut
- A017 Aalscholver
- A041 Kolgans
- A043 Grauwe gans
- A050 Smient
- A051 Krakeend
- A052 Wintertaling
- A053 Wilde eend
- A054 Pijlstaart
- A056 Slobeend
- A059 Tafeleend
- A061 Kuifeend
- A125 Meerkooet
- A130 Scholekster
- A142 Kievit
- A156 Grutto
- A160 Wulp
- A162 Tureluur

Bijlage 5

Uiterwaarden IJssel - doelstelling en staat van
instandhouding van soorten en habitattypen

Op deze pagina ziet u een lijst met alle soorten en/of habitattypen en/of een lijst met broedvogelsoorten en niet-broedvogelsoorten waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen. Per soort en habitattype is een oordeel gegeven over de landelijke staat van instandhouding. Deze beoordeling is afkomstig uit de profielen/doelendocument. Tevens is het belang van het gebied aangegeven.

Op grond van de staat van instandhouding en het relatief belang van soorten en habitattypen zijn de belangrijkste verbeteropgaven en doelen op landelijk niveau vastgesteld. Deze landelijke doelen vormen de kaders voor de formulering van instandhoudingdoelen op gebiedsniveau. Zo is uiteindelijk per Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling wat betreft de oppervlakte en kwaliteit van het gebied weergegeven. De gebiedsdoelen zijn geformuleerd in termen van behoud, verbetering van de kwaliteit en uitbreiding verspreiding.

Kernopgaven (2)				
Kernopgaven (1)				
Doelstelling kwaliteit				
Doelstelling oppervlakte				
Landelijke staat van instandhouding				
Habitattypen				
H3150 - Meren met krabbenscheer [complementair]	-	>	>	
H3150 - Meren met krabbenscheer	-	>	>	3.13,SG
H3260B - Beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden)	-	>	=	3.13,SG
H3270 - Slikkige rivieroever	-	>	>	
H3270 - Slikkige rivieroever [complementair]	-	>	>	3.06
H6120 - *Stroomdalgraslanden	--	>	>	
H6120 - *Stroomdalgraslanden [complementair]	--	>	>	3.02,W
H6430A - Ruigten en zomen (moerasspirea)	+	=	=	
H6430B - Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	-	=	=	3.13,SG
H6430C - Ruigten en zomen (droge bosranden)	-	>	>	3.09,W
H6510A - Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	-	>	>	
H6510B - Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	--	>	>	3.07,W
H91E0A - *Vochtige alluviale bossen (zachthoutooibossen)	-	=	=	3.07,W
H91E0A - *Vochtige alluviale bossen (zachthoutooibossen) [complementair]	-	>	>	
H91E0B - *Vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen)	--	>	>	3.14
H91F0 - Droge hardhoutooibossen	--	>	>	3.14
H91F0 - Droge hardhoutooibossen [complementair]	--	>	>	
Kernopgaven (3)				
Kernopgaven (2)				
Kernopgaven (1)				
Doelstelling populatie				
Doelstelling kwaliteit leefgebied				
Doelstelling omvang leefgebied				
Landelijke staat van instandhouding				
Habitatsoorten				
H1134 - Bittervoorn	-	=	=	3.11,W
H1145 - Grote modderkruiper	-	>	>	3.11,W
H1145 - Grote modderkruiper [complementair]	-	>	>	3.11,W
H1149 - Kleine modderkruiper	+	=	=	
H1163 - Rivierdonderpad	-	=	=	

H1166 - Kamsalamander	-	>	>	>	3.11,W	
H1166 - Kamsalamander [complementair]	-	>	>	>		
H1337 - Bever	-	>	>	>		
H1337 - Bever [complementair]	-	>	>	>	3.07,W	
Kernopgaven (2)						
Kernopgaven (1)						
Omvang populatie (indicatief t.b.v. draagkracht leefgebied)						
Doelstelling kwaliteit leefgebied						
Doelstelling omvang leefgebied						
Landelijke staat van instandhouding						
Broedvogelsoorten						
A017 - Aalscholver	+	=	=		280	
A119 - Porseleinhoen	--	>	>		20	3.12,W
A122 - Kwartelkoning	-	>	>		60	3.12,W
A197 - Zwarte Stern	--	=	=		50	3.06
A229 - IJsvogel	+	=	=		10	
Kernopgaven (2)						
Kernopgaven (1)						
Omvang populatie (indicatief t.b.v. draagkracht leefgebied)						
Doelstelling kwaliteit leefgebied						
Doelstelling omvang leefgebied						
Landelijke staat van instandhouding						
Niet-broedvogelsoorten						
A005 - Fuut	-	=	=		220	
A017 - Aalscholver	+	=	=		550	
A037 - Kleine Zwaan	-	=	=		70	3.10
A038 - Wilde Zwaan	-	=	=		30	3.10
A041 - Kolgans	+	= (<)	=		16700	3.10
A043 - Grauwe Gans	+	= (<)	=		2600	3.10
A050 - Smient	+	= (<)	=		8300	3.10
A051 - Krakeend	+	=	=		100	3.12,W
A052 - Wintertaling	-	=	=		380	3.12,W
A053 - Wilde eend	+	=	=		2600	3.12,W
A054 - Pijlstaart	-	=	=		50	3.12,W
A056 - Slobeend	+	=	=		90	3.12,W
A059 - Tafeleend	--	=	=		450	3.12,W
A061 - Kuifeend	-	=	=		690	3.12,W
A068 - Nonnetje	-	=	=		20	
A125 - Meerkoet	-	=	=		3600	
A130 - Scholekster	--	=	=		210	3.12,W
A142 - Kievit	-	=	=		3400	3.12,W
A156 - Grutto	--	=	=		490	3.12,W
A160 - Wulp	+	=	=		230	3.12,W
A162 - Tureluur	-	=	=		30	3.12,W

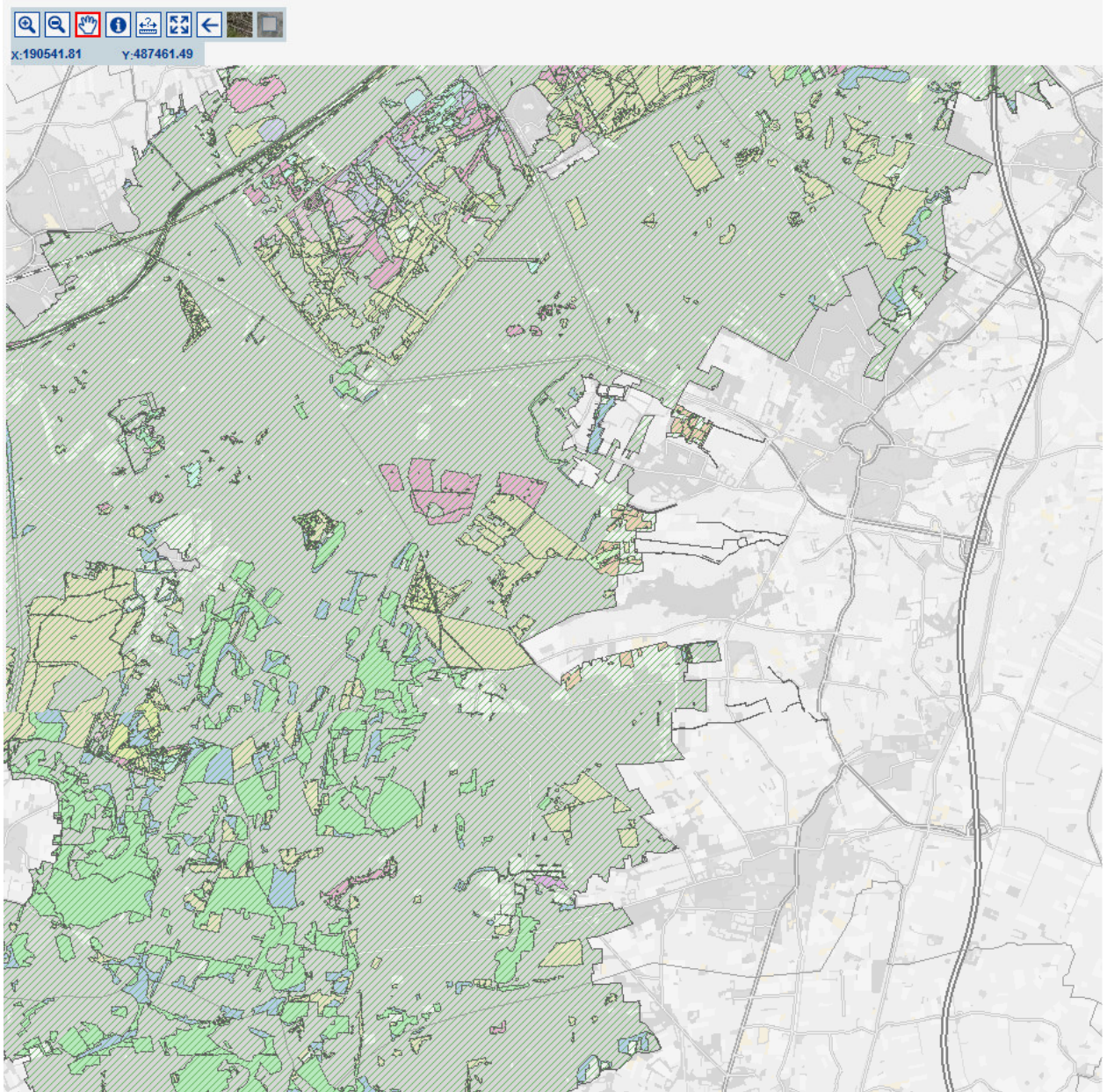
Legenda
Habitattype, soorten, broedvogels en niet-broedvogels
Landelijke staat van instandhouding
+ gunstig
- matig gunstig
-- zeer ongunstig
Relatieve bijdrage van het gebied in Nederland
++ groot (> 15%)
+ gemiddeld (2-15%)
- gering (< 2%)
Habitattypen
Doelstelling voor oppervlakte en/of kwaliteit
= behoud
> uitbreiding
= (>) uitbreiding met behoud van de goed ontwikkelde locaties
< vermindering is toegestaan, ten gunste van met name genoemde habitattype of soort
= (<) achteruitgang ten gunste van ander habitattype of soort toegestaan
Soorten, broedvogels, niet-broedvogels
Doelstelling voor leefgebied en/of omvang populatie
= behoud
> uitbreiding/verbetering
< vermindering is toegestaan
= (<) achteruitgang ten gunste van ander habitattype of soort toegestaan
Broedvogels
Relatieve bijdrage van het gebied aan de Nederlandse populatie
0 < 2%
+ 2-15%
++ 15-50%
+++ >50%
Niet-broedvogels
Relatieve bijdrage van het gebied aan de Nederlandse populatie
- 0-2%
+ 2-15%
++ 15-50%
+++ 50-100%
x onvoldoende data
s betreft slaappleatsfuncties
(s) betreft nachtelijke slaappleatsen
f betreft foerageerfuncties op grond van andere dan de reguliere monitoringsgegevens
* voor een naam betekend het prioritaire soort of habitattype; — achter een getal in de kolom omvang populatie duidt het op een regionaal doel
Kernopgaven
W wateropgave
SG sense of urgency: beheeropgave

SB	sense of urgency opgave m.b.t. watercondities
3.02	Behoud beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden) H3260_B.
3.06	Behoud en uitbreiding van meren met krabbenscheer en fonteinkruiden H3150, in de vorm van strangen, in het bijzonder herstel van krabbenscheerbegroeiingen, ook als broedbiotoop van zwarte stern A197.
3.07	Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen en essen-iepenbossen) *H91E0_A en *H91E0_B uitbreiden mede ten behoeve van bever H1337.
3.09	Herstel glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart) H6510_B en blauwgraslanden H6410.
3.11	Laagdynamische wateren voor grote modderkruiper H1145, bittervoorn H1134 en amfibieën, zoals kamsalamander H1166.
3.12	Behoud en uitbreiding areaal van plas-dras situaties en ondiep water voor eenden, kwartelkoning A122, porseleinhoen A119 en steltlopers.
3.13	Kwaliteitsverbetering en uitbreiding van stroomdalgraslanden *H6120, glanshaver- en vossestaarthooilanden (glanshaver) H6510_A.
3.14	Ontwikkeling droge hardhoutoibossen H91F0: groter oppervlakte en kwaliteitsverbetering.

Bijlage 6

Habitattypenkaart Veluwe deelkaarten van grondgebied van Epe

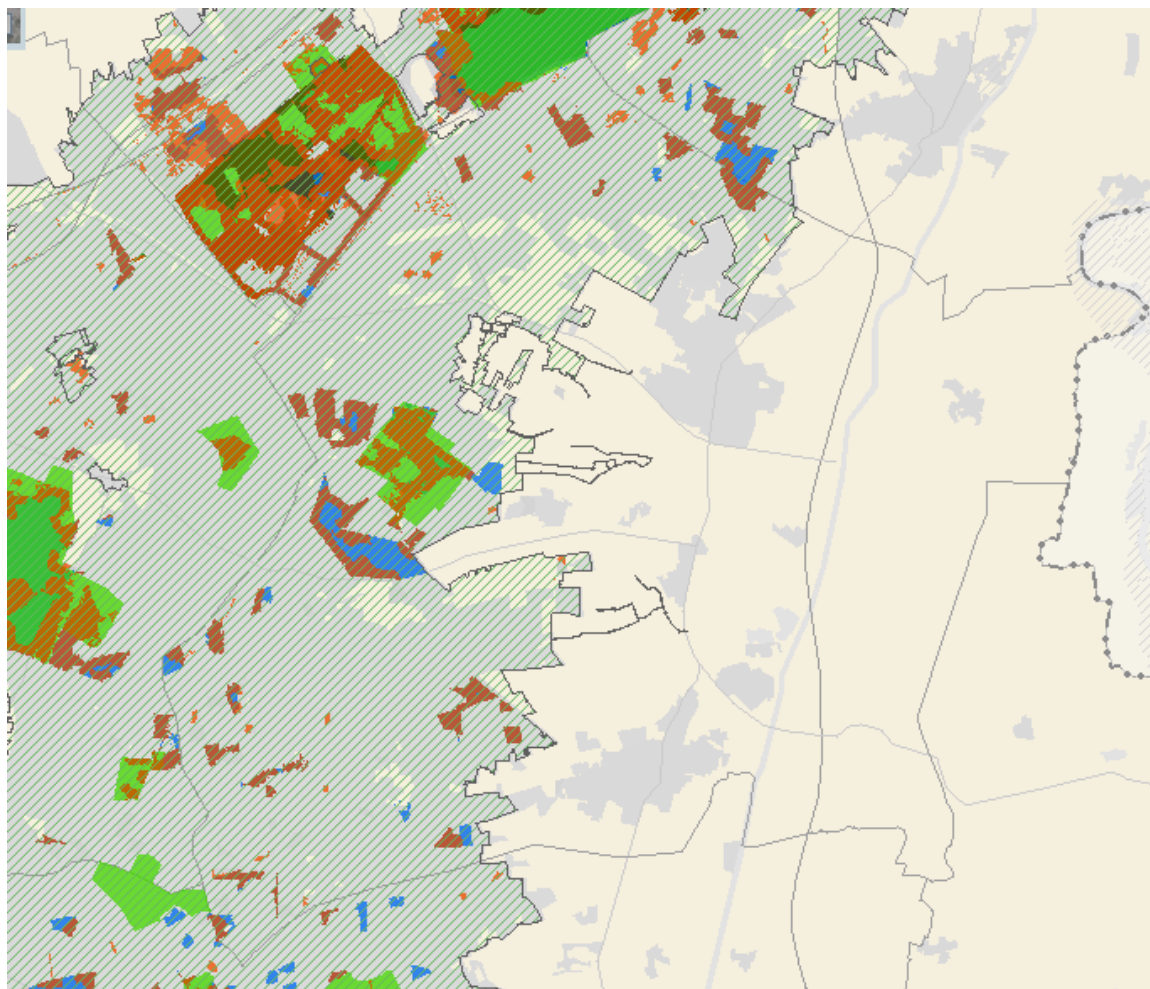
Natura 2000 Veluwe - werkkaarten Beheerplan Veluwe - Habitattypenkaart

Legenda	
Contour Ontwerp Natura 2000-gebieden	
	Veluwe
	Overige Natura-2000 gebieden
habitattypen	
	Beekbegeleidende bossen
	Beken met waterplanten
	Beuken-eikenbossen
	Binnenlandse kraaiheiheiden
	Blauwgraslanden
	Droge heiden
	Heideveen
	Heischrale graslanden
	Jeneverbesstruwelen
	Oude eikenbossen
	Pioniervegaties met snavelbiezen
	Stuifzandheiden
	Vochtige heiden
	Zandverstuivingen
	Zure vennen
	Zwak gebufferde vennen

Bijlage 7

Kaarten van Habitatrichtlijnsoorten en Vogelrichtlijnsoorten

Legenda

Contour Ontwerp Natura 2000-gebieden

 Veluwe

 Overige Natura-2000 gebieden

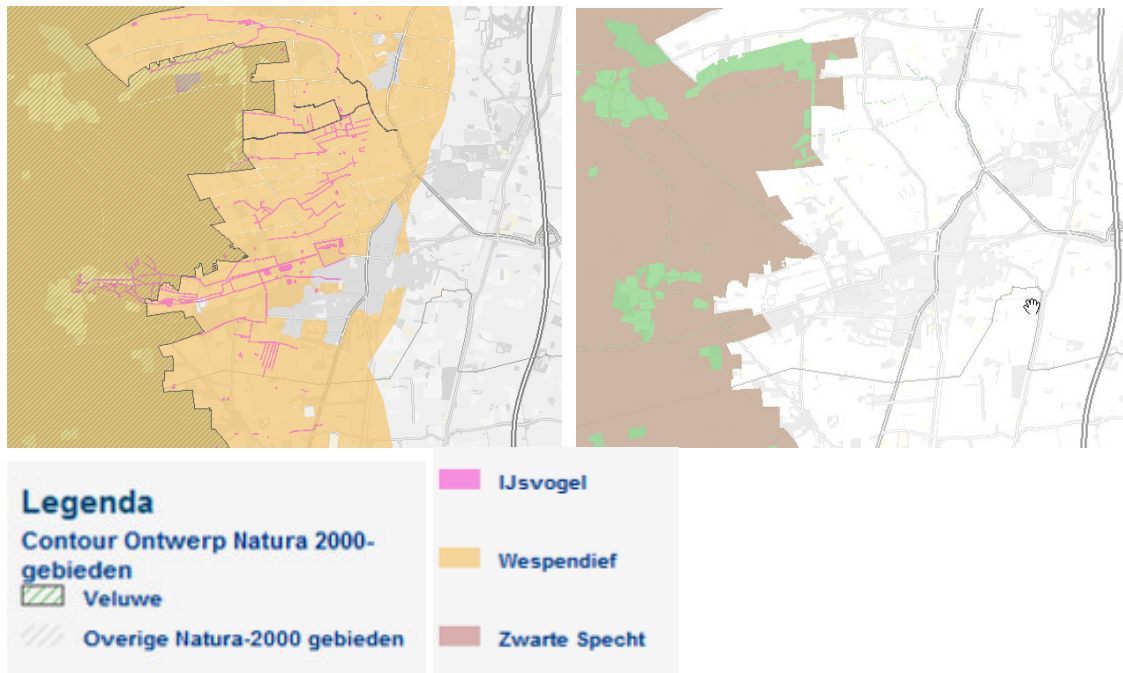
 Boomleeuwerik

 Grauwe Klauwier

 Nachtswaluw

 Roodborsttapuit

 Tapuit

De kaartjes van deze bijlage geven de gebieden weer, die van belang zijn voor een aantal Vogelrichtlijn soorten in de gemeente Epe en in het gebied bij Vaassen. In het eerste kaartje staan de soorten van heide en open terrein. Structuur van vegetatie, diversiteit aan biotopen, voedselaanbod en rust bepalen in hoge mate het voorkomen. Effecten van stikstof op de kwaliteit van heide en grazige vegetaties zullen met name via voedselstroom doorwerken in de populatie van de genoemde soorten.

De Sprengengebeken en plassen aan de rand van de Veluwe zijn aangegeven als van belang voor de ijsvogels. Effecten van stikstofdepositie zullen beperkt zijn en werken met name door via kwaliteit van het oppervlakte.

Een ruime zone aan de rand van de Veluwe is in het ontwerp beheerplan aangegeven als van belang voor de Wespandief. Deze zones buiten Natura2000 zijn opgenomen in het ontwerp plan vanwege de aandacht voor de externe werking die de Nb-wet voorschrijft. Grote delen van de Veluwe zijn leefgebied voor de zwarte specht. Verslechtering van het broedbiotoop oude beuken-eikenbossen en van het foerageergebied (groot deel van de Veluwe bossen) zullen effecten hebben op voorkomen van de zwarte specht en wespandief.

Bijlage 8

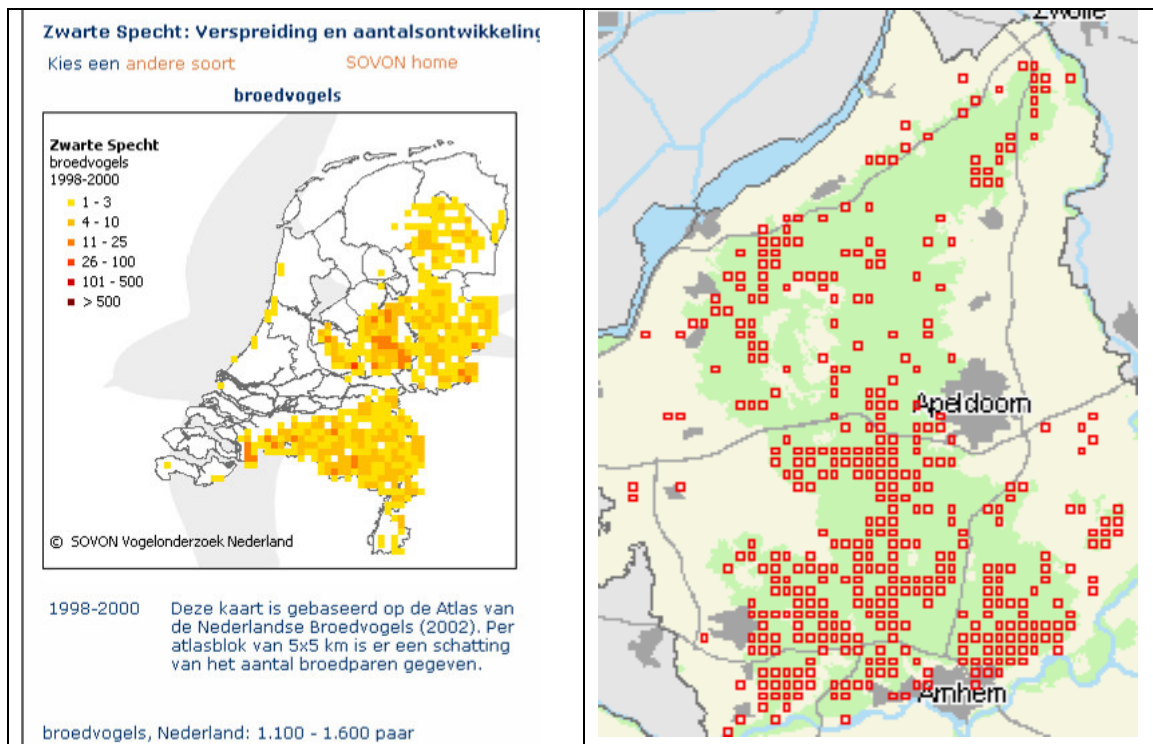
Verspreiding Zwarte Specht en Wespendif en Draaihals

Bron: site van Vogelbescherming en Sovon Nederland
www.Sovon.nl

Zwarte specht

De zwarte specht is een geheimzinnige bosvogel. Dat komt vooral door de teruggetrokken levenswijze. Maar ook de luide roep, welke door het bos kan weergalmen, draagt eraan bij. Voor het hele ecosysteem van de Europese bossen is de zwarte specht een zeer belangrijke dienstverlener. Zo hakt deze soort elk jaar een nieuw nest uit in dikke loofbomen. Zo voorziet deze specht in holten waar boomkruipers, bosuil en tal van andere soorten dankbaar gebruik van maken. Zwarte spechten zijn schuw en gaan er vandoor zodra ze een mens waarnemen. Ook proberen ze wel om ongezien te blijven door aan de achterzijde van de boom waarop ze zitten te blijven. Loopt men om de boom heen dan draait de vogel mee, op die manier uit het zicht blijvend. Het zijn dan ook vaak vluchtige waarnemingen die men van een zwarte specht krijgt. Slechts met veel geluk lukt het om langere tijd naar een vogel te kijken, zonder dat tal van bomen het uitzicht belemmeren.

De foerageer- en broedbiotoop bestaan uit oude bossen met een flink aandeel loofbomen en dode bomen. Zwarte spechten eten vooral houtmieren en die leven onder de bast van dode bomen. Geen houtmieren? Geen zwarte spechten.

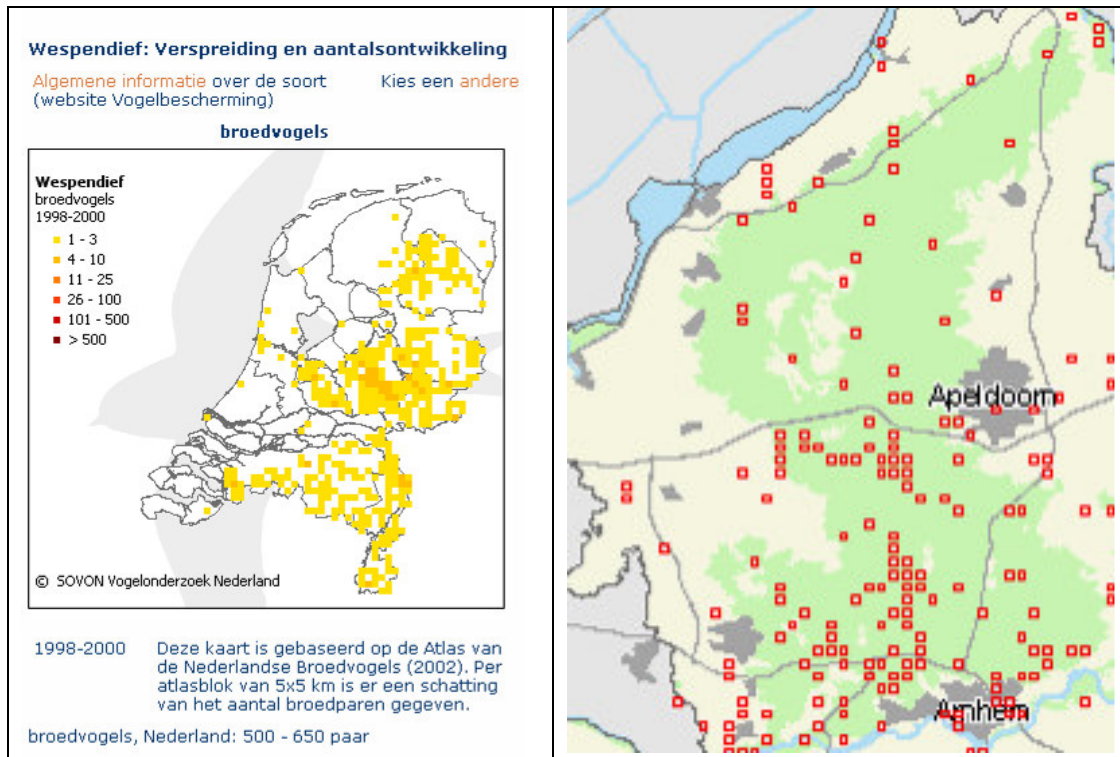
Verspreiding Zwarte specht: SOVON

Waarnemingen 2007-2009 (bron: waarnemingen.nl)

Wespendief

De naam van de wespendief verraad onmiddellijk de voedselvoorkeur van deze bijzondere roofvogel: bijen en wespen. De poten van deze sterk op de buizerd gelijkende vogel zijn bedekt met een dikke huidlaag, welke moet voorkomen dat de wespendief al te veel gestoken wordt. In streken waar veel veldwespen en wilde bijenzwermen voorkomen -vaak oude gemengde bossen- kan de wespendief zich goed handhaven. In de vlucht is de wespendief vaak lastig van de buizerd te onderscheiden. De langere kop, gebandeerde staart en de vleugeltop die niet omhoog omgekruld is aan de punt vormen het onderscheid. Wespendieven komen veel minder voor dan de buizerd.

Wespendieven zijn voedselspecialisten, en volledig afhankelijk van de beschikbaarheid van vrij levende bijen- en wespenvolken. In bosrijke gebieden waar deze voorkomen kan de wespendief zich handhaven.

Verspreiding Wespendief (bron: Sovon)

Wespendief 2007- 2009 (bron: waarnemingen.nl)

Draaihals

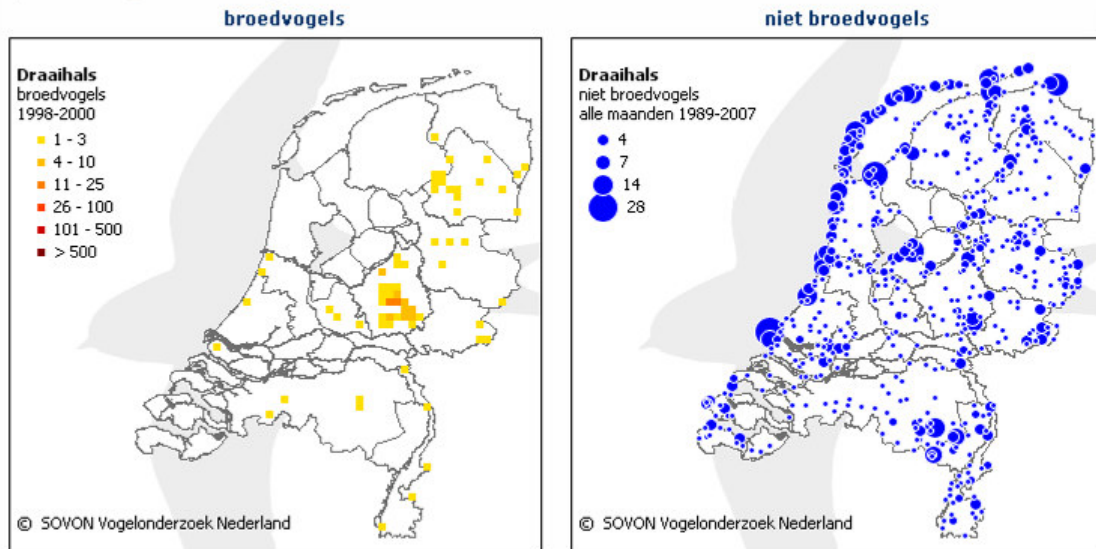
Deze vreemde eend onder de spechten komt voor op warme, droge plekken in oude loofhout-singels en loof- of larksbossen met een open structuur. Gebroed wordt in oude, meestal deels verrotte loofbomen. Het voedsel bestaat uit mieren (vooral zwarte wegmieren en hun poppen zijn favoriet) welke in bomen en op de grond gezocht worden. De Veluwe is een bolwerk voor deze soort.

Draaihals: Verspreiding en aantalsontwikkeling

Algemene informatie over de soort
(website Vogelbescherming)

Kies een andere soort

SOVON home

1998-2000

Deze kaart is gebaseerd op de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (2002). Per atlasblok van 5x5 km is er een schatting van het aantal broedparen gegeven.

1989-2007

Deze gegevens zijn gebaseerd op losse waarnemingen uit het Bijzondere Soorten Project (BSP). Ze zijn weergegeven op de schaal van 5x5 km blokken. **Project informatie**

broedvogels, Nederland: 50 - 65 paar

Roodborst tapuit en Nachtzwaluw.

Het zijn allebei doelsoorten van een afwisselende droge heide.

Roodborsttapuiten zijn vogels van open tot halfopen, vaak droge terreinen met enige struweel-slag of hoog opschietende kruiden, zoals heidevelden. Het goed verborgen nest wordt op of net boven de grond gebouwd. Vanaf een uitkijkpost in het territorium wordt het grootste deel van het uit insecten en ander klein gedierte bestaande voedsel opgespoord. Onze roodborsttapuiten brengen de winter veelal door in Zuidwest-Europa.

Nachtzwaluwen zijn vogels van doorgaans droge, halfopen tot open terreinen. Het nest bevindt zich op de grond, maar de aanwezigheid van enig geboomte als schuil- en zangplaats is gewenst. Bovendien houdt zich in die bomen een flink deel van het voedsel op, dat bestaat uit grote insecten (vooral nachtvinders en kevers, die in de vlucht worden gevangen). Het zijn zomervogels, die de winter doorbrengen in tropisch Afrika. Rond nachtzwaluwen bestaan allerlei volksverhalen en mythen. Dit heeft ongetwijfeld te maken met het mysterieuze leven van de nachtzwaluw.

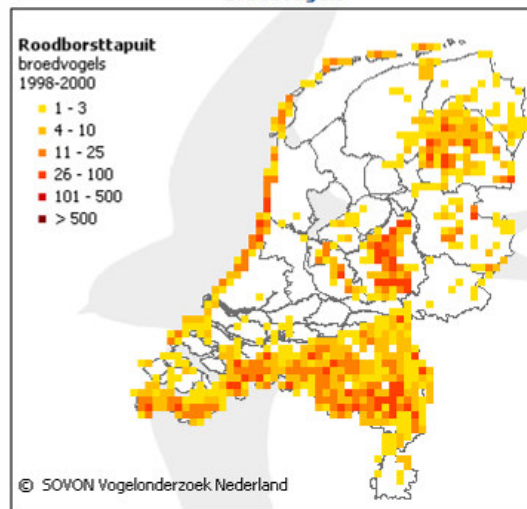
De verspreiding is gelijksoortig; ze zoeken hetzelfde habitat op.

Door sturing op variatie in het biotoop gaat het met beide soorten redelijk goed.

Roodborsttapuit: Verspreiding en aantalsontwikkeling

Algemene informatie over de soort
(website Vogelbescherming)

broedvogels

verspreiding (1998-2000)

1998-2000

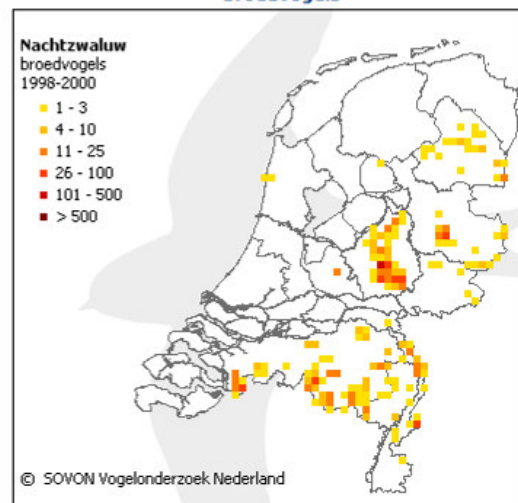
Deze kaart is gebaseerd op de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (2002). Per atlasblok van 5x5 km is er een schatting van het aantal broedparen gegeven.

Nachtzwaluw: Verspreiding en aantalsontwikkeling

Algemene informatie over de soort
(website Vogelbescherming)

Soortcode
(SOVON)

broedvogels

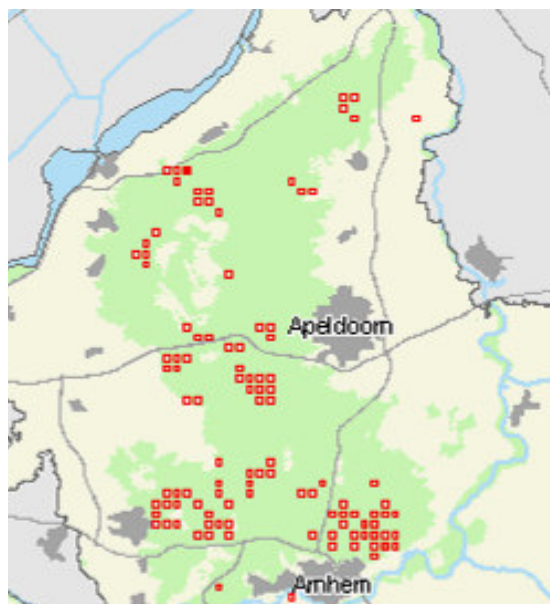

verspreiding (1998-2000)

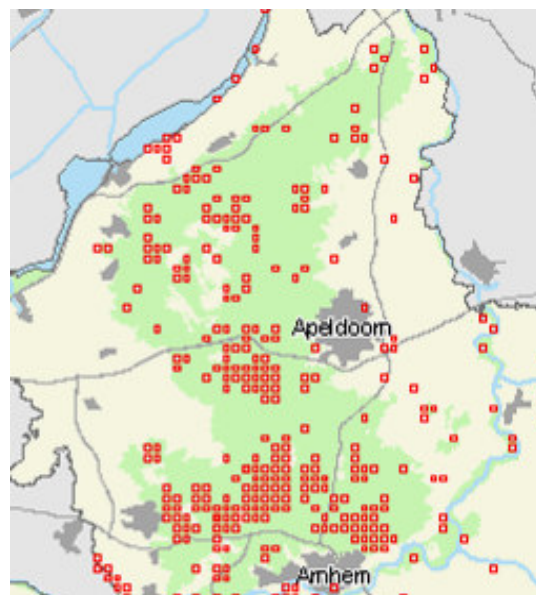
1998-2000

Deze kaart is gebaseerd op de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (2002). Per atlasblok van 5x5 km is er een schatting van het aantal broedparen gegeven.

broedvogels, Nederland: 950 - 1.150 paar

Nachtzwaluw mei 2007-mei 2009
(bron www.waarnemingen.nl)

Roodborst tapuit; mei 2007-mei 2009
(bron www.waarnemingen.nl)